मध्यमकालीन खर्च संरचना

(आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ – २०८३/०८४)

Medium Term Expenditure Framework

(Fiscal Year 2024/25 - 2026/27)

बाणगंगा नगरपालिका

कपिलवस्तु

बाणगंगा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
बाणगंगा, कपिलवस्तु
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

CamScanner

परिच्छेद - १

१.१ पृष्ठभूमि:

वार्षिक नीति, बजेट तथा कार्यक्रम र आवधिक योजना बीचको सन्तुलन कायम गर्नु सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन महत्वपूर्ण कार्य हो। विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता र वित्तीय सुशासन जस्ता विषयहरू सार्वजनिक खर्च व्यवस्थापन अवयवहरू हुन्। आवधिक योजनाका लक्ष्य र उद्देश्यहरु हासिल गर्न सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ। मध्य खर्च संरचनाले आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमबीच अन्तरसम्बन्ध कायम गरी सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनलाई बनाउन सहयोग गर्दछ। मध्यमकालीन खर्च संरचनाले विकास योजनाको लक्षित नतिजा हासिल गर्नको निमित्त उपलब्ध स्रोत प्रभावकारी विनियोजन र परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, वित्तीय सुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउन महत्व निर्वाह गर्दछ।

नेपालमा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको इतिहास हेर्दा दशौं पञ्चवर्षीय योजनाबाट शुरु भएको देखिन्छ। संघीयताको मध्यमकालीन खर्च संरचना तीन वटै तहको सरकारको अनिवार्य दायित्वका रुपमा रहेको छ। अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन र आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न गर्न अनिवार्य गरेको देखिन्छ।

बाणगङ्गा नगरपालिकाले मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०८१/८२–२०८३/८४) लाई पहिलो पटक तयार गर्न ... । यस क्रममा नगर कार्यपालिका, विषयगत समिति, कार्यदल, विषयगत शाखा, वडा कार्यालय र सेवा केन्द्रसँग गरिएको निष्कर्षलाई आत्मसात गरिएकोछ। आवधिक योजना, राजस्व सुधार कार्ययोजनाको मस्यौदा, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम, कार्यक्रम सहित कार्यपालिका कार्यालयबाट उपलब्ध सूचनाको र चालु आर्थिक वर्षको वार्षिक कार्यक्रमलाई प्रमुख आधार लिइएको छ।

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा:

मध्यमकालीन खर्च संरचना सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको एक महत्वपूर्ण औजार हो। यस संरचनामा मुख्यत: समष्टिगत आ... नतिजा खाका र बजेट खाका गरी तीन वटा अवयवहरु समावेश गरिएको हुन्छ। यसले सरकारसँग उपलब्ध सीमित स्रोत-साधन आकलन गर्ने र योजनाको प्राथमिकताका क्षेत्रहरुमा मध्यम अवधिको लागि श्रोतको बाँडफाँट गर्ने गर्दछ।

चालु आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको उपलब्धिको आधारमा उत्पा... आय र लगानी लगायतका परिसूचक समावेश गरी मध्यमकालीन आर्थिक खाका (Medium Term Fiscal Framework) तयार गरिन्छ। स्थानीय तहको आन्तरिक श्रोत, संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान, आन्तरिक ऋण तथा अन्य स्रोत ... गरी क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरूप विषयगत शाखा र अन्तर्गतका निकायहरूसँग सम्बन्धित नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न आयोजनागत रूपमा खर्चको अनुमान सहितको मध्यमकालीन बजेट खाका (Medium Term Budgetary Framework) तयार गरिन्छ। यो खाका तयार गर्दा बजेटको कार्यान्वयनबाट तीन वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको अनुमान गरी मध्यमकालीन ... समेत (Medium Term Result Framework – MTRF) तयार गर्नु पर्दछ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा पहिलो आर्थिक वर्षमा बजेटको वास्तविक स्रोत र व्ययको अनुमान गरिएको छ भने दुई आर्थिक वर्षका लागि स्रोत र खर्चको प्रक्षेपण गरिन्छ। हरेक वर्ष पहिलो वर्षको बजेटको आधारमा बाणगङ्गा न... मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०८१/८२–२०८३/८४) कार्यान्वयन पश्चात उपलब्धि समीक्षा गरी बाँकी दुई वर्षको प्र... परिमार्जन एवम् थप एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण गरिन्छ। यसरी मध्यमकालीन खर्च संरचनामा चक्रीय हिसाबले प्रत्येक व... बजेटको आकलन गर्नुपर्ने हुन्छ। यसप्रकार मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र ... महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ।

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको उद्देश्य:

यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मुख्य उद्देश्य उपलब्ध स्रोत साधनलाई नीति, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम बीच तालमेल गराउनु र वित्तीय अनुशासन कायम गर्नु हो। यसका अतिरिक्त मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तयारीबाट देहाय अनुसारको विशिष्ट उद्देश्य हासिल हुने अपेक्षा गरिएको छ :

(क) मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई दिगो विकासमैत्री बनाई नेपाल सरकारले निर्धारण गरेका दिगो विकासका लक्ष्य सन २०३० सम्ममा प्राप्त गर्न सहयोग गर्नु।

(ख) नगरपालिकामा उपलब्ध हुने मध्यम अवधिको आन्तरिक र बाह्य स्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट तर्जुमालाई यथार्थपरक बनाउनु।

(ग) नीति, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम बीच तादाम्यता कायम गरी स्रोत-साधनको विनियोजनलाई उपलब्धिमुलक बनाउनु।

(घ) दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न प्राथमिकता प्राप्त आयोजना तथा कार्यक्रमको लागि स्रोतको सुनिश्चितता गर्नु।

(ङ) सार्वजनिक खर्चलाई बढी प्रभावकारी र कुशल बनाई लक्षित प्रतिफल सुनिश्चित गर्नु।

१.४ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका आधारहरु:

सार्वजनिक खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा संविधानले व्यवस्था गरेका प्रावधानहरु एवं स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्रका आर्थिक, सामाजिक, वातावरणीय तथा राजनीतिक पक्षसँग सम्बन्धित विभिन्न नीति, ऐन, नियमको कार्यान्वयन तथा दीर्घकालीन योजना, आवधिक योजना, विषयगत रणनीतिक योजना र दीगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्ने पक्षलाई ध्यान दिनु आवश्यक छ। यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा देहायमा उल्लिखित पक्षलाई आधार लिइएको छ :

- नेपालको संविधान
- दीगो विकासका लक्ष्यको अवस्था र मार्गचित्र (२०१५–२०३०)
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच तथा पन्ध्रौं राष्ट्रिय योजना (२०७६/७७–२०८१/८२)
- लुम्बिनी प्रदेशको पहिलो आवधिक योजना (२०७९/८०–२०८३/८४)
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम (आ.व.२०८१/८२)
- नगरपालिकाको आवधिक योजना (२०७९/८०–२०८३/८४)
- नगरका अन्य विषय क्षेत्रगत नीति र योजनाहरु
- नगरको स्थिति पत्र (प्रोफाईल)।

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना र दिगो विकास लक्ष्य:

दिगो विकास लक्ष्य गरिबीको अन्त्य, समग्र पर्यावरण तथा पृथ्वीको संरक्षण र सबै मानिसको शान्ति एवम् समृद्धि हासिल गर्ने उद्देश्यले संयुक्त राष्ट्र सङ्घको १५औं साधारण सभाद्वारा विश्वको साझा, दिगो र सुरक्षित भविष्यका लागि ग्रहण गरिएको विश्वव्यापी लक्ष्य हो। सहस्राब्दी विकास लक्ष्य (MDGs) मा आधारित रही तर्जुमा गरिएको दिगो विकास लक्ष्य (SDGs) मा सन् २०३० सम्ममा हासिल गर्ने गरी १७ वटा विश्वव्यापी लक्ष्यहरू, १६९ परिमाणात्मक गन्तव्य र २३२ वटा सूचक निर्धारण गरिएका छन्। यी दिगो विकास लक्ष्यहरू सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय सरकारका काम, कर्तव्य अधिकार तथा दायित्वसँग प्रत्यक्ष, परोक्ष रुपमा सम्बन्धित रहेका छन्। नेपालको दीर्घकालीन सोच समृद्ध नेपाल, सुखी नेपालीसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय लक्ष्यहरू पनि दिगो विकास लक्ष्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित छन् यसर्थ पनि सबै तहका सरकारहरूले दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्तीमा योगदान गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। यसका अतिरिक्त दिगो विकास लक्ष्यलाई देशको आवधिक तथा वार्षिक योजनामा समाहित गरी कार्यान्वयन गर्ने प्रतिबद्धता विश्वका अन्य राष्ट्रहरूका साथै नेपालले पनि व्यक्त गरेको सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयन नेपालको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताका रुपमा पनि रहेको छ।

CamScanner

[illegible] (आर्थिक वर्ष २०८१/८२ – २०८३/८४) [illegible]

[illegible] सिर्जना प्रमुख [illegible] लैंगिक समानता तथा सामाजिक [illegible] लक्ष्य ३ (स्वस्थ जीवन), लक्ष्य ४ [illegible] आवश्यक बजेटको सुनिश्चित [illegible]

[illegible] लक्ष्य ५ (लैंगिक समानता एवम् सशक्तिकरण), लक्ष्य ११ [illegible] दिगो विकास लक्ष्य ११ [illegible]

[illegible]

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया

[illegible]

प्रक्रिया १ : [illegible]

[illegible]

स्थानीय सरकारहरू नागरिकका समस्या सम्बोधनमा प्रत्यक्ष संलग्न हुने तथा नागरिकहरूसँग प्रत्यक्ष... भएकाले दिगो विकासका लागि दिगो विकास लक्ष्य–१ हो। यो लक्ष्य हासिल गर्ने सन्दर्भमा गरिबीमा रहेको जनसङ्ख्या... स्रोत तथा सार्वजनिक वित्तलाई सम्बन्धित गरिब व्यक्ति/समुदायसम्म केन्द्रित गर्न स्थानीय सरकारको भूमिका तुलनात्मक... प्रभावकारी हुने भएकाले दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न स्थानीय सरकारहरूको भूमिका अहम छ। नागरिकहरूसँग प्रत्यक्ष... अतिरिक्त संवैधानिक अधिकार र जिम्मेवारीका हिसाबले पनि दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा स्थानीय तहहरूको भूमिका महत्व... प्रवाह र स्थानीय पूर्वाधार विकास लगायतका कार्य जिम्मेवारी स्थानीय तहको कार्यक्षेत्रमा पर्ने भएकोले दिगो विकास लक्ष्य... यसको स्थानीयकरण गर्ने महत्वपूर्ण अभिभारा स्थानीय तहमा रहन गएको छ। साथै, सरकारको एकल प्रयासले मात्र यी दिगो... लक्ष्य हासिल गर्न सम्भव छैन। यसका लागि निजी क्षेत्र, गैरसरकारी क्षेत्र, नागरिक समाज, समुदाय, विकास साझेदार लगायतका... सरोकारवाला बीचमा साझेदारी हुनु पनि उत्तिकै जरुरी छ।

दिगो विकास सम्बन्धित राष्ट्रको आर्थिक तथा सामाजिक विकास र वातावरण संरक्षणको एकीकृत अवधारणा... सदस्य राष्ट्रले दिगो विकास लक्ष्यलाई आन्तरिकीकरण वा स्थानीयकरण गर्नु आवश्यक छ। अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा सहमति भएका... मुद्दामा सरकारको जिम्मेवारी पूरा गर्ने यो एउटा मुख्य माध्यम समेत हो। नेपालले चौधौं योजनादेखि नै दिगो विकास... आन्तरिकीकरण गरिरहेको छ, जस अनुसार आयवृद्धि, गुणस्तरीय मानवीय पूँजी निर्माण र आर्थिक जोखिमको न्यूनीकरण गर्दै... सम्ममा अति कम विकसित देशबाट विकासशील देशमा स्तरोन्नति गर्ने र वि.सं. २०८७ सम्ममा दिगो विकास लक्ष्य हासिल... मध्यम आयस्तर भएको मुलुकमा स्तरोन्नति हुने गरी दीर्घकालीन लक्ष्य लिइएको छ। सङ्घ, प्रदेश तथा स्थानीय स्तरमा आवधिक... तर्जुमा गर्दा दिगो विकास लक्ष्यहरूलाई साङ्केतीकरण गरी सम्बन्धित योजनाले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा पुर्याउने योगदान... गरी समग्र विकास उपलब्धीलाई दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तीतर्फ उन्मुख गराउने प्रयास हुँदै आएको छ। दिगो विकास... कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन प्रदेश तथा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन तर्जुमा गरी कार्यान्वयन... छ। यसका अलावा, दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनलाई अझ प्रवलीकरण गर्न दिगो विकास लक्ष्य अनुकूलको स्थानीय आवधिक... तर्जुमा, दिगो विकास लक्ष्य अनुरुपको मध्यमकालीन खर्च संरचना, वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा, दिगो विकास लक्ष्य प्राप्ति... चालु तथा पुँजीगत खर्चको व्यवस्थापन, दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र दिगो विकास लक्ष्य प्राप्ति... समन्वय, सहकार्य तथा साझेदारीको आवश्यकता रहेको छ।

सार्वजनिक वित्तलाई दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीतर्फ उन्मुख हुने गरी लगानी नगरेसम्म दिगो विकासको अपेक्षित... हासिल नहुने भएकाले दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा सार्वजनिक वित्तको अहम भूमिका रहेको छ। यसर्थ, स्थानीय तहहरूले दिगो... लक्ष्य प्राप्तीमा योगदान गर्न सार्वजनिक वित्तलाई दिगो विकास लक्ष्यका प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा लगानी गर्नु आवश्यक हुन्छ... लगानी बिना दिगो विकास लक्ष्य प्राप्त हुन नसक्ने र सामाजिक, आर्थिक, भौतिक विकास र वातावरण संरक्षणमा लगानीको... सार्वजनिक वित्त भएकाले स्थानीय तह लगायत प्रदेश र सङ्घ स्तरमा समेत दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा सार्वजनिक वित्तको मुख्य... रहेको छ। दिगो विकास लक्ष्यको कार्यान्वयनका लागि वार्षिक रुपमा नेपाललाई औसत रु. २०२४.८ अर्ब आवश्यक पर्ने र यसमा... प्रतिशत सार्वजनिक क्षेत्र, ३६.५ प्रतिशत निजी क्षेत्र, ४.४ प्रतिशत घरपरिवार र ४.३ प्रतिशत सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट... प्रक्षेपण गरिएको छ। यस आँकडाबाट पनि दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा सार्वजनिक क्षेत्र तथा सार्वजनिक वित्तको भूमिका अहम... देखिन्छ।

सबै जसो दिगो विकासका लक्ष्यहरू स्थानीय सरकारका कानुनी कार्य जिम्मेवारीभित्र र जन अपेक्षालाई सम्बोधन... किसिमका रहेका छन्। दिगो विकास लक्ष्य–१ (शून्य गरिबी), लक्ष्य–२ (भोकमरीको अन्त्य), लक्ष्य–८ (मर्यादित काम तथा आर्थिक... र लक्ष्य–१० (असमानताको न्यूनीकरण) सँग जोडिएका छन्। संविधानले स्थानीय तहहरूलाई स्थानीय बजारको व्यवस्थापन,... पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, सहकारी जस्ता स्थानीय आर्थिक विकासको जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन... ऐन, २०७४ ले लघु, घरेलु तथा साना उद्योगको दर्ता तथा नियमन सम्बन्धी र स्थानीय संघ संस्था दर्ता, नियमन र परिचालनको... प्रदान गरेको छ। यसर्थ, स्थानीय सरकारका उक्त जिम्मेवारीहरू दिगो विकास लक्ष्य १, लक्ष्य २, लक्ष्य ८ र लक्ष्य १० सँग सम्बन्धित...

गतिराम मरासिनी

स्थानीय सरकारको अर्को महत्वपूर्ण कार्यक्षेत्र सामाजिक विकासको क्षेत्रमा स्थानीय तहको क्षेत्राधिकार भित्र चारवटा प्रमुख क्षेत्र पर्दछन्। यसमा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, खानेपानी तथा सरसफाई, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता जस्ता पक्षहरू रहेका छन्। सामाजिक विकाससँग दिगो विकास लक्ष्यका चारवटा लक्ष्य, लक्ष्य–३ (स्वस्थ जीवन), लक्ष्य–४ (गुणस्तरीय शिक्षा), लक्ष्य–५ (लैंगिक समानता) र लक्ष्य–६ (स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाइ) का लागि आवश्यक बजेटको सुनिश्चितता गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचनाको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ।

स्थानीय तहको अर्को कार्यक्षेत्र पूर्वाधार विकासतर्फ दिगो विकास लक्ष्य–९ (उद्योग, नवीनता एवम् पूर्वाधार), लक्ष्य ११ (दिगो शहर तथा समुदाय) र लक्ष्य ७ (धान्न सक्ने र सफा ऊर्जा) पर्दछन्। वातावरणीय दिगोपनाको सन्दर्भमा दिगो विकास लक्ष्य–१२ (दिगो उत्पादन तथा उपभोग तथा उत्पादन प्रति जवाफदेहिता), लक्ष्य–१३ (जलवायुसम्बन्धी कार्य), र लक्ष्य–१५ (जमिन माथिको जीवन) जोडिएका छन्। यसरी, दिगो विकास लक्ष्य र स्थानीय सरकारका कार्यक्षेत्रमा ठूलो हदसम्म समानता रहेको छ। स्थानीय सरकारले आफ्नो प्राथमिकताका आयोजना तथा कार्यक्रममा स्रोतको सुनिश्चितता गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नु पर्ने कानुनी अनिवार्यता हुनु र स्थानीय सरकारका प्राथमिकताका क्षेत्रहरू दिगो विकास लक्ष्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित हुने भएकाले दिगो विकास लक्ष्य र मध्यमकालीन खर्च संरचना बीच पनि प्रत्यक्ष सम्बन्ध रहेको देखिन्छ।

उपर्युक्त पृष्ठभूमिमा बाणगङ्गा नगरपालिकाको यस मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई पनि दिगो विकास लक्ष्यमैत्री बनाउने प्रयास गरिएको छ। यसका लागि दिगो विकासका लक्ष्य तथा सूचकहरू र यस मध्यमकालीन खर्च संरचनाको लक्ष्य तथा सूचकहरूबीच अधिकतम सामञ्जस्यता/एकरुपमा कायम गर्ने प्रयास गरिएको छ। यसमा समावेश गरिएका आर्थिक खाका तथा नतिजा खाकामा प्रस्तुत सबै सूचकहरूले प्रत्यक्ष वा परोक्ष रुपमा दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरूलाई कुनै न कुनै रुपमा योगदान गर्दछन्। दिगो विकास लक्ष्यको आधारमा बजेटको बाँडफाँटको अवस्था अध्ययन गरी योजना अवधिमा कुन–कुन दिगो विकास लक्ष्यमा के कति बजेट प्राप्त हुन सक्छ भनी अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ। यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्तुत विषय उपक्षेत्रगत सोच, उद्देश्य तथा रणनीतिहरू प्रत्यक्ष वा परोक्षरुपमा दिगो विकास लक्ष्यलाई नै योगदान पुर्याउने खालका रहेका छन्। समस्या चुनौतीहरूको विश्लेषण गर्ने क्रममा दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्नमा रहेका समस्या चुनौतीहरूलाई पनि आवश्यकता अनुसार विश्लेषण गरिएको छ। दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीमा योगदान पुर्याउने आयोजना तथा कार्यक्रमहरू र दिगो विकास लक्ष्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित क्षेत्रलाई प्राथमिकीकरण गरी लगानीको सुनिश्चितता गर्ने कार्यलाई पनि यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका क्रममा विशेष ध्यान दिइएको छ। समग्रमा यस मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई अधिकतम रुपमा दिगो विकास लक्ष्यमैत्री बनाउने प्रयास गरिएको छ।

१.६ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया:

बाणगङ्गा नगरपालिकाले संङघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार गरेको (१) "स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना दिग्दर्शन २०७८, (परिमार्जित)", (२) "स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको साङ्केतीकरण स्रोत पुस्तिका, २०७९" र (३) "स्थानीय तहको दिगो विकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न सहयोगि स्रोत पुस्तिका, २०७९" लाई आधार मानी यो दिगो विकासमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिएको छ। मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको चरण तथा प्रक्रिया देहाय बमोजिम रहेको छ :

प्रक्रिया १ : प्राविधिक सहयोगका लागि टोली परिचालन:

यस नगरपालिकाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्न प्राविधिक सहयोग टोली परिचालन गरियो। प्राविधिक सहयोग टोलीबाट चालु आवधिक योजना तथा बार्षिक विकास कार्यक्रम समीक्षा विवरण तयार गर्ने, मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा तथा तयारी प्रक्रियाको बारेमा अभिमुखीकरण गर्ने, स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति र कार्यदललाई आगामी तीन आर्थिक वर्षको स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण गर्ने, विषयगत बजेट सीमा र मार्गदर्शन तयार गर्ने कार्यमा प्राविधिक सहयोग र सहजीकरण गरिएको थियो। यसैगरी विषयगत शाखा/एकाइसँग परामर्श गरी उपक्षेत्रगत रुपमा आयोजना तथा कार्यक्रमको विवरण तयार गर्ने, विषयगत नतिजा खाका समेत विषय उपक्षेत्रगत मध्यकालीन खर्च संरचना मस्यौदा तयार गर्ने, विषयगत समितिमा छलफल गर्ने, आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण र सांकेतीकरण गर्ने, समष्टिगत आर्थिक खाका, नतिजा खाका र बजेट खाका तयार गर्ने, स्रोतको मध्यमकालीन अवधिका लागि बाँडफाँट गर्ने, मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयार गर्ने र

गतिराम मरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई दिगो विकास लक्ष्यमैत्री बनाउने कार्यमा प्राविधिक सहयोग मध्यमकालीन... अभिमुखीकरणमा भाग लिएका कर्मचारीहरुको टोलीबाट सहयोग र सहजीकरण गरिएको थियो।

प्रक्रिया २ : नीतिगत, कानूनी दस्तावेज, दिग्दर्शन एवं अन्य उपयोगी सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा समीक्षा

स्थानीय तहको योजना, श्रोत प्रक्षेपण र सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित नीति, कानून, दि... लगायतका सान्दर्भिक दस्तावेज संकलन एवं अध्ययन गरियो। दस्तावेजहरुको अध्ययनबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना... व्यवस्था गरिएका महत्वपूर्ण तथा सान्दर्भिक व्यवस्था पहिचान तथा विश्लेषण गरियो। यस मध्यमकालीन खर्च संरचना... अध्ययन एवं समीक्षा गरिएका प्रमुख सन्दर्भ सामग्रीहरु देहाय बमोजिम रहेका छन्:

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्तव्यवस्थापन ऐन, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायीत्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७
- अन्तर–सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण कार्यविधि
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको वित्तीय हस्तान्तरणको अभ्यास
- नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार एवं सम्बन्धित स्थानीय सरकारको वित्तीय ऐनहरु
- नेपाल सरकारको क्षेत्रगत नीति, कानून, मार्गदर्शन र मापदण्ड
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित)
- स्थानीय सरकारको बजेट तथा योजना तर्जुमा हाते किताब, २०७७
- नेपाल सरकारको दीर्घकालीन सोच, पन्ध्रौं राष्ट्रिय योजना, प्रदेश तथा नगरका आवधिक योजनाहरु
- संघ तथा प्रदेशको सान्दर्भिक नीति, कानून तथा प्रतिवेदन
- बाणगङ्गा नगरपालिकाका सान्दर्भिक नीति, कानून तथा प्रतिवेदन आदि।

प्रक्रिया ३ : मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा, औजार र कार्ययोजना तर्जुमा:

मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी सम्बन्धी विधि, औजार एवं कार्ययोजना अन्तिम रुप दिन नगरपालिका... छलफल गरियो। यस छलफलमा नगरपालिकाका नगर प्रमुख, नगर उप प्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विषयगत... पदाधिकारी, विषयगत शाखा तथा इकाईका प्रमुखहरु तथा प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो। बैठकमा भएको छलफल... मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी विधि तथा प्रक्रिया औजार र दस्तावेजको ढाँचाको प्रस्ताव तयार गरियो। साथै, बैठकमा आ... र पृष्ठपोषणका आधारमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी कार्ययोजना तयार गरिएको छ।

प्रक्रिया ४ : अभिमुखीकरण तथा प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना:

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा, ढाँचा, प्रक्रिया, औजार र संस्थागत व्यवस्थाको सम्बन्धमा सरोकार... छलफल गरी साझा बुझाइ तयार गर्ने उद्देश्यले २०८० फागुन २७ गते एक दिवसीय अभिमूखीकरण कार्यशालाको आयोजना ग... कार्यशालामा स्थानीय सरकारका निर्वाचित जनप्रतिनिधि, शाखा प्रमुख सहित अन्य सरोकारवालाहरुको सहभागिता रहेको... कार्यशालामा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा, विधि तथा प्रक्रिया औजार, संस्थागत व्यवस्था र कार्ययोजना प्रस्तुति गरी... एकरुपता कायम गरियो। सोही कार्यशालाबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमाका लागि गठित कार्यदलबाट पेश हुन आ... योजनाको स्वीकृत गरियो। यसका साथै स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, ... समिति, कार्यदल र विषयगत/शाखाको जिम्मेबारी तथा भूमिका समेत स्पष्ट गरियो। सो कार्यदलको विवरण अनुसूची १ मा प्रस्तुत... छ।

प्रक्रिया ५ : विषयगत समिति तथा शाखासँग परामर्शको आयोजना:

चालु आवधिक योजना, विषयगत रणनीतिक योजना र वार्षिक योजनाको उपलब्धि समीक्षाका लागि विषयगत समिति/एकाइसँग परामर्श तथा छलफल गरियो। यस परामर्शबाट प्रमुख उपलब्धि, चालु आयोजना, मालबमाली आयोजना तथा कार्यक्रम, विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना, सम्भाव्यता अध्ययन र लागत अनुमान विवरण तयार गरियो। सो छलफलबाट विषय क्षेत्रगत योजनाको सूची तयार र हरेक आयोजनाको उप-क्षेत्रगत रुपमा श्रोत आवश्यकता निर्धारण गरियो।

प्रक्रिया ६ : श्रोत तथा खर्चको अनुमान र त्रिवर्षीय प्रक्षेपण:

राजस्व बाँडफाँड, अन्तर-सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण लगायतका विभिन्न श्रोतबाट उपलब्ध हुने रकमलाई विगत आर्थिक वर्षहरुको श्रोतको उपलब्धताका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको श्रोतको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो भने आन्तरिक श्रोतलाई राजश्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा अनुमान तथा प्रक्षेपण तयार गरियो। विगत आर्थिक वर्षहरुको खर्च सहित नगर गौरवका आयोजना, चालु तथा बहुवर्षीय आयोजना र आवधिक, विषयगत क्षेत्र रणनीतिका र गुरुयोजना अनुसारका प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको कार्यान्वयनमा आवश्यक पर्ने श्रोतलाई मध्यनजर गरी खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो। श्रोत तथा खर्च प्रक्षेपणका आधारमा तीन वर्षको बजेट सीमा निर्धारण गरियो। यसरी निर्धारण तयार बजेट सीमालाई सबै विषयगत शाखामा क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि उपलब्ध गराइयो।

प्रक्रिया ७ : क्षेत्रगत योजना तर्जुमा:

विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि विषयगत शाखासँग छलफल तथा बैठक गरि विषयगत शाखा/एकाइका कर्मचारी तथा विषयगत समितिका पदाधिकारीहरुको सहभागिता रहेको छलफलबाट प्रत्येक उप–क्षेत्रका आगामी तीन वर्ष सञ्चालन गरिने आयोजना तथा कार्यक्रको पहिचान गर्ने, प्राथमिकता निर्धारण गर्ने, लागत अनुमान यकिन गर्ने र आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि स्रोत आवश्यकता निर्धारण गरियो। यसका साथै स्थानीय रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकताक्रम, दीगो विकास लक्ष्य, लैंगिक तथा जलवायु संकेतका आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजना तथा उप–क्षेत्रको संकेतीकरण गरियो।

प्रक्रिया ८ : विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयारी:

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शनका आधारमा विषयगत शाखा/एकाइसँग छलफल गरी उप क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गरियो। उप–क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदालाई विषयगत क्षेत्र योजना तर्जुमा कार्यशालाको निष्कर्षको आधारमा तयार गरियो। विषयगत शाखा/एकाइ उप– क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत गरी विषयगत क्षेत्र मध्यमकालीन संरचना तयार गरियो।

प्रक्रिया ९ : मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारी:

विषयगत क्षेत्र मध्यमकालीन संरचना, आर्थिक खाका, नतिजा खाका र बजेट खाका समेतलाई समावेश गरी निर्धारित ढाँचामा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको एकीकृत मस्यौदा दस्तावेज तयार गरियो। यस क्रममा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल र बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिसँग राय परामर्श गरिएको थियो। विषयगत क्षेत्र मध्यमकालीन खर्च संरचनाको विवरण, आवधिक योजना, विषयगत क्षेत्र योजना र वार्षिक विकास कार्यक्रम समीक्षाबाट प्राप्त उपलब्धि विवरण तथा आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत रणनीतिक र गुरुयोजनाको परिमाणात्मक लक्ष्यलाई आधार लिइएको थियो। मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेजमा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ को व्यवस्था बमोजिम समष्टिगत मध्यमकालीन वित्तीय खाका, मध्यमकालीन नतिजा खाका र मध्यमकालीन बजेट खाकाको साथै विषयगत क्षेत्रको स्थिति, नतिजा खाका, वित्तीय योजना र कार्यक्रम/आयोजनाको सारंस समावेश गरिएको छ।

प्रक्रिया १० : मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रस्तुति, छलफल तथा सुझाव संकलन:

उल्लेखित प्रक्रियाबाट तयार गरिएको मस्यौदा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रस्तुति, छलफल तथा आवश्यक सुझाव संकलन गरिएको थियो। कार्यशालामा नगर प्रमुख, उपप्रमुख, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, शाखा प्रमुखहरु तथा सम्बद्ध अन्य कर्मचारीहरुको सहभागिता रहेको थियो। उक्त कार्यशालामा मस्यौदा प्रतिवेदनका मुख्य पक्षहरु प्रस्तुति गरी आवश्यक थप सूचना तथा तथ्याक संकलनका

गतिराम गरारिजी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

साथै विषयगत क्षेत्र तथा उपक्षेत्रगत मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको विस्तृत विवरण तयार गरियो । त्यसैगरी विषय क्षे... तथा आयोजनाहरुको प्राथमिकिकरण तथा सांकेतिकरण समेत गरियो ।

प्रक्रिया ११ : मध्यमकालीन खर्च संरचनाको परिमार्जित मस्यौदा तयारी:

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा उपर प्राप्त पृष्ठपोषण तथा सुझावलाई समेटी मस्यौदा दस्तावेज... परिमार्जन गरियो । यस क्रममा मस्यौदा दस्तावेजमा नपुग भएका आवश्यक सूचना तथा तथ्यांकहरु विभिन्न शाखाहरु... परिमार्जित मस्यौदामा समावेश गरियो ।

प्रक्रिया १२ : मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति:

उपरोक्त चरण र प्रक्रिया अनुसार तयार गरि बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट पेश भएको मध्यमकालीन... उपर कार्यपालिकामा आवश्यक छलफल र स्वीकृत पश्चात नगर सभामा पेश गरी अनुमोदन भएको छ ।

बाणगंगा नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
बाणगंगा, कपिलवस्तु
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद दुई: मध्यमकालीन खर्च संरचना

२.१ पृष्ठभूमि

सरकारले योजनाबद्ध विकास र समृद्धिका लागि सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनमा विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता तथा वित्तीय अनुशासनका पक्ष उनिकै प्रभावकारी हुनु पर्दछ । यी तीनवटै पक्षहरुमा सुधार गर्ने उपाय तथा औजारको रुपमा मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई लिइन्छ । नेपालमा दशौं योजना देखि नै मध्यमकालीन खर्च संरचनाको तर्जुमा र कार्यान्वयन गरी प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रमा साधन र स्रोतको विनियोजन गर्ने पद्धतिको शुरुवात गरिएको हो ।

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारले प्रत्येक आर्थिक वर्षमा आ–आफ्नो क्षेत्राधिकार भित्रका विषयहरुमा हुने सार्वजनिक खर्चको अनुमानित विवरण तयार गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । ऐनले खर्चको विवरणमा चालु खर्च, पूँजीगत खर्च र वित्तीय व्यवस्थाका लागि आवश्यक पर्ने रकम समेत खुलाउनुपर्ने समेत व्यवस्था रहेको छ । उपरोक्त संवैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार यस नगरपालिकाले तय गरेको दीर्घकालिन सोँच सहितको प्रथम आवधिक योजना अनुसार प्राथमिकताका क्षेत्रमा साधन स्रोतको विनियोजन सहित वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना आवश्यक रहेको छ ।

नेपालको संविधान २०७२ ले आत्मसात गरेको समाजवाद उन्मुख राष्ट्र निर्माणको लक्ष्य, नेपालले लिएको दिगो विकास लक्ष्य, **समृद्ध नेपाल: सुखी नेपाली**को राष्ट्रिय दीर्घकालीन सोच, पन्ध्रौं राष्ट्रिय योजना, लुम्बिनी प्रदेश सरकारको प्रथम आवधिक योजना र बाणगङ्गा नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजनाका नीति तथा कार्यक्रमलाई यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीलाई मार्गदर्शन गरेको छ । योजना तथा विकास उपलब्धिको सफलता वित्तीय संघीयताको कुशल व्यवस्थापन, तीव्र आर्थिक वृद्धि एवम् विकास कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा निर्भर रहन्छ । आर्थिक वर्ष (२०८१/८२–२०८३/८४) का लागि तुर्जमा गरिएको मध्यमकालीन खर्च संरचनाले नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकार र नगरपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र दीगो विकास लक्ष्यको मार्ग चित्रलाई मुख्य आधारका रुपमा लिइएको छ ।

२.२ चूनौति तथा अवसर:

संविधानले प्रत्याभूत गरेका मौलिक हक र संविधान प्रदत्त अधिकारको कार्यान्वयन, दीगो विकास लक्ष्य, राष्ट्रिय, प्रादेशिक तथा नगर विकास योजनाको उद्देश्य हासिल गर्नु प्रमुख चुनौतिका रुपमा रहेको छ । उत्पादन, रोजगारी र आयमा समन्यायिक वृद्धि, नागरिकको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार, गरिबी न्यूनीकरण गरी मर्यादित जीवनयापनको वातावरण सिर्जना गर्दै समतामूलक तथा उन्नत समाजको निर्माण गर्न कठिनाइ रहेको छ । यसका साथै विश्वव्यापी रुपमा फैलिएका महामारी, वातावरणीय ह्रास र जलवायु परिवर्तनको कारण सिर्जित विपदको बढ्दो जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्नु आवश्यक छ । नागरिकको स्वास्थ्य, शिक्षा, उत्पादन, रोजगारी र आयमा परेको नकारात्मक असरलाई न्यूनीकरण, पुनरुत्थान र उत्थानशीलता हासिल गर्दै नागरिक जीवनलाई थप सुरक्षित र परिष्कृत बनाउनु थप चूनौतिको रुपमा रहेको छ । व्यवस्थित शहरीकरण, सुबिधा युक्त र सुरक्षित बसोबास, स्वच्छ खानेपानी तथा उर्जाको उपलब्धता, सरसफाई सुबिधा र सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा जनअपेक्षा बमोजिमको नतिजा निकाल्ने कार्य जटिल रहेको छ । कृषि तथा वनजन्य उद्यमको विविधिकरण गरी उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धिका साथै उत्पादनशील रोजगारीमा अभिवृद्धि र जनसाङ्ख्यिक लाभको उपयोग पनि नगर विकासको चूनौतिको रुपमा रहेका छन् । वित्तीय संघीयताको मर्म अनुरुप स्थानीय तहको जिम्मेवारी पुरा गर्न साधन स्रोतको अनुमान, प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानी, मानव संशाधन र संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्न कठिन रहेको छ । र स्थानीय सरकारमा उपलब्ध सार्वजनिक खर्चको कुशल, समन्यायिक र नतिजामूलक व्यवस्थापन गरी विनियोजन दक्षता, कार्यान्वयन कुशलता र प्रभावकारी वित्तीय अनुशासन कायम गर्नु समेत चूनौति पूर्ण रहेको छ ।

माथि उल्लेखित चुनौतिका बावजुद संघीय शासन प्रणाली अनुसार तीनै तहमा निर्वाचित सरकारहरु क्रियाशिल हुनु, नीति, कानून, योजना र मापदण्ड निर्माण भई कार्यान्वयनमा जानु स्थानीय विकासका सकारात्मक आधारहरु हुन । स्थानीय सरकारहरु बीच दीगो विकास, उत्थानशीलता, समृद्धि र सुशासनका क्षेत्रमा प्रगति हासिल गर्ने दिशामा प्रतिस्पर्धी भावनाको विकास हुनु अहिलेका प्रमुख अवसरहरु हुन् । नगरपालिकामा स्थानीय विशेषतामा आधारित तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान तथा योजना निर्माण, मानव पूँजी निर्माण, सार्वजनिक सेवा प्रवाह सुधार, पूर्वाधार विकास, स्थानीय उत्पादन, रोजगारी र आयआर्जन वृद्धिका लागि सकारात्मक पहल भएको छ । अन्तर सरकारको

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

अग्रसरतामा भएका हरित र समावेशी स्थानीय अर्थतन्त्र विकास, गरिबी निवारण, प्राकृतिक, भौगोलिक, पर्यावरणीय, सांस्कृतिक विविधताको उपयोग जस्ता कार्यहरुले अवसरको सिर्जना भएको छ। वैदेशिक रोजगारी तथा अध्ययनबाट फर्किएका विश्वस्तरको ज्ञान, सीप, अनुभवलाई परिचालनगरी उद्यमशीलता विकास, रोजगारी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्दै आर्थिक रुपान्तरणको दिशामा अगाडी बढ्ने समेत अवसर सिर्जना भएको छ।

२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति:

यस मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच र प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक योजनालाई मुख्य रुपमा लिइएको छ। नगर विकासको सोच, लक्ष्य उद्देश्य तथा रणनीतिलाई यस मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समावेश गरि आवधिक योजनामा उल्लेख नभएका विवरण नगरपालिकाको विषय क्षेत्रगत रणनीतिक तथा गुरुयोजनाहरुका साथै चालु आ.व.को नीति तथा कार्यक्रम, पन्ध्रौ राष्ट्रिय योजना, लुम्बिनी प्रदेश सरकारको प्रथम आवधिक योजना एवं संघ, प्रदेश र नगरपालिकाको नीतिले राखेका सोच, उद्धेश्य र रणनीति एवं प्राथमिकतालाई समेत समावेश गरिएकोछ। यस नगर विकासको समष्टिगत सोच, तथा रणनीति देहाय बमोजिम रहेका छन।

२.३.१ दीर्घकालीन सोच:

नगरको दीर्घकालीन सोच देहाय अनुसार रहेको छ :

संमृद्ध बाणगंगाको मुल आधार , आर्थिक सामाजिक रुपान्तरण सहितको पूर्वाधार:

२.३.२ नगर विकासको लक्ष्य:

सहभागिता मुलक विकासका अभ्यासलाई स्थानीय आवश्यकताका आधारमा सबै तह र तप्काका नागरिकहरुलाई गुणस्तरीय स्वास्थ्य एंव दीगो तथा बाल, अपाङ्ग तथा महिला मैत्री पूर्वाधारको उपलब्धताबाट आर्थिक स्तर वृद्धि तथा वातावरण स्वच्छ राख्दै समतामूलक समृद्ध समाजको आधारशिला तयार गर्ने।

२.३.३ नगर विकासको उद्देश्य:

१ अन्तर सरकार र बाह्य सम्बन्ध सुधार गरी पुर्वाधार विकास र व्यवस्थित बसोवासको माध्यमबाट सुरक्षाको प्रतिभूति, अवसर सिर्जना गरी समुदायको आर्थिक समृद्धिका लागि सहयोग गर्नु,

२ समुदायको बजार र वित्तीय संस्थामा पहुँच वृद्धि गरी यान्त्रिक उपकरण सहितको व्यावसायिक कृषि, पर्यटन र उद्यम विकास मार्फत समुदायको दिगो आर्थिक विकासका साथै र आत्मनिर्भर उन्मूख बनाउनु,

३ व्यवसायिक शिक्षा, गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा, सहभागितामुलककार्य पद्दती तथा विकासमा लैगिक र समावेशी अवधारणा अबलम्बनबाट महिला, विपन्न र सिमान्तकृत वर्गमा आधारभूत शिक्षा, स्वास्थ्य, सामाजिक सुरक्ष्याको प्रत्याभूति गर्दै स्थानीय स्तरमा दक्ष्य जनशक्ति विकास गर्नु,

४ पर्यावरणीय तथा जैविक विविधताको संरक्षण, सम्बर्द्धन, सार्वजनिक जग्गा र निजी तथा कृषि वन विकास गरी समुदायको जन्य वस्तुको मागलाई सम्बोधन गर्दै हरियालीयुक्त नगरपालिका निर्माण गर्नु,

५ समुदायलाइ दैवी प्रकोप सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि, पूर्व तयारीका साथै जलवायु परिवर्तनका असरलाई न्यूनीकरण अनुकुलनका उपायहरुको अबलम्बन गर्नु,

६ नगरपालिकाको भौतिक सरचनाका साथै दक्ष मानव श्रोतको विकास, सूचना, लेखा तथा भौतिक सामग्रीको अभिलेख प्रणाली र पालिकाका सुशासनका सिद्धान्तहरुलाई अबलम्बन गरी सेवाग्राहीलाई सहज, निष्पक्ष र गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्नु,

२.३.४ समष्टिगत रणनीति:

नगरपालिकाको समष्टिगत लक्ष्य, उद्देश्य तथा परिमाणात्मक लक्ष्यलाई तोकिएको समयावधीमा पूर्णता दिन नगर विकास योजनाले देहायका समष्टिगत रणनीतिहरु अवलम्बन गर्नेछ।

१. नगरपालिकालाई कृषि/पर्या पर्यटनको केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने।

२. अन्नबालीको बिउ उत्पादन, तरकारी खेति, तथा पशुपंछी पालनलाई व्यवसायिक तथा यान्त्रिकरणको माध्यमबाट तुलानात्मक तथा प्रतिष्पर्धात्मक लाभका आधारमा विकास गर्ने।

३. प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, सम्वर्द्धन र दीगो तथा उच्चतम व्यवस्थापनको नीतिगत व्यवस्थाबाट समुदायको आर्थिक विकास गर्ने।

४. पूर्वाधार विकासको गुणस्तरीयता तथा दीगोपना कायम गर्न नीतिगत व्यवस्था र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने।

५. गुणस्तरीय तथा व्यवसायिक शिक्षा तथा आधारभूत स्वास्थ्य सुबिधामा नगरपालिकाका सबै नागरिकको पहुँच विस्तार गर्ने

६. सार्वजनिक जग्गा, नदी उकासको क्षेत्रमा रुख विरुवा लगाउनुका साथै निजी तथा कृषि वन विकास गरी समुदायको वन पैदावार सम्बन्धी मागलाई सम्बोधन गर्दै नगरपालिकामा हरियाली प्रर्वद्धन गर्ने।

७. समुदायलाई वातावरण संरक्षण, फोहरमैलाको व्यवस्थापन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गरी सरसफाईको उचित व्यबस्थापन गर्ने ।

८. जलवायु परवर्तनको असर न्यूनीकरंण र दैविप्रकोप व्यबस्थापनका लागि बडास्तरमा नै सामुदायिक दैवी प्रकोप व्यवस्थापन समितिहरु गठन गरी परिचालन गर्ने।

९. नागरिकहरुलाई प्रत्यक्ष करको भार नपर्ने गरी आन्तरिक राजस्वका क्षेत्रको खोजि गरी तिनको दिगो परिचालन गर्ने,

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका:

नेपाल सरकारको "समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली" को राष्ट्रिय सोच, लुम्बिनी प्रदेशको "समृद्ध प्रदेश र सुखी नागरिक"को सोच र बाणगङ्गा नगरपालिकाको विकासको सोच तथा लक्ष्य अनुरुप आगामी तीन आर्थिक वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रमुख लक्ष्य तथा नतिजा सूचक निर्धारण गरिएको छ। सो अनुसार ३ वर्षको समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य तालिका नं. २.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ। मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक खाका (प्रचलित मूल्यमा)

तालिका २.१: मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक खाका: (प्रचलित मूल्यमा)

क्र स	सूचक	एकाइ	गत आ व को उपलब्धी	चालु आ व को अनुमानित	मध्यकालिन लक्ष्य		
					२०८१।८२	२०८२।८३	२०८३।८४
१.	वार्षिक उत्पादन	रु.लाखमा	५८७०४	६३९९५	६८६२१	७३७९३	८५६२०
१.१	कृषि	रु.लाखमा	४८५०३	४९७८८	५१७१९	५३५९७	५५७७९
१.२	गैर कृषि (उद्योग र सेवा)	रु.लाखमा	१०२०२	१४२०७	१६९०२	२०१९६	२९८४१
२.	औषत पारिवारिक आय	रु.लाखमा	२.७३	२.८९	२.९४	३.०७	३.४६
३.	उद्योग, व्यापार र व्यावसाय	संख्या	२२६७	२५३७	२८१७	३१०७	३७०७
४	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना	कार्यदिन	११५०००	१२५०००	१३५०००	१४५०००	१६००००
५.	आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	८६	८९	९१	९३	९५

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका:

नेपाल सरकारको पन्ध्रौ योजना, लुम्बिनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना तथा नगरपालिकाको वर्तमान आवधिक विकास यो लिएको समष्टिगत तथा विषयगत अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न सहयोग पुग्ने गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको समष्टिगत नतिजा निर्धारण गरिएको छ। सो खाका विगत आर्थिक वर्षहरुको उपलब्धि र चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अनुमानित उपलब्धिको आ आगामी आ.व. २०८१/८२ को लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ। नतिजा खाकाको दोश्रो र तेश्रो वर्षको लक्ष्य वर्तमान आवधिक योजना वर्षहरुको उपलब्धिको आधारमा निर्धारण गरिएको छ। मध्यमकालीन समष्टिगत नतिजा खाका तालिका २.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.२: प्रमुख विषय क्षेत्रगत सूचक तथा मध्यमकालीन नतिजा खाका

क्र स	सूचक	एकाई	गत आव को	चालु आव को	मध्यमकालिन लक्ष	
					८१।८२	८२।८३
१	आफ्नो उत्पादनबाट वर्षभरी खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत	६६.६७	६८	७०	७२.५
२	पशुपालनमा संलग्न कृषक	संख्या	४८३५७	५१२५८	५३१९३	५४१६०
३	पर्यटन तथा संस्कृति क्षेत्रमा रोजगार	जना	५१	११२	१४०	२००
४	उद्योग व्यवसाय क्षेत्रमा रोजगार व्यक्ति	जना	१९५०	१९९६	२१००	२२००
५	वित्तीय साक्षरता कार्यक्रमबाट लाभान्वित जनसंख्या	संख्या	९४	१००	१५०	२००
६	रोजगारी सिर्जना (१०० दिनको रोजगारी)	जना	६२६	६१०	५३५	६००
७	बच्चालाई ६ महिलासम्म स्तनपान गराउने महिला	प्रतिशत	७४	८१	८५	९०
९	४-५ वर्ष उमेर समूहका बाल विकास केन्द्रमा भर्ना हुने बालबालिका	संख्या	४८७४	५४२२	५४५०	५४७५
१०	कक्षा १२ पुरा गर्ने विद्यार्थी	संख्या	८३२	९६५	९७५	१०००
११	एक घर एक धारा हुने घरपरिवार	प्रतिशत	९७.५	९८	९९	१००
१२	सुरक्षित शौचालय सुविधा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	९८	९८.५	९९	१००
१३	सिपमुलक तालिम प्राप्त महिला	संख्या	४३६	५००	५५०	६००
१४	अन्तर्राष्ट्रिय राष्ट्रियस्तरमा प्रतिनिधित्व गर्ने खेलाडी	जना	३	६	१०	१५
१५	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण आवास घर	प्रतिशत	१८	२१	२५	३०
१६	कुल सडक लम्बाई	कि.मि.	६३२	६३५	६४०	६४५
१७	विद्युतमा पहुँच भएका जनसङ्ख्याको अनुपात	प्रतिशत	९८	९९	१००	१००
१८	कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायत सूचना प्रविधिमा पहुँच भएका जनसंख्या	प्रतिशत	८६.५	९०	९२	९५
१९	वनले ढाकेको वा हरियाली क्षेत्र	हेक्टर	११११०६	१११५०	११२००	११२५०
२०	सार्वजनिक शौचालय	संख्या	५२	५७	६०	६५
२१	नीति, कानून, निर्णय र सेवा प्रवाह सन्तुष्ट सेवाग्राही	प्रतिशत	८०	८५	८७	८८
२२	संस्थागत स्वमूल्याङ्कनको प्राप्तांक प्रतिशत	प्रतिशत	८४.२५	८५	८७	९०
२३	वार्षिक आन्तरिक आय रकम	रु.लाखमा	१२६३	१३५५	१५७५	१८५०
२४	प्रतिव्यक्ति वार्षिक बजेट	रु.	१४१८२	१३०४०	१२७१२	१३९०६
२५	आधारभुत तहको खुद भर्नादर	प्रतिशत	९५	९५	९६	९७
२६	माध्यमिक तहको खुद भर्नादर	प्रतिशत	६०	६१	६२	६४
२७	समयमा सम्पन्न आयोजना तथा कार्यक्रम	प्रतिशत	९६	९७	९८	१००

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका:

नगरपालिकाको त्रिवर्षीय बजेट खाका तर्जुमा गर्दा प्रथम आवधिक योजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता सहित नीति तथा कार्यक्रम, दीगो विकास लक्ष्यको मार्गचित्र, क्रमागत तथा विस्तृत अध्ययन भएका आयोजना तथा कार्यक्रम, स्थानीय प्राथमि विनियोजन कुशलता, अनुमान योग्यता र वित्तीय सुशासनलाई मुख्य आधार लिइएको छ। नगरपालिकाको यस मध्यमकालीन संरचनामा वित्तीय संघीयताको कार्यान्वयन, स्थानीय आर्थिक स्थायित्व र रोजगारी, तीव्र सामाजिक तथा आर्थिक विकास र सं विकासका लागि विकास आयोजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइएको छ। विभिन्न महामारी र जलवा

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विपद्पश्चातको सामाजिक आर्थिक पुनरुत्थानलाई प्राथमिकता दिइएको छ। महामारी र विपद्ले सिर्जना गरेका विकासका अवसरको उपयोग गर्ने विकास कार्यक्रमको तर्जुमालाई प्राथमिकता दिइएको छ।

नगर गौरवका आयोजना, चालु तथा विस्तृत अध्ययन भएका, तुलनात्मक लाभका आयोजना तथा कार्यक्रमका लागि आवश्यक रकम सुनिश्चित (Earmark) हुने गरी बजेट सीमा र स्रोतको आधारमा विषयगत बजेट खाका तर्जुमा गरिएको छ। क्रमागत कार्यक्रम, आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था र आगामी कार्यान्वयन योजनाको आधारमा खर्च गर्न सक्ने क्षमता तथा स्रोतको आवश्यकता एवम् उपलब्धतालाई मध्यनजर गरिएको छ। मध्यमकालीन स्रोत अनुमान गर्दा आन्तरिक आय तथा राजस्व परिचालनको विगत प्रवृत्ति, महामारी र अन्य विपद्बाट स्रोत परिचालनमा परेको चाप र आगामी वर्षहरुमा पर्न सक्ने असर तथा प्रभाव, स्रोतको आवश्यकता लगायतका पक्षहरुलाई ध्यान दिइएको छ। त्रिवर्षीय खर्चको अनुमान र स्रोतको बाँडफाँट सहितको विषगत शाखा, उपशाखा, एकाईलाई प्रदान गरिएको बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन अनुसूची २ मा प्रस्तुत गरिएको छ। पहिलो वर्षको खर्च संरचनाको आय तथा व्यय अनुमान गर्दा चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को संसोधित आय व्यय विवरण तथा जेठ मसान्त सम्मको उपलब्धि र आगामि आर्थिक वर्षका लागि संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान र राजस्व बाँडफाँटको सिलिङ्गलाई मुख्य आधार मानिएको छ। त्यसैगरि दोस्रो र तेस्रो वर्षको आय र खर्च प्रक्षेपण गर्दा नगरपालिकाको आवधिक विकास योजनामा उल्लेख गरेको आवधिक लक्ष्य, घोषित कार्यक्रम र सो अनुसार संचालन हुने कार्यक्रम तथा हासिल गर्ने नतिजालाई प्रमुख आधार मानिएको छ। प्रक्षेपणका क्रममा नगरपालिकाको प्राथमिकताका क्षेत्र तथा रणनीतिक महत्वका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई प्रर्याप्त स्रोत व्यवस्था गरिएको छ।

तालिका २.३: त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)

क्र.सं.	विवरण	२०७८।७९ को यथार्थ	२०७९।८० को यथार्थ	चालु आ.व.को संशोधित अनुमान	मध्यमकालीन बजेट अनुमान र प्रक्षेपण (रु.)			
					२०८१/८२ को अनुमान	२०८२/८३ को प्रक्षेपण	२०८३/८४ को प्रक्षेपण	तीन वर्षको कुल
१	**खर्च अनुमान**	१२२९५२४	१०४९४१२	१०२३२००	१२२९५२४	१३४५०००	१४३०५२५	४०४५०४९
	चालु खर्च	७३७७१४	६३९७०७	६२८२००	६०५८८६	९६८३३९	१०१८०२०	२५९२२४५
	पुँजिगत खर्च	४९१८१०	४०९७०४	३९५०००	६२३६३८	३७६६६१	४५२५०५	१४५२८०४
	वित्तिय अवस्था	०	०	०	०	०	०	०
२	**आय अनुमान**	१२०२८८८	१३७१६५९	१२६१२०३	१२२९५२४	१३४५०००	१४३०५२५	४०४५०४९
२.१	आन्तरिक आय	६५५५३	६३५७६	६००००	७००००	८००००	९००००	२४००००
२.२	**राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त आय**	२४३२८२	१९९७१६	२२४०००	२६६२००	२९५०००	३२५०००	८८६२००
	नेपाल सरकार भ्याट र अन्तशुल्क	१४७५७९	११६२७७	१३००००	१६२७००	१७००००	१८००००	५१२७००
	प्रदेश सरकार सवारी साधन कर	४२७१२	५५९५१	६४५००	१६०००	२००००	३००००	६६०००
	स्थानीय तह नदीजन्य पदार्थ र घरजग्गा रजिष्ट्रेसन दस्तुर	५२९९१	२७४८७	२९५००	८७५००	१०५०००	११५०००	३०७५००
२.३	**रोयल्टी बाँडफाँटबाट प्राप्त राजस्व**	१०९५	०	०	०	५००	५२५	१०२५
	वन रोयल्टी	१०९५	०	०	०	५००	५२५	१०२५
२.४	**नेपाल सरकार वित्तीय हस्तान्तरण**	६७८०४१	७७८०९३	६२७१४०	७२४७३८	७६२०००	८१००००	२२९६७३८
	वित्तीय समानीकरण अनुदान	२०२२००	१९८२२८	१३६१४०	१९०९००	२२००००	२३००००	६४०९००
	सशर्त अनुदान	४५४९४१	५५३८६५	४८००००	५२७३३८	५२००००	५५००००	१५९७३३८
	समपुरक अनुदान	४३००	४०००	६०००	०	१००००	१५०००	२५०००
	विशेष अनुदान	१६६००	२२०००	५०००	६५००	१२०००	१५०००	३३५००
२.५	**प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरण**	५१७२१	४९५४२	४८५९१	४१०८६	७७५००	१०५०००	२२३५८६
	वित्तीय समानीकरण अनुदान	९६७७	१२१४२	१०५९१	१३५८६	२००००	३००००	६३५८६

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

दोस्रो प्राथमिकता (P2)	१२	५२७८४५.६	५४	७११४४०.४	६१	५३५१२५.२	४४	५९५४६३.१	४४	६६६३००.३	४०
जम्मा	३९	९८२४४५.६	१००	११८८१४०.४	१००	१२२१५२४.०	१००	१३४५०००.०	१००	१४७०५२५.०	१००

ग. दीगो विकास लक्ष्यको आधारमा बाँडफाँडः दीगो विकास लक्ष्य बमोजिम आगामी तीन आर्थिक वर्षको व्यय अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.६ : दीगो विकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

संकेत नं	दिगो विकास लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम संख्या	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन		आ.व. २०८२/८३ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. २०८३/८४ को खर्च प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	गरिबीको अन्त्य	२	६५३६०.५	२	६०३६०.५	२	२०४०१.०	२	२०४४३.०	२	२१४६३.५	१
२	शून्य भोकमरी	२	३००००.०	४	०.०	३	३५२९४.२	३	३५३१०.८	३	४४२५०.१	३
३	स्वस्थ जीवन	३	४४१६२.७	२	६४१६२.७	३	११६१११.०	१	१२१११३.६	१	१२३०००.७	८
४	गुणस्तरीय शिक्षा	३	४४६३३७.२	३१	४४६३३७.२	३०	३८७९९९.१	३२	३९१८३६.१	२९	३९३८४६.६	२७
५	लैङ्गिक समानता	१	२३५००.०	२	२३५००.०	१	२०२६७.६	२	२२६१६.७	२	२४९६९.७	२
६	स्वच्छ पानी र सरसफाइ	१	३२००.०	३	३२००.०	१	८८६०.०	१	८८५१.०	१	८७७३.५	१
७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच	१	२३००.०	२	२३००.०	१	६४४०.०	१	६४५८.६	०	६३८३.६	०
८	समावेशी आर्थिक वृद्धि र मर्यादित काम	३	१२११८.६	४	१२११८.६	१	२१९९१.१	२	२४५९८.०	२	३००११.०	२
९	उद्योग नविन खोज र पूर्वाधार	९	२९०१४३.१	१८	२५०१४३.१	२१	२५१३२४.०	२१	३३१४५८.४	२५	३७७३१६.१	२६
१०	असमानता न्यूनीकरण	२	६२००.०	१	६२००.०	२	४९४८.०	०	५४३३.१	०	७९९५.६	१
११	दिगो शहर र बस्ती	३	१७८८००.०	४	१७८८००.०	२	९६८५५.६	८	१२०१७८.१	१	१५८८४१.१	११
१२	दिगो उपभोग र उत्पादन	२	५००.०	२	५००.०	१	३६५००.०	३	४०५१८.८	३	५०२१७.५	३
१३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	१	५३००.०	२	५३००.०	१	२५७८.४	०	३०१३.७	०	३८१०.८	०
१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग	०	०		०.०	०	०.०	०	०.०	०	०.०	०
१५	भूसतह स्रोतको उपयोग	१	३५६७.९	२	२६७४.५	२	९९००.०	१	९९९८.९	१	१००५०.२	१
१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था	३	२११५००.०	१६	२११५००.०	१८	२०१०७४.०	१६	२००६६३.२	१५	२०७०२७.१	१४
१७	दिगो विकासको लागि साझेदारी	२	१८००.०	०	१८००.०	०	१७००.०	०	२०९९.८	०	२४८७.१	०
जम्मा		३९	१३७४७९०.०	१००	१२६८८९६.६	१००	१२२१५२४.०	१००	१३४५०००.०	१००	१४७०५२५.०	१००

घ. लैंगिक संकेतको आधारमा बाँडफाँट लैंगिक संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

बाणगंगा नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय बाणगंगा, कपिलवस्तु लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

CamScanner

तालिका २.७ : लैगिक सैकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

संकेत	लैङ्गिक संकेत	आयोजना कार्यक्रम संख्या	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन		आ.व. २०८२/८३ को खर्च प्रक्षेपण	
			रकम	%	रकम	%	रकम	%	रकम	%
१	निर्दिष्ट (१)	८	५८८९०.७	१६	६७८०१.०	१५	२००७०१.८	१६	२०५७४५.५	[illegible]
२	सहयोगी (२)	९	६५००००.०	६	६९००००.०	४	६७५१९.५	५	७२७२९.७	[illegible]
३	तटस्थ (३)	२२	२७३५५५.०	७८	५३०३३९.५	८१	९६१३०२.७	७९	१०६६५२४८	[illegible]
जम्मा		३९	९८२४४५.६	१००	१२८८१४०.४	१००	१२२९५२४.०	१००	१३४५०००.०	[illegible]

ङ. जलवायु संकेतको आधारमा बाँडफाँट जलवायु संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण [तालिका] २.८ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.८ : जलवायु सकेतको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

संकेत	जलवायु संकेत	आयोजना कार्यक्रम संख्या	गत आ.व.को यथार्थ		चालु आ.व.को संशोधित अनुमान		आ.व. २०८१/८२ को विनियोजन		आ.व. २०८२/८३ को खर्च प्रक्षेपण		आ.व. [illegible]
			रकम	%	रकम	%	रकम	%	रकम	%	[illegible]
१	अत्यन्त सान्दर्भिक (१)	७	१५५००.०	१२	१७९००.०	१३	१४३८६९.४	१२	१५१७०२.७	११	[illegible]
२	सान्दर्भिक (२)	७	४५००००.०	६	५३००००.०	९	८८२०१.२	७	९३९४६.२	७	[illegible]
३	तटस्थ (३)	८४	५१६९४५.६	७२	७४०२४०.४	५७	९९७४५३.४	८१	१०९९३५१.१	८२	[illegible]
जम्मा		३९	९८२४४५.६	१००	१२८८१४०.४	१००	१२२९५२४.०	१००	१३४५०००.०	१००	[illegible]

च. नगर गौरवका आयोजनाः नगरपालिकाले नगरको सामाजिक आर्थिक विकास र वातावरण सन्तुलनमा महत्वपूर्ण योग[दान पुर्‍याउने] रणनीतिक महत्वका आयोजनालाई नगर गौरवका आयोजनाको रुपमा प्रस्ताव गरिएको छ। नगर गौरवका आयो[जना] कार्यक्रमको आगामी आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को विनियोजन र त्यसपछिका दुई वर्षको प्रक्षेपण तालिका २.९ मा प्रस्तु[त गरिएको] छ।

तालिका २.९ : नगरका गौरवका आयोजनाका आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

उपक्षेत्र	आयोजना/ कार्यक्रम	संख्या	गत आ.व.को यथार्थ	चालु आ.व.को संशोधित अनुमान	आ.व. २०८१।८२ को विनियोजन	आ.व.२०८२।८३ को खर्च प्रक्षेपण	आ.व. [illegible] को खर्च [illegible]
कृषि, खाद्य सुरक्षा र सिंचाइ	कृषि उपज केन्द्र निर्माण (कोल्ड स्टोर निर्माण)	१	०	०	३६०००.०	४००००.०	[illegible]
उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय	औद्योगिक ग्राम निर्माण	१	०	०	४६००.०	१५०००.०	[illegible]
युवा तथा खेलकुद	बुद्ध रंगशाला, मायादेबी रंगशाला निर्माण	१			८५००.०	१००००.०	[illegible]
सडक, पुल तथा यातायात	बाणगंगा चक्रपथ निर्माण	१	०	०	१५००.०	२००००.०	[illegible]
	बसपार्क निर्माण	१	०	०	१५००.०	२००००.०	[illegible]
वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	फोहोरमैला प्रशोधन केन्द्र निर्माण (डम्पिङ साइट निर्माण)	१	०	०	४०००.०	१००००.०	[illegible]
जम्मा			०	०	५६१००.०	११५०००.०	[illegible]

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

छ. विषय क्षेत्रगत बाँडफाँडः विषय क्षेत्रगत रुपमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.१० मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २.१० : विषय क्षेत्रगत आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/ उपक्षेत्र	आयोजना संख्या	आ.व. ०८१।८२ को व्यय अनुमान				आ.व. ०८२।८३ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. ०८३।८४ को खर्च प्रक्षेपण			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्य.	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्य.	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्य.
१	कृषि, खाद्य सुरक्षा र सिंचाइ	३	७८६२३	२९७०१	४८९२२	०	८४५५१	३०१४५	५४४०७	०	१०४१४८	३७३८०	६६७६९	०
२	पशुपंक्षी सेवा	२	१५८८८	११९२२	४७६६	०	१६८९८	९७२९	७१६९	०	२०६९२	१०२८४	१०४०७	०
३	पर्यटन तथा संस्कृति	२	१०९११	३२९७	७६१४	०	१२५१०	३७५३	८७५७	०	१४८३०	२९४९	११८८१	०
४	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय	३	६५५०	१४५०	५१००	०	१७१४३	१५९३	१५५५०	०	२४१४५	३२१६	२०९३०	०
५	भूमि व्यवस्था, बैंक, वित्तीय तथा सहकारी	२	१५५००	१५५००	०	०	१५६५३	१५६५३	०	०	१५५७९	१५५७९	०	०
६	श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण	१	६५१३	३२५७	३२५७	०	६५४५	३२७२	३२७२	०	६७७२	३३८६	३३८६	०
७	स्वास्थ्य तथा पोषण	३	११६१९१	१११५९१	४६००	०	१२११९४	११२६९४	८५००	०	१२३००१	११२००१	११०००	०
८	शिक्षा, विज्ञान, कला, भाषा तथा साहित्य	३	३८७९९९	२१७३३९	१७०६६०	०	३९१८३६	३६५०७१	२६७६५	०	३९३८४७	२२०३८१	१७३४६६	०
९	खानेपानी, सरसरफाई तथा स्वच्छता	१	८८६०	८८६०	०	०	८८५९	५३१५	३५४४	०	८७७४	८७७	७८९६	०
१०	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	२	२३५६६	२३५६६	०	०	२७१९७	२४९२७	२२७०	०	२१८२५	२७३२८	२४९७	०
११	युवा तथा खेलकुद	२	२५३८५	७६१५	१७७६९	०	२६८९९	८०७०	१८८२९	०	२८४९४	८५४८	१९९४६	०
१२	आवास, भवन तथा बस्ती विकास	२	११३८५६	०	११३८५६	०	१२३६६३	०	१२३६६३	०	१५२४४३	०	१५२४४३	०
१३	सडक, पुल तथा यातायात	३	२१५८३६	०	२१५८३६	०	२७४०९०	०	२७४०९०	०	३१२८६८	०	३१२८६८	०
१४	जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा	१	६४४०	१९३२	४५०८	०	६४५९	१९३८	४५२१	०	६३८४	१९१५	४४६८	०
१५	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	१	५०७५	३०४५	२०३०	०	५१००	३०६०	२०४०	०	५०५१	३०३०	२०२०	०
१६	वन, हरियाली,	१	९९००	०	९९००	०	९९९९	०	९९९९	०	१००५०	०	१००५०	०

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०८१/८२ – २०८३/८४)

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/ उपक्षेत्र	आयोजना संख्या	आ.व. ०८१।८२ को व्यय अनुमान				आ.व. ०८२।८३ को खर्च प्रक्षेपण				आ.व. ...	
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्य.	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्य.	कुल	[illegible]
	भूसंरक्षण तथा नदि नियन्त्रण											
१७	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	२	४५००	२००	४३००	०	१०५९९	२४०	१०३५९	०	२०२१७	[illegible]
१८	विपद जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	१	२५७८	७७४	१८०५	०	३०९४	९२८	२१६६	०	३८११	[illegible]
१९	स्थानीय नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	१	८५०	८५०	०	०	१०००	१०००	०	०	११८२	[illegible]
२०	संगठन, मानव संशाधन र सेवा प्रवाह	१	१७२७२४	१६४०८८	८६३६	०	१७९६१३	१७०६३३	८९८१	०	१८५८४५	[illegible]
२१	राजस्व तथा स्रोत परिचालन	१	५००	५००	०	०	६००	६००	०	०	७८८	[illegible]
२२	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन	१	१२००.०	१२००	०	०	१५००	१५००	०	०	१७००	[illegible]
	जम्मा	३९	१२२९५२४	६०५८८६	६२३६३८	०	१३४५०००	७६०१२०	५८४८८०	०	१४७०५२५	[illegible]

विषय क्षेत्रगत आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट, खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकता सांकेतीकरण सम्बन्धी विवरण अनुसूची ३ समावेश गरिएको छ।

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को अनुमानित र पछिल्लो दुई वर्षको प्रक्षेपित विषय क्षेत्रगत नतिजा, विषय क्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण, अपेक्षित उपलब्धि र विषय क्षेत्रगत अनुमानित बजेट परिच्छेद ३ देखि परिच्छेद ७ सम्म प्रस्तुत गरिएको छ।

परिच्छेद तीन : आर्थिक क्षेत्र

यस परिच्छेद अन्तर्गत कृषि, सिंचाई, पशु विकास, उद्योग तथा व्यापार, पर्यटन तथा संस्कृति, भूमि व्यवस्था तथा सहकारी, रोजगारी जस्ता उप–क्षेत्रहरुको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चूनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरु समावेश गरिएको छ।

३.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा र सिंचाई

३.१.१ पृष्ठभूमि

यस बाणगङ्गा नगरलाई सम्बृद्ध बाणगङ्गा बनाउन कृषि क्षेत्रको महत्वपूर्ण भूमीका रहेको पाईन्छ। यो नगरपालिका भौगोलिक रुपमा समुद्री सतहबाट १०५ मिटर देखि ४९५ मिटर उचाई सम्म फैलिएको तराई र सिवालिक क्षेत्रमा पर्दछ। यहाँको मौसम उष्ण प्रकृतिको छ भने यहाको ककषत तापक्रम गर्मी याममा ४० डिग्री सेल्सियस सम्म तथा जाडो याममा न्युनतम ६.९ डिग्री सेल्सियस सम्म

पाईन्छ। यस नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल २३,३५८ हेक्टर रहेको छ सो मध्ये खेती योग्य जमिन १२७७.१ हेक्टर (३१.७१ प्रतिशत) रहेको छ। जस मध्ये ९,१३८ हेक्टर जमिनमा खेती गरेको पाईन्छ। यस नगरपालिकामा मुख्य बालीको रुपमा धान, गहुँ, मकै, तोरी, मसुरो, तरकारी, फलफूल रहेको छ भने मौरी पालन तथा च्याउ खेतीको पनि बिस्तार भैरहेको छ। नगरपालिकाको कुल घरधुरी संख्या २०,३२२ रहेको र सो मध्ये १२,३१७ घर परिवार (६०.६ प्रतिशत) कृषि पेशामा आवद्ध रहेको पाईन्छ। आफ्नो उत्पादनले ९ महिना भन्दा बढि खान पुग्ने परिवार संख्या ६७ प्रतिशत रहेको छ भने ३ महिना सम्म मात्र खान पुग्नेको परिवार संख्या १८ प्रतिशत रहेको छ।

नेपालको संविधानले खाद्य सम्बन्धी अधिकारलाई मौलिकहकको रुपमा प्रत्याभूत गरेको छ। बिभिन्न कारणबाट उत्पन्न हुन सक्ने खाद्य तथा पोषण संकटको अवस्थालाई मध्यनजर गर्दै प्रमुख खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल तथा मौरीमा आत्मनिर्भर्ताको लागि कृषिमा व्यवसायिकरण यान्त्रिकरण तथा दक्ष जनशक्ति सहितको संरचनागत सुधार गरी एक वडा एक कृषि प्रविधिकको व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ। कृषि क्षेत्रको आद्यौगिककरणको माध्यमबाट नगरमा थप रोजगारी सृजना गरी आयमा बृद्धि, गरीवी न्युनिकरण सहित नगरलाई कृषिजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर गराउदै निर्यातजन्य उत्पादन तर्फ जोडदिदै सोहि अनुसार संघ/प्रदेश तथा अन्य दातृ निकायहरुको समन्वय तथा सहकार्यमा आवश्यक लगानी जुटाई विकासको मेरुडण्डको रुपमा रहेको कृषि क्षेत्रमा परिचालन गरीने छ।

बाणगङ्गा नगरपालिकामा मुख्यतया भूमिगत पानीलाई बोरिंग तथा क्याप्टि बोरिंग जडान गरि सिंचाईका लागि प्रयोग गर्ने अभ्यास रहेको छ। यसको अलावा यहाँ श्रृंगिघाट सिंचाई आयोजना, प्रगति सिचाई आयोजना, चार मौजा सिचाई आयोजना लगायतका सिंचाई आयोजनाहरु पनि सञ्चालनमा छन्। बिभिन्न ताल तलैयाबाट समेत सिचाईको व्यवस्था मिलाईएको छ। सबै सिंचाई आयोजनाबाट खेतीयोग्य जमिनको करीव ३८ प्रतिशत सिंचाई सुविधा प्राप्त गरेका छन्। सबै भन्दा बढी सिंचाई सुबिधा वडा नं. ९ मा ७० प्रतिशत र सबै भन्दा कम वडा न. १० मा २० प्रतिशत सिंचाई सुविधा प्राप्त रहेको छ।

३.१.२ समस्या तथा चूनौति

- सङ्घीय संरचना अनुसार स्थानीय तहको खाद्य सुरक्षा तथा कृषि नीति तथा योजना तर्जुमा नभएको
- कृषिमा यान्त्रिकरणको बारेमा प्रयाप्त जानकारी नहुनु तथा प्रयोगमा कमी।
- आवश्यकता अनुसारको रासायनिक मल समयमा नपाईनु।
- बढ्दो शहरीकरण तथा बसाई सराई
- कृषि योग्य भूमीको बढ्दो खण्डिकरण
- व्यवसायिक उत्पादनको ज्ञान र सीपमा कमी रहेको
- जैविक मल तथा जैविक विषादीका उत्पादन तथा उपलब्ध हुन नसकेको
- पर्याप्त दक्ष जनशक्तिको कमी रहेको
- कृषि प्रसार तथा कृषि उद्यमको सोचमा कमी रहेको
- कृषि उपजको संकलन तथा वजारीकरण पर्याप्त हुन नसक्नु
- प्रशोधनमूलक उद्योगहरुको स्थापना हुन नसक्नु
- कोल्ड स्टोर/रस्टिक स्टोरको स्थापना नहुनु
- नगरपालिका भित्र उपयुक्त र व्यवस्थित कृषि बजारको व्यवस्था नहुनु।
- सबै क्षेत्रमा विद्युतको विस्तार नहुनु।
- नगरका सबै क्षेत्रमा सडक संजाल (कृषि सडक) को बिस्तारमा कमी हुनु।

- वाली तथा पशुपंक्षी विमा तर्फ कृषकहरुको आकर्षण नहुनु ।
- समय समयमा शितलहर तथा डुवान/ बाढी आउनु ।
- छाड चौपाया
- व्यवसायिक पकेट क्षेत्रमा अनियन्त्रित र असन्तुलित रुपमा रासायनिक विषादी तथा अन्य वातवरण तथा मान पार्ने खालका पदार्थको प्रयोग बढ्दै जानु ।
- कृषि सहकारी /कृषक समूह तथा कृषि फर्म बढी अनुदानमूखी बन्दै जानु ।
- भारत संगको खुल्ला सिमाना
- सिँचाईको राम्रो र भरपर्दो व्यवस्था नहुनु
- खेतीयोग्य जमिनको ठूलो हिस्सामा सिचाई सुविधा उपलव्ध गराउन नसकिनु
- संचालनमा आएका कूलो तथा सिंचाई आयोजनाको नियमित मर्मत संभार हुन नसक्नु

३.१.३ सोच:

"कृषिको विकास हामी सबैको सरोकार, आर्थिक समृद्धिको दीगो आधार" साथै " बाणगङ्गा नगर रहेका खेतीयोग्य जमिनमा सिचाईको सुविधा उपलव्ध गराई स्वावलम्बी र निर्यातमुखी कृषिको आधार गर्नु "

३.१.४ उद्देश्य

१ परम्परागत बाट आधुनिक कृषि प्रणालीमा रुपान्तरण गरी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु ।

२ कृषि सामग्रीको सहज उपलव्धता देखि उत्पादित वस्तुको बजारीकरण र उपभोग सम्मका सबै अवयवहरूको वि

३ कृषक, कृषि सहकारी र समुदायको क्षमता अभिवृद्धि गरी उच्च मूल्य प्रजातिका कृषि उपजहरूको व्यावसायिक

४ भरपर्दो आधुनिक सिंचाई सुविधा उपलब्ध गर्नु ।

५ नगर क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका नहर तथा सिंचाई प्रणालीहरूको समुचित संरक्षण, सम्वर्द्धन र व्यवस्थापन गरेर दि गर्नु ।

६ आधुनिक प्रविधिमा आधारित नयाँ आयोजनाहरूको विकास र सिंचाई सुविधा नपुगेका क्षेत्रमा सर्वसुलभ सिंचाई गर्नु ।

३.१.५ रणनीति

- संघ, प्रदेश तथा अन्य सरोकारवाला निकायको सहयोग, समन्वय र सहकार्यमा कृषिको उत्पादन र उत्पादकत्व वृ
- खाद्य सुरक्षा तथा कृषि नीति तथा योजना तयार गर्ने
- प्रोत्साहन सहित दक्ष जनशक्तिको उत्पादन स्थानीय स्तरमा नै गर्ने
- व्यवसायिक कृषि कार्यलाई प्रवर्द्धन गर्ने प्रोत्साहनका कार्यक्रम संचालन गर्ने

- गुणस्तरीय उत्पादन सामाग्री तथा सेवाको उपलब्धताको सुनिश्चित गर्ने
- प्रविधि विस्तार तथा प्रचार प्रसार गर्ने
- कृषि पूर्वाधारको निर्माण तथा विकास गर्ने
- स्थानीय सम्भाव्यताको आधारमा कृषकहरुको प्राविधिक व्यवसायिकता तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धिका साथै अधिकार सुनिश्चित गर्दै उत्पादन र बजारीकरणलाई नाफामूलक बनाउने
- जलवायु परिवर्तन र प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनिकरण गर्दै जलवायु अनुकुलन तथा उत्थानशील प्राविधिक लगायतका कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने
- सिंचाई सुविधा विस्तारका लागि पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्ने
- सिंचाई उपभोक्ताहरुको गठन एवम् संस्थागत क्षमता सुदृढ गर्ने
- सिंचाई आयोजनाहरुको मर्मत सम्भारका लागि मर्मत कोषहरूको स्थापना गर्ने

३.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य:

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र स	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलव्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलव्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१/८२	आ.व. २०८२/८३	आ.व. २०८३/८४
क	कृषि तथा सिचाई						
१	आफ्नो उत्पादनबाट वर्षभरी खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत	६६.६७	६८	७०	७२.५	७५
२	साना किसानको औसत वार्षिक आय	रु. हजार	३००००	३५०००	४००००	४५०००	५००००
३	कृषि व्यवसायमा संलग्न समूह र सहकारी	संख्या	१७८	२०१	२०८	२२०	२४५
४	कुल कृषि भूमि मध्ये खेति गरिएको भूमि	प्रतिशत	९८.५	९८.६	९८.८	९९	९९.५
५	खाद्यान्न उत्पादन	क्विन्टल	५८४६४०	५९४७४८	६१४६८७	६३०६३६	६४४९४०
६	तरकारी उत्पादन	क्विन्टल	१२२७६०	१२२९६०	१२९१००	१३५५००	१४२५७५
७	फलफुल उत्पादन	क्विन्टल	९३५०	९९००	१०२००	१०८००	११२००
८	आलु उत्पादन	क्विन्टल	५५८००	६४७५०	६६७००	६८५००	७१५००
९	दलहन उत्पादन	क्विन्टल	१४३२०	१४३६४	१४८००	१५२००	१५९००
१०	तेलहन उत्पादन	क्विन्टल	२३८०५	२३८५०	२४०८८	२४३२९	२४५७२
११	मह	क्विन्टल	६७५	७२५	७२८	७३२	७३९
१२	व्यावसायिक उत्पादनमा संलग्न कृषक	संख्या	२२०	२५०	३००	३५०	४००
१३	कुल तरकारी उत्पादन प्रति हेक्टर	मे.टन	१४.५	१४.५	१४.९	१५.१	१५.३
१४	१२ है महिना सिंचाई हुने क्षेत्र	हेक्टर	३५	३८	४२	४५	५०
१५	दर्ता तथा कृषि फर्म	संख्या	१७४	२०४	२२५	२४५	२६०
१६	सूचीकृत कृषक	संख्या	१३०५८	१५५३०	१५८००	१६२००	१६५००

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमानः

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधार[illegible] सुरक्षा उप-क्षेत्रको खर्च र स्रोतको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छः

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान					
		कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार[illegible]
कृषि, खाद्य सुरक्षा तथा सिंचाइ	२०८१।८२	७८६२२६२१	२९७०१०३२	४८९२१५८९	०	४६३७०००	[illegible]
	२०८२।८३	८४५५१३४२	३०१४४७४३	५४४०६५९९	०	५०५५०००	[illegible]
	२०८३।८४	१०४१४८४९२	३७३७९७४६	६६७६८७४७	०	५५५५२५०	[illegible]

३.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरणः

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधी, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको कृषि उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण दे[illegible] गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित [illegible]
१	कृषि, खाद्य सुरक्षा र सिंचाइ				
	कृषि उपज केन्द्र निर्माण (कोल्ड स्टोर निर्माण)	दिगो कृषि विकास र खाद्य सुरक्षामा बृद्धि गर्नु	आ.ब. २०७७ देखि आ ब २०८५	४०००००	१. ५०००० मेट्[illegible] उपज केन्द्र निर्मा[illegible] २. व्यवसायिक कृ[illegible] कृषकको अनुपात [illegible]
	कृषि विकास, पकेट क्षेत्र विस्तार तथा साझेदारी कार्यक्रम	कृषि पकेट क्षेत्र विस्तार, कृषि उत्पादन तथा व्यवसायमा वृद्धि गर्नु	सालबसाली	११४९२५	३५०० कृषक परिवा[illegible] हुने गरी कार्यक्र[illegible] गरिनेछ
	सिंचाई सुविधा विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्दि गर्नु	सालबसाली	२६३८७	१. कुल खेति गरि[illegible] मध्ये ८५% जमिनमा [illegible] सिंचाई सुविधा पुर्या[illegible]

३.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमानः

संघीय शासन प्रणाली अनुसार तीन तह बीच नीति, कार्यक्रम बीच सामाञ्जस्यता, समन्वय र सहकार्यमा कृषि पूर्वाध[illegible] तथा सीप विकास हुनेछ । वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त पूँजी कृषि व्यवसायमा परिचालन हुनेछ र बेरोजगार युवाहरू[illegible] आधारित व्यवसायमा आकर्षिक हुनेछन् । कृषि, प्रविधि, मल, गुणस्तरीय बीउ तथा कृषि सामाग्री, भरपर्दो सिंचाई प्र[illegible] प्रसार, कृषि भूमिको संरक्षण र एकीकृत व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जोखिम रहन्छ । यस[illegible] क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन र प्रकोपको असरको जोखिम सम्भावना अधिक रहन सक्दछ ।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३.२ पशु विकास

३.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको अर्थतन्त्रमा पशुपालन व्यवसायको महत्वपूर्ण योगदान रहेको छ । देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा करिब १३ प्रतिशत र कुल कृषि ग्राहस्थ उत्पादनमा करिब २७ प्रतिशत योगदान गरीरहेको यस पशुपालन व्यवसायले ग्रामीण अर्थतन्त्र जोगाउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरीरहेको छ । नेपालको संविधानले खाद्य सम्बन्धी अधिकारलाई मौलिक हकका रुपमा प्रत्याभुति गरेको छ । देशको करिब ६३ प्रतिशत जनसंख्याको रोजगारी तथा जीविकाको आधार कृषि हो । देशको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषिको योगदान करिब ३२ प्रतिशत रहेको छ । खाद्य तथा पोषण सुरक्षाका दृष्टिमा बिज्ञानले सुझाए बमोजिम मानिसलाई दैनिक आवश्यक पर्ने कुल क्यालोरीको ७० प्रतिशत हिस्सा बनस्पतीजन्य पदार्थ र बाँकी ३० प्रतिशत पशुपन्छीजन्य पदार्थबाट आपूर्ति हुनुपर्ने हुन्छ तर हाम्रो दैनिक आवश्यक क्यालोरीको आपूर्ति यस बमोजिम भई राखेको छैन । प्रति दिन प्रति ब्यक्ति २२५० किलो क्यालोरीको ८७.३ प्रतिशत अर्थात १९६४ किलो क्यालोरी खाद्यान्न अर्थात बनस्पतीजन्य पदार्थबाट र बाँकी १२.७ प्रतिशत दुध, दही, पनीर, माछा, मासु, अण्डा आदी जस्ता पशुपन्छीजन्य पदार्थबाट प्राप्त भएको देखिन्छ । यस हिसाबले खाद्य तथा सन्तुलित पोषण सुरक्षाका लागी पशुपन्छी जन्य पदार्थको उत्पादन र आपूर्ति कार्यमा झनै प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ ।

३.२.२ समस्या तथा चूनौति

- छिमेकी मुलुकहरुको तुलनामा नेपालमा दुध,मासु र अण्डाको उत्पादन एवं उत्पादकत्व न्यून रहेको
- दानामा प्रयोग गरीने कच्चा पदार्थहरुको कुल परिमाणको करिब ५० प्रतिशत बिदेशबाट आयात गर्नु पर्ने
- आयातित कच्चा पदार्थ गुणस्तर कम सल भएको
- उत्पादकत्व कम भई उत्पादन लागतको मात्रा बढदो
- समय समयमा पशुपालन क्षेत्रमा देखा परेको बिभिन्न पशुपन्छीजन्य महामारी रोगहरु समस्या र चुनौतीको रुपमा देखिएको प्रयोगशाला सेवा कार्यक्रको कमि
- पशुपालन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धिको कमी
- रोग विरुद्ध खोप तथा औषधिको उपलब्ध पर्याप्त नहुनु
- पशुको लागि तयारी दाना बनाउने प्रविधिको अभाव
- पशुजन्य छाला प्रशोधनको अभाव

३.२.३ सोचः "व्यावसायिक पशुपंछी पालन बाणगङ्गा समृद्धिको मूल आधार"

३.२.४ उद्देश्य

१ पशुपंछीजन्य उपजमा आत्मनिर्भर बनाउनु ।

२ पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको व्यावसायीकरण, विविधिकरण औद्योगिकरणमा वृद्वि गर्नु ।

३ पशुपालनलाई मर्यादित, सम्मानजनक र नाफामूलक व्यवसायका रूपमा स्थापित गर्नु ।

३.२.५ रणनीति

- संघ/प्रदेश/अन्य सरोकारवाला निकायको सहयोग,समन्वय र सहकार्यमा पशुपन्छीको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्वि गर्ने ।
- समन्वय र सहकार्यमा पशुपन्छीको उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्वि गर्ने ।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- गुणस्तरिय उत्पादन सामाग्री सेवाको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने ।
- पूर्वाधारको निर्माण तथा विकास गर्ने ।
- पशु स्वास्थ्यको संरक्षण र सम्बर्द्धन
- पशु आहाराको विकास तथा बिस्तार
- पशुबस्तुको नश्ल सुधार
- प्रविधि बिस्तार तथा प्रचार प्रसार
- वातावरण संरक्षण एवम् जैबिक विविधताको सम्बर्द्धन
- पशुपंक्षी बजारको बजारीकरण तथा संस्थागत विकास
- प्रयोगशाला सेवा कार्यक्रम संचालन गर्ने
- पशुपालन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- पशुजन्य पदार्थको उत्पादन तथा वजारीकरण को नियमन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- घाँस खेती कार्यलाई प्रोत्साहित गर्ने
- नियमित खोपको व्यवस्था गर्ने
- पशु बधशालाको व्यवस्थाको साथै पशु स्वास्थ्य जाँच कार्य नियमित संचालन गर्ने
- व्यवस्थित मासु बिक्रीको स्थापना गर्न प्रोत्साहन गर्ने
- दुग्ध प्रशोधनमूलक उद्योगको स्थापना

३.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य:

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा [illegible] सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

गतिराम गरारि
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृ

क्र स	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालिन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१/८२	आ.व. २०८२/८३	आ.व. २०८३/८४
ख	पशुपंक्षी विकास						
१	पशुपालनमा सलग्न कृषक	सख्या	४८३५७	५१२५८	५३११३	५४१६०	५६८१४
२	व्यवसायिक फर्मको सख्या	सख्या	४१८	५२७	५५०	६००	६५०
३	बार्षिक दुध उत्पादन	लिटर	८६७९२१०	९१२५४४५	९५८१३१७	११६४९८६	१०५६२८८५
४	बार्षिक मासु उत्पादन	के.जी.	८०४८६८	८४२७९४	८८४९३४	९४६८७९	१०२२६२८
५	राँगा/पाडा	के.जी.	२२२९७३	२३३४८०	२४५१५४	२६२३२५	२८३३००
६	खसी/बोका	के.जी.	२५५७८७	२६७८४०	२८१२३२	३००११८	३२४९११
७	भेडा	के.जी.	१२८९	१३५०	१४१८	१५१७	१६३८
८	बगुर/सुँगुर	के.जी.	१७११०	१८०००	१८९००	२०२२३	२१८४१
९	कुखुरा	के.जी.	३०६३८६	३२०८२२	३३६८६३	३६०४४३	३८९२७८
१०	हाँस	के.जी.	१२४३	१३०२	१३६७	१४६३	१५८०
११	बार्षिक अण्डा उत्पादन	संख्या	३१३८३६१	३२९९३७०	३४९७३३२	३७४२२४५	४०४१५१६
१२	कुखुरा	संख्या	२७०००४८	२८३८५७०	३००८८८४	३२११५०६	३४७७०६६
१३	हाँस	सख्या	४३८३१३	४६०८००	४८८४४८	५२२६३१	५६४४५०
१४	उन्नत घाँसको उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	१००	१२०	१३०	१४०	१५०
१५	नश्ल सुधारका लागी कृत्रिम गर्भाधान	संख्या	१८७९	१९५६	२३००	२४००	२५००
१६	बिभिन्न रोग बिरुद्धका खोप	संख्या	४०९६०	३०४८५	३५०००	३८०००	४००००
१७	समुहमा आवद्ध पशुपन्छीपालन कृषक	संख्या	१८	१८	२०	३०	५०
१८	पशुपन्छी उपचार	सख्या	१४२८५	१५४५७	१८०००	२००००	२२०००
१९	व्यवसायिक फर्म सुधार	सख्या	२१	१७	२५	३०	३५
२०	कृषकहरुको क्षमता बिकास	संख्या	८	१०	१२	१५	२०
२१	पशुजन्य पदार्थहरुको उत्पादनको बाजारीकरण	संख्या	३	२	५	७	१०

३.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमानः

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पशुपालन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
पशुपंक्षी सेवा	२०८१/८२	१५८८८०००	१११३१६००	४७५६४००	०	०	१५०६६२८०	८२१७२०	०
	२०८२/८३	१६८९८१४७	९७२८७०३	७१६९४४४	०	०	१५३४८१४७	१५५००००	०

गतिराम गरारि
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	२०८३/८४	२०६९१६०३	६२०७४८१	१४४८४१२२	०	०	१८५९१६०३

३.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधी, लागत तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित
२	पशुपंक्षी सेवा				
१	गौशाला निर्माण तथा एनिमल रेस्कु सेन्टर	छाडा चौपाया व्यवस्थापन	२०८१/०८२ देखि २०८३/०८४ सम्म	१२००००	छाडा चौपाया व्यवस्थापन एनिमल रिसर्च उत्पादन आयआर्जनमा मद्दत
२	पशुपंक्षी विकास, साझेदारी तथा सालबसाली कार्यक्रम	पशुपन्छी पकेट क्षेत्र विकास, दुग्ध उत्पादन वृद्धि, कृषकको क्षमता विकास, व्यवसायीक पशुपालन प्रवर्द्धन	सालबसाली	४२४७८	गाइ भैसी नस्ल सुधार ६% वृद्धि हुने, १७० विकास हुने, पशु रोग पोषणयुक्त खाना, परिवार लाभान्वित भएको हुने

३.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

तीन तह बीच नीति, कार्यक्रममा सामाञ्जस्यता, समन्वय र सहकार्यमा पूर्वाधार, प्रविधि तथा सीप विकास भएको पूँजीलाइ पशुपंक्षीपालन व्यवसायमा परिचालन हुनेछ । वेरोजगार युवाहरुलाई कृषिमा आधारित व्यवसायमा आकर्षित प्रविधि, पशु चरण क्षेत्र र आहार, पशुपंक्षी उपचार एकीकृत व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल रहन्छ ।

३.३ उद्योग तथा व्यापार

३.३.१ पृष्ठभूमिः

यस क्षेत्रमा औद्योगिक विकासका लागि सडक, जलश्रोत, विद्युत तथा सञ्चारको सहज पहुँच रहेको छ। हाल घरेलु मझौला तथा ठूला उद्योगहरु संचालनमा रहेका छन् । जस अन्तरगत कृषिमा आधारित, सेवामूलक उद्योग, संकलन लगायतका उद्यवगहरु रहेका छन् । नगरपालिका क्षेत्र भित्र केहि साना तिना उद्योगहरु र बिभिन्न व्यवसायीहरु हाल रहेका छन् । जसमा क्रसर, चाउमिन, दलहन, तेलहन, खाद्यान्न,साबुन, सरफ, भाडा उत्पादन लगायतका उद्योगहरु

३.३.२ समस्या तथा चूनौतिः

नगरपालिकाको अधिकांश भू-भागमा वन जंगल, खेतीयोग्य जमिन र घरबासको क्षेत्र परेकोले उद्योग सञ्चालनमा हुने गरेको छ । बजार मूल्यमा असमानता, अस्वस्थ बजार प्रतिस्पर्धा कम हुनु, व्यवसायीहरु नगरपालिकाको प्रक्रिया विद्युत् सेवाको प्रवाहका कारण उद्योग व्यवसाय सञ्चालनमा कठीनाई हुनु, उद्योग सञ्चालनमा दक्ष कामदारको कमी उद्योग र व्यवसाय क्षेत्रका समस्या हुन । यसै गरी ठूला उद्योगबाट निष्कासन हुने प्रदुषित वायु र ढलको व्यवस्थापन रुपमा रहेका छन् ।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३.३.३ सोँचः "वातावरणमैत्री, व्यवस्थित उद्योग र व्यवसायको प्रवर्द्धन, बाणगङ्गा को आर्थिक समृद्धिको शान "

३.३.४ उद्देश्यः

१. स्थानीय कच्चा पर्दाथ, स्रोत, साधन र सीपमा आधारित उद्योग तथा व्यपारको प्रर्वद्धन गर्नु ।

२. वातावरणमैत्री औद्योगिक विकासको आधार तयार गर्नु ।

३. नगरपालिका, सहकारीहरू, समुदाय तथा निजी क्षेत्रको सहकार्यमा उद्यमशीलता प्रवर्द्धन र पुँजी निर्माण गर्नु ।

३.३.५ रणनीतिः

१. साना तथा घरेलु उद्योगहरु संचालन र प्रवर्द्धन गर्ने ।

२. उद्योगहरुलाई आवश्यक पर्ने पूर्वाधार विकासमा जोड दिने ।

३. स्थानीय कच्चा पर्दाथ, स्रोत, साधन र सीपको प्रयोग गर्दै साना तथा मझौला उद्योग तथा व्यवसायको स्थापना गरी आय वृद्धि गर्ने ।

४. दिगो तथा जिम्मेवार उत्पादन, वितरण र उपभोग अभ्यास प्रवर्द्धन र प्रोत्साहन गर्ने ।

५. पर्यटन क्षेत्रको माग अनुसारका वस्तु उत्पादन गर्ने र स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग प्रवर्द्धनमा जोड दिने ।

३.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्यः

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

क्र स	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१/८२	आ.व. २०८२/८३	आ.व. २०८३/८४
घ	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय						
१	उद्योग व्यवसाय क्षेत्रमा रोजगार व्यक्ति	जना	१९५०	१९९६	२१००	२२००	२३००
२	कुल उद्योम, व्यापार तथा व्यवसाय	संख्या	३३१६	३७३३	३८६७	३९६७	४०६७
३	नगरपालिकामा दर्ता भएका उद्योग	संख्या	०	०	०	०	०
४	नगरपालिकामा दर्ता प्राइभेट फर्म	संख्या	६९४	८३३	९००	९५०	१०००
५	नगरपालिकाकामा दर्ता व्यापार व्यवसाय	संख्या	२६२२	२९००	२९६७	३०१७	३०६७
६	दर्ता प्रक्रियामा नआएका उद्यम, व्यापार तथा व्यवसाय	संख्या	१८००	१५२२	१४५५	१४०५	१३५५
७	व्यावसायिक र प्राविधिक सीपयुक्त दक्ष व्यक्ति	संख्या	६२१	६३३	६५०	७००	७५०
८	व्यवसाय करबाट संकलित राजस्व	रू. हजारमा	३७१५०००	४२२९०००	४५०००००	५००००००	५५०००००
९	उत्पादन र बजारीकरण सहकारी संस्था	संख्या	३९	३९	४१	४५	५०
१०	उद्यम सृजना र विकास सम्बन्धी तालिम लिने उद्यमी	संख्या	१५०	१६५	१७०	१८०	२००
११	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय क्षेत्र वार्षिक कारोवार	रु. लाखमा	२०००	३०००	४०००	५०००	६०००
१२	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय क्षेत्रमा लगानी	प्रतिशत	१५	२०	२५	३०	३५

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमानः

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा ... उप–क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत	
		कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार
उद्योग, व्यापार र व्यवसाय	२०८१।८२	६५५००००	१४५००००	५१०००००	०	२३१८५००	४२३१५००
	२०८२।८३	१७१४३१२०	१५९३४९६	१५५४९६२४	०	२५२७५००	१४६१५६२०
	२०८३।८४	२४१४५१३०	३२१५६०४	२०९२९५२६	०	२७७७६२५	२१३६७५०५

३.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण:

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत ...

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
४	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय				
	औद्योगिक ग्राम निर्माण	औद्योगिक उत्पादन, रोजगारी वृद्धय	२०८०/०८१ देखि २०८३।०८४	१०००००	औद्योगिक प्रतिष्ठानको स्थापना ... कच्चा पदार्थ उपयोग, निकासी ...
	उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सेवा, उत्पादन र रोजगारी वद्धि गर्नु	सालबसाली	३३१५	पाँच लाखसम्मका प्राइभेट फर्म ... नगरभित्रका सबै उद्योग व्यवसाय ... अभलेख, व्यापार तथा व्यवसाय ... नविकरण र स्तरोन्नति हुने
	गरिबि निबारणको लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम	लघु उद्यमको सिर्जना र विकास द्धारा न्यून आय भएका तथा विपन्न वर्गको गरिबी घटाउनु	सालबसाली	४९२३	वार्षिक १५ वटा लघु उद्यम ... सिर्जना र स्तरोन्नति हुने

३.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

अन्तर सरकार नीति, कार्यक्रम बीच सामाञ्जस्यता, समन्वय र सहकार्यमा पूर्वाधार, प्रविधि तथा सीप विकास हुने ... रोजगारबाट प्राप्त पूँजी उद्योग तथा व्यवसाय परिचालन हुनेछ र वेरोजगार युवाहरुलाई कृषि तथा गैर कृषिमा आधारित ... आकर्षिक हुनेछन् । उपरोक्त परिवेश तयार हुन नसके लक्ष्य हासिल गर्नमा कठिनाइ हुन सक्नेछ ।

३.४ पर्यटन तथा संस्कृति

३.४.१ पृष्ठभूमि

चुरे पहाडको दक्षिण जैविक विविधता र बन जंगलले धनी अर्घाखाँची जिल्लाको शितगंगा नगरपालिकाको दक्षिण ... जमिनको रुपमा रहेको यस बाणगङ्गा नगरपालिका बाणगङ्गा नदीको नाम बाट रहन गएको हो । भागिरथी गंगा ... यस नदीको उत्पति लंकाको राजा रावणले बाण प्रहार गरी उत्पति भएको सोमसादै डाँडाको दक्षिण भाग बाट ... कपिलवस्तु जिल्लाको ठुलो क्षेत्र सिचाई सुविधा पुऱ्याउदै भारत तर्फ बग्दछ । यस नगर बन जंगलले धनि, जैविक ...

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सम्पन्न जल श्रोतले सम्पन्न हुनुका साथै धार्मिक हिसावले पनि अगाडि छ । धार्मिक हिसावले ऐतिहासिक स्थलहरु मधुबन धाम, कपिलधाम, लक्ष्मणघाट पवित्र स्थल नन्द नगर राम दनिबन जस्ता क्षेत्रहरु तथा पर्यटकीय हिसावले राजापानी, खाग्खानी, भर्लावास, मुसिवाड, मधौलि पार्क जस्ता क्षेत्रहरु यसै नगरपालिकामा पर्दछन । पर्यटकीय हिसावले विश्वकै नमुना स्थल लुम्बिनी, जगदिशपुर ताल, लक्ष्मणघाट, तिलौराकोट जस्ता ऐतिहासिक धार्मिक स्थलहरुको नजिक रहेकोले यस क्षेत्रको विश्व पर्यटन बजारमा यसको नाम अगाडि आउन सक्छ । सोहि अनुरुप यि स्थलहरुको पर्यटकीय हिसावले विकास गर्दै लैजान सकिएमा बाणगङ्गा नगरवासिको जिविकोपार्जन र रोजगारीको अवसर सृजना भई जिवन स्तर सुधार गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावाना छन् भने जातीय हिसावले ऐतिहासिक धर्तिपुत्र भनेर चिनिने आदिवासी जनजाती थारु जातिको बाहुल्यता रहेको हुनाले थारु सग्राहलय निर्माण गर्न सकिने थारु संस्कृती, भेष-भुषा र रहन सहनको संरक्षण गर्न सकिने र थारु होम स्टे संचालन गरी आय आर्जन सहितका प्रशस्त सम्भावना रहेको छ ।

३.४.२ समस्या तथा चूनौति

- स्वदेशि र विदेशि पर्यटकहरुको लागि पर्याप्त सुचना र आवश्यक सेवा उपलब्ध हुन नसक्नु ।
- बाणगङ्गा नगरमा रहेका पर्यटकीय स्थलहरु पहिचान हुन नसक्नु र पहिचान भएका क्षेत्रहरुमा पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माणको अभाव रहनु ।
- पर्यटकलाई पर्याप्त वस्तु र सेवा उपलब्ध नहुनु ।
- पर्यटन क्षेत्रमा संलग्न जनशक्तिको अभाव रहनु ।
- समय समयमा विश्वमा घट्ने घटना तथा आर्थिक उतार चढाव
- पर्यटकीय हिसावले यथेष्ट श्रोत र साधन हुदाँ हुदै प्रचार प्रसार तथा सम्पदा संरक्षणको अभाव रहनु
- पर्यटन क्षेत्रमा साझेदार, गैर सरकारी ,सरकारी निजि लगानि कर्ताको अभाव रहनु पर्यटकीय पूर्वाधारको अभाव रहनु
- पर्यटकीय स्थलको प्रचार प्रसारको अभाव रहनु यातायात पूर्वाधारको अभाव रहनु विमानस्थलको अभाव रहनु
- पर्यटकीय स्थलको विकासमा स्थानीय सरकारको चासोको कमि हुनु
- व्यवस्थापिकिय नीतिगर र कानूनि व्यवस्थापन गर्न नसक्नु यस क्षेत्र सधै ओझेलमा परिरहनु
- नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका पर्यटकीय क्षेत्रहरुको पहिचान गरी (इन्भेन्ट्रीसूची)तयार नभएकाले योजनाबद्ध पर्यटकीय गतिविधि सञ्चालन गर्न सकिएको छैन
- अन्तरसरकारी, निजी तथा गैर–सरकारी क्षेत्रसँग समन्वय गर्न व्यवस्थापकीय, नीतिगत र कानुनी व्यवस्था नभएकाले
- अवसर सिर्जना गर्न र दायित्व वा स्वामित्व ग्रहण गर्न अधिकार सम्पन्न स्थानीय सयन्त्रबनाउन नसक्नु ।
- पर्यटन पूर्वधारको विकास र विस्तार गर्न , पर्यटनलाई पुर्याउने सेवाको गुणस्तर बृद्दि गर्न, सहज र पहुचमा बृद्दि सुरक्षित गन्तब्यको पहिचान गर्न नसक्नु
- बसाई अवधि लम्ब्याउन आदि विविध पक्षलाई ध्यान दिन नसकिएको जस्ता यस क्षेत्रको समस्या र चुनौति हुन ।

३.४.३ सोचः "दिगो पर्यटन, आर्थिक विकासको आधार"

३.४.४ उद्देश्य

१. बाणगङ्गा नगरपालिकाका धार्मिक, सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक कला र सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्वर्दन गर्नु ।

२. पर्यटन पूर्वाधारको विकास गर्नु ।

३. पर्यटन विकास मार्फत जनताको आय र रोजगारीमा उल्लेखनीय वृद्धि गर्नु ।

४. रैथाने कला, भाषा र संस्कृतिहरूलाई मर्यादित र सम्मानजनक रूपमा पर्यटन उद्योगसँग जोड्नु ।

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

CamScanner

३.४.५ रणनीति

- पर्यटन उद्योगको विकास र विस्तार गर्न ५/१० वर्षे गुरुयोजना तर्जुमा गरी यसलाई आवधिक एवम् वा[र्षिक] समाबेस गरी कार्यक्रमहरु संचालन गरीनेछ
- ग्रामिण पर्यटकलाई पर्यटन व्यवसायको उपक्षेत्रको विकासको रुपमा अगाडि बढाइने छ।
- नगरको विकासमा समेटन नसकिएका महिला, आदिवासी, जनजाति विपन्न समुहमा पर्यटन व्यवसाय [...] बाँडफाड गर्ने समाबेसी र सहकारीको माध्यमबाट उपयुक्त संरचनाको विकास र निर्माण गरीने छ।
- नगरको पर्यटकीय विविधीकरण विकास र विस्तार गरीने छ।

३.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरणमा उल्लिखित आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको [...] नतिजा सूचक र मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य	
				२०८१/८२	२०८२/८३
पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा					
पर्यटन गुरुयोजना निर्माण	पटक	०	०	१	०
पर्यटन तथा संस्कृति क्षेत्रमा रोजगार	जना	५५	८५	१००	२००
आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटक संख्यामा वृद्धि	जना	५००	१०००	१५००	२०००
पर्यटकीय सम्पदा र गन्तव्य स्थान	संख्या	३	३	३	४
होम स्टे सञ्चालन	संख्या	०	०	१	२
कृषि, बाल, ग्रामिण, पर्या पर्यटन सम्बन्धी खोज, अध्ययन र अनुसन्धान (वार्षिक)	संख्या	०	०	१	२
कला तथा संस्कृतीमा क्रियाशिल श्रष्टा पहिचान	जना	०	०	१०	२०
कृषि, ग्रामीण, ग्रामीण पर्यटनको संरचना निर्माण	वटा	०	०	१	२
पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदाको संरक्षण र प्रबर्धनका लागि अफलाइन वा अनलाइन माध्यायमबाट प्रचार प्रसार।	प्रतिशत	१०	२०	२५	३०

३.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा पर्यटन [...] उप–क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत		
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा	२०८१/८२	१०९९१११०	३२९७३३३	७६९३७७७	०	२३१८५००	८२६१७५०	[illegible]
	२०८२/८३	१२५०९७२०	०	१२५०९७२०	०	२५२७५००	९२०७२२०	[illegible]
	२०८३/८४	१४८३०१०२	५९३२०४१	८८९८०६१	०	२७७७६२५	११००२४७७	[illegible]

३.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिए[को छ]

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
३	पर्यटन तथा संस्कृति				
	पर्यटन सर्किट निर्माण	पर्यटकीय क्षेत्र जोडने	२०८१/८२-२०८३/८४	१५००	पर्यटन प्रवर्धन
	एकीकृत पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा संरक्षण र प्रबर्द्धन कार्यक्रम	एकीकृत पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदाको संरक्षण र प्रबर्धनका लागि पर्यटन हब निर्माण गर्नु।	सालबसाली	२९८३१	१५०० आन्तरिक तथा बाह्य प्रयटकले नगरको संस्कार, संस्कृति, प्रकृति र सम्पदाको अवलोकन पश्चात आन्तरिक श्रोतमा वृद्धि भएको हुने।

३.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

पर्यटन क्षेत्रको विकासमा अन्तर सरकार एवम् समुदायको अग्रसरतामा वृद्धि भएको हुनेछ। बिभिन्न महामारीको प्रकोप निस्तेज भएको हुनेछ। पर्यटकीय आर्कषणका लागि थप सुबिधाको विकास भएको हुनेछ। उपरोक्त अवस्थाको सिर्जना हुन नसकेमा लक्ष्य हासिल गर्न कठिनाइ हुनेछ।

३.५ भूमि व्यवस्था, बैंक तथा सहकारी

३.५.१ पृष्ठभूमि

अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रुपमा सहकारीलाई लिने गरीन्छ। स्थानीय पुँजीको उत्पादन बृद्धि परिचालन गर्न एकल व्यक्तिको क्षमताले नभ्याउने अवस्थामा धैरै व्यक्तिले थोरै पुजी मिसाएर चाहिने पुँजी जुटाउन सक्ने भएकाले सहकारीको स्थान अर्थतन्त्रमा सर्वोपरी छ। नेपाल राज्यको मूल संरचना संघ प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको व्यवस्था गरेको छ। राज्य शक्तिको प्रयोग उक्त तीनवटै तहबाट एकल तथा सहकार्यात्मक ढंगले हुने गरी संविधानको अनुसूची ५, ६,७, ८ र ९ मा बिभिन्न तहका अधिकारहरु बाँडफाँड गरीएको छ। कृषक, व्यवसायी, कम पूँजिवाल र निम्न आय भएका श्रमिक, भूमिहीन तथा बेरोजगार वा सामाजिक कार्यकर्ताले सर्वसाधारण उपभोक्ताको आर्थिक तथा सामाजिक विकासको लागि पारस्परिक सहयोग र सहकारीताको लागि संचालन गरीने सहकारी संस्था दर्ता, अनुमति, खारेजी र विघटन पनि लगाएतका काम कारवाहीहरु समेत स्थानीय तहबाटै हुने व्यवस्था संविधानले गरेको छ। संविधानले तीव्र आर्थिक वृद्धि र दिगो आर्थिक विकास गर्न सार्वजनिक निजी र सहकारी क्षेत्रको सहभागिता तथा विकास मार्फत उपलब्ध साधन र स्रोतको अधिकतम परिचालन गर्ने कुरा उल्लेख गरेको छ। सहकारी अर्थ व्यवस्थालाई तेस्रो खम्बाको रूपमा संविधानमै समेट्ने कामभएको छ। तर यी तीन वटा क्षेत्रको फरक–फरक भूमिका खोज्दै जाने हो भने सरकारको भूमिका भएको सार्वजनिक क्षेत्र सरकारी हो। सहकारी क्षेत्र पनि निजी क्षेत्रकै अर्को स्वरूप हो। १००९२५ जनसख्या रहेको यस बाणगङ्गा नगरपालिकाको क्षेत्रफल २३३.६३ वर्ग किलोमिटर रहेको छ जस मध्ये करीव ५०% प्रतिशत क्षेत्रफल बनले नै ओगटेको अवस्था छ। ६९ वटा सहकारीहरुले या बाणगङ्गा नगरपालिकालाई आफ्नो कार्यक्षेत्र बनाई लगानी र निक्षेप संकलन गरीरहेको अवस्था छ भने विगत १० वर्ष यताको अवस्थालाई हेर्दा उल्लेखनिय परिवर्तन गरेको ठोस आधारहरु देखिदैनन्। जुनसुकै सहकारीहरुले पनि पैसा किन्ने र बेच्ने कार्यलाई बढी प्राथमिकता दिईएको छ। कृषि सहकारीहरुको मुल मर्म सामान्य कृषकहरुलाई सदस्य बनाउने र कृषकहरुकै क्षमताको आधारमा निक्षेप संकलन गरी आवश्यकता अनुसार कृषि क्षेत्रमा लगानी गरी उद्यम सृजना गर्ने र उत्पादन बढाउने कार्यमा सहयोग पुर्याउनु पर्ने हुन्छ।

शहर तथा गाउँका हरेक टोल टोलमा बचत तथा ऋण समूह क्रियाशील भएको नेपालका जुन सुकै ठाउँमा देख्न पाईन्छ। सरकारी, निजी र सहकारीको प्रयत्नबाट आर्थिक विकासलाई गतिशील बनाउने राज्यको निति रहेको छ। सरकारी क्षेत्रको लगानीले निजी क्षेत्र आर्थिक विकासमा आकर्षित हुन सकोस, सहकारी क्षेत्र फष्टाउन सकोस र सरकारी, निजी र सहकारी क्षेत्रको संयुक्त प्रयासले आर्थिक विकासलाई चलायमान बनाउँदै दिगो आर्थिक बृद्दि हासिल गर्न सकियोस भन्नेमा नगरपालिका स्पष्ट छ। सहकारी संस्थाको पूर्वाधार संरचना निर्माणमा सहयोग र सदस्यहरुको क्षमता तथा नेतृत्व विकास गर्न बजेट विनियोजन गरेर सहकारी क्षेत्रको

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विकास र प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक छ । आगामी ५ आर्थिक वर्षमा सहकारी क्षेत्रमा गरीने लगानीले आर्थिक क्रिया व्यक्ति तथा समूहहरु सहकारीमा संगठित हुने क्रम बृद्धि हुनेछ । उत्पादनशील क्षेत्रमा सहकारी पुँजी परिचालनको । ग्रामीण क्षेत्रमा सहकारीको लोकप्रियता बढ्नेछ । स्वरोजगार बृद्धि हुनेछ । सरकारी, निजी र सहकारी क्षेत्रको राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई सुदृढ गर्ने राज्यको नीति रहेको छ । छरिएर रहेको श्रम, सीप, प्रविधि र पुँजीलाई एकि परिचालनबाट उत्पादन, उत्पादकत्व, रोजगारी र आयआर्जन बृद्धि गरीअर्थतन्त्रलाई चलायमान वनाउन सह योगदान पुर्याकउन सक्छ ।प्रारम्भिक सहकारी संस्थाका माध्यमबाट श्रम, सीप, प्रविधि र पुँजीलाई एकि नगरपालिकामा पनि भएको छ । २०७८ असारसम्म यस नगरपालिकामा नगरपालिका कार्यक्षेत्र भएका ६३ भएका ६ गरी जम्मा ६९ रहेकोमा ११ सहकारी संस्था खारेजीको प्रकृयामाभएकोले जम्मा ५८ सहकारी क्रियासिल रहेका छन् । ग्रामीण क्षेत्रमा सहकारीका माध्यमबाट कृषि, उद्योग, पर्यटन जस्ता उत्पादन, रोजगारी सघाउने क्षेत्रका लागि श्रम, सीप, प्रविधि र पुँजी जुटाउन सहज भै अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाई राख्न स सहकारी अभियानले समुदायमा वित्तीय पहुँच, सशक्तीकरण, नेतृत्व विकास, क्षमता विकास, सामाजिक एकीक प्रवर्द्धन र गरीवी न्यूनिकरणमा उल्लेख्य योगदान पुर्याई रहेको छ ।

३.५.२ समस्या तथा चूनौति

- केही वडाहरुमा एकै स्थानमा धेरै सहकारी र सेवा केन्द्रहरु रहेका ।
- कृषि सहकारी संस्थाहरुले अधिकांस सदस्यहरुलाई कृषिक्षेत्र र कृषिमा आधारित स्रोतहरुको प्रयोगबाट कार्यमा प्रवर्द्धन गर्नुको सट्टा बचत संकलनलाई जोड दिएको
- केही सिमित व्यक्तिहरुले मात्र ऋण लिई संस्थाको मर्म विपरितको क्षेत्रमा लगानी गरेको ।
- एउटै व्यक्ति एकै किसिमको अन्य सहकारीमा आवद्ध भई कारोवार गर्ने गरेको । (दोहोरो सदस्यता)
- केही सहकारी संस्थाहरुले विनियममा बमोजिम बाहिरी व्यक्तिहरुलाई सदस्यता प्रदान गर्ने तदारुकता नदेखा
- केही सहकारी संस्थाले मात्र प्रविधिमैत्री भएको । सहकारी संस्थामा संचालक समितिहरुलाई निति विधिको कमि ।
- सहकारीले ग्रामिण अर्थतन्त्र निर्माणमा भुमिका नखेनु ।
- बित्तिय साक्षरताको कमि ।
- कृषि सहकारीहरु उत्पादकत्वमा भन्दा ऋण बचतमा क्रियाशिल हुनु ।
- केहि सहकारी संस्थाहरुले सहकारीको मुल्य, मान्यता र सिद्धान्त विपरित कार्य गरेको
- सहकारीको लेखा व्यबस्थापनमा दक्ष कर्मचारी नहुनु । खुला प्रतिस्पर्दाबाट छनौट नगरी राम्रो भन्दा हाम्रो म लागु हुनु
- दर्ता गर्दाको विषय परिबर्तन गर्नु
- सहकारीको लेखा प्रणालीमा सफ्टवेयरको प्रयोग नगर्नु यद्यपी केहि सहकारीले सफ्टवेयरको प्रयोग गरेता प
- लेखा समिति,ऋण समिति लगायतका समिति खासै प्रभावकारी नहुनु
- सहकारीको विनियममा व्यवस्था भए अनुसार कोषको परिचालन नहुनु
- नगद तथा बैंक तरलता बढी हुनु

३.५.३ सोच "सहज वित्तीय पहुँच, स्थानीय विकासको आधार"

३.५.४ उद्देश्य

१. भूमिसँग सम्बन्धित समस्याको समाधान गर्नु,

२. कृषि तथा औद्योगिक विकासमा वित्तीय लगानीलाई केन्द्रित गर्नु

३. अनौपचारिक क्षेत्रको मौद्रिक कारोवारलाई औपचारिक क्षेत्रको दायरामा ल्याउनु,

भक्तिराम मरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

CamScanner

३.५.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत ...

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित ...
५	भूमि व्यवस्था, बैंक, वित्तीय तथा सहकारी				
	सहकारी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सहकारी संघ संस्थाहरुमा लागत सहभागीतामा सीप विकास तथा उद्यमशिलता उन्मुख स्वरोजगारीका लागि व्यवसायिक साझेदारी कार्यक्रम संचालन गरिने, बैंक, वित्तीय तथा सहकारी सेवामा पहुँच बढाउनु	सालबसाली	२७२६९	सहकारीलाई आ... स्वरोजगारी मुख्य ... एकरुपता, प्रविधिमैत्री ...
	भूमी व्यवस्थापन कार्यक्रम	सार्वजनिक जग्गाको संरक्षण, उपयोग र अव्यस्थित बसोबासी व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्नु, भूमि बैक स्थापना गरि नगरमा रहेका बाझो जग्गाहरुको उपयोग गर्ने र बाझो जग्गाहरु राख्न निरुत्साहित गर्ने,	सालबसाली	११४६३	भूमी विहिन ... बस्तिहरुको ... नगरभित्र रहेका बाँ... निरुत्साहित गर्ने, ... तथा सार्वजनिक ... ति जग्गाहरुको ... ।

३.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

नगरवासीहरुमा वित्तीय साक्षरताका अवसरहरु उपलब्ध हुनेछ । बैंक, वित्तीय संस्था एंव सहकारी संस्थाहरु ... व्यवसायमूलक कार्य तथा स्थानीय उत्पादनको बजारीकरणमा बढी क्रियाशिल हुनेछन् । यस्ता संस्थाहरुको ... जोखिम भएको हुनेछ । नगरपालिकासँगको वित्तीय सहकार्यमा कृषि तथा उद्योग क्षेत्रमा सहुलियत ऋण लगानी ... आमा समुह जस्ता अनौपचारिक क्षेत्रमा मैत्रिक कृयाकलाप गर्ने समुहलाई पालिकाको दायरामा ल्याउन सके ... अवसरहरु अभिवृद्धि गर्न सकिने, सहकारीहरुलाई मर्जिडका माध्यमवाट थप शसक्त बनाउन सकिने, सहकारीलाई ... विकासको साझेदारका रुपमा विकास गर्न सकिनेछ ।

३.६ श्रम, रोजगारी तथा गरीवी निवारण

३.६.१ पृष्ठभूमि

प्रत्येक नागरीकलाई रोजगारीको प्रत्याभूति गर्न संविधानमा रोजगारीको हकलाई मौलिक हकको रुपमा उल्लेख ... यसको साथै सबै नागरीकले स्वदेश वा वैदेशिक रोजगारीको छनौट गर्न पाउने अधिकारको पनि संविधानमा सुनिश्चित ... । स्वदेशमा सीमित रोजगारी अवसर, युवा जनशक्तिको बढ्दो आकार, परम्परागत जीवन प्रणालीमा युवाहरुको ... लगायतका कारणले नेपाली युवाहरु वैदेशिक रोजगारीमा जाने क्रम बढ्दो छ । जसले अल्पकालीन रुपमा बेरोजगारी ... न्यूनीकरण गर्न मद्दत पुनुका साथै प्राप्त विप्रेषणले मुलुकको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउन महत्वपूर्ण योगदान ... देशको ५६ प्रतिशत घरधुरीले विप्रेषण प्राप्त गरीरहेको सन्दर्भमा यस क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि ... योजनाहरुले समेट्न नसकेको कुरा यथार्थ हो । हाल यस बाणगड्गा नगरपालिकाले आफ्नो आवधिक योजना निर्मा... सन्दर्भमा वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित एवम् उपलब्धिमूलक बनाउन र वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, ... तथा अनुभवलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि प्रोत्साहन गर्न सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीको सवाललाई ... योजनामा समेटी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु महत्वपूर्ण कार्य हुनेछ ।

भक्तिराम घरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बाणगड्गा नगरपालिकाको नगर प्रोफाइल, २०७७ अनुसार यस नगरपालिका भित्र कुल १००,९२५ जनसंख्या रहेका छन् । उक्त जनसंख्या मध्ये ५९.२७ प्रतिशत आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या रहेका छन् । आर्थिक रुपमा सक्रिय जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा पर्याप्त रोजगारीको अवसर प्राप्त नहुँदा यस पालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रवृत्ति बढ्दो छ । यस यस नगरपालिकाबाट ६,७६० जना मानिसहरु वैदेशिक रोजगारीमा गएका छन । समग्र जनसंख्यालाई नियाल्दा आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसंख्या ४४,५९५ मध्ये वैदेशिक रोजगारमा संलग्नको संख्या १५ प्रतिशत रहेका छन् । वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरुले मासिक औषत १३ हजारका दरले मात्र घरपरिवारमा विप्रेषण पठाउदा पनि बार्षिक करिब १ अर्ब ५ करोड ४५ लाख ६० हजार रुपैया विप्रेषण यस स्थानीय तहमा भित्रिने देखिन्छ ।

यस नगरपालिकामा कुल २३,३२५ घरपरिवारहरु मध्ये ४७२५ घरपरिवारहरुको आम्दानीको श्रोत कृषि, पशुपालन, माछापालन, मौरीपालन रहेको छ । यस बाहेकको अवधिका लागी उनीहरु ज्याला मदजुरी तथा अनौपचारिक क्षेत्रमा रोजगारीका लागि जानुपर्ने हुन्छ । यस नगरपालिकामा १८.७ प्रतिशत भन्दा बढी जनसंख्या गरिबीको अवस्थामा र १२ प्रतिशत निरपेक्ष गरिबीको रेखामुनि रहेका छन् । यस नगरपालिकाम गरिबी निवारणलाई प्रत्येक्ष तथा अप्रत्येक्ष सहयोग पुग्ने गरी कार्यक्रमहरु कार्यान्वयनमा रहेका छन् । गरिबी न्यूनीकरणको राष्ट्रिय लक्ष्य, पन्ध्रौ योजनाको लक्ष्य उद्देश्य तथा दिगो विकासका लक्ष्य (SDGs 2015-2030) को १७ लक्ष्यहरु मध्ये लक्ष्य नं १ मा गरिबीको अन्त्य अन्तर्गत सबै प्रकारका गरिबीलाई सबै ठाँउबाट अन्त्य गर्ने लक्ष्य रहेको र नेपाल सरकारले यी लक्ष्यहरुको प्राप्तिका लागि विभिन्न तहका क्रियाशिल पनि रहेको छ । दिगो विकासका लक्ष्यहरुको स्थानीयकरण गरी सोको कार्यान्वयन र अपेक्षित उपलब्धीहरुको प्राप्तिका लागि तिनै तहको सरकारको प्राथमिकता पनि रहेको देखिन्छ ।

३.६.२ समस्या तथा चुनौति

बढ्दो बसाईसराई र वैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रवृत्तिले स्थानीय स्तरमा जनशक्तिको कमी, पारिवारीक र सामाजिक समस्या र परनिर्भरता बढिरहेको छ । गाउँमा बढी रहेको विप्रेषण आयको उत्पादनमूलक क्षेत्रमा उपयोग हुन नसक्दा उपभोग बढ्दो छ । वैदेशिक रोजगारी लगायत वाह्य क्षेत्रको रोजगारीमा आर्कषण कायमै रहेको छ । युवा जनशक्ति विदेश पलायन हुने र स्थानीय उद्योग व्यवसाय अन्यत्रका श्रमिकमा भर पर्नु अवस्था कायमनै छ । नगरपालिकामा उद्योग, व्यवसाय, पूर्वाधार र यस सम्बन्धी सेवा तथा सुविधाको व्यवस्था हुन सकेको छैन । जनशक्ति विकासका लागि रोजगारमूलक तालिम र नयाँ प्रविधिको अनुकूल हुने गरी क्षमता विकासका अवसरहरुमा कमी रहेको छ । कम आय भएका र स्थायी सम्पत्ति नभएका परिवार र व्यक्तिका लागि वित्तीय सेवा तथा कर्जा प्रवाह पहुँच पुग्न सकेको छैन । नगर क्षेत्रमा बसोबास गर्ने नगरबासीहरुमा रहेको श्रमशक्ति परिचालन गरी रोजगारी प्रदान गर्न सकिएको छैन । गरिब र धनी बीचको खाडल व्यापक हुँदै गएको छ भने गरिबीका कारण अन्य क्षेत्रबाट अवसरको खोजीमा बसाई सरेर आउनेहरुको संख्या अधिक रहेको छ । अन्तराष्ट्रिय बजारसँग प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष जनशक्तिको विकास गरी वैदेशिक रोजगारमा पठाउन नसक्नु, वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा ठगी लगायतका घटनाहरु बढ्नु, पारिवारिक तथा सामाजिक पुन:एकिरकणका सवालहरु सम्बोधन नहुनु साथै वैदेशिक रोजगारको दिगो विकल्प दिनु नसक्नु नगरपालिकाको लागि चुनौती देखिन्छ ।

यस नगरपालिकामा ठुला, मझौला तथा साना उद्योग तथा व्यवसायहरु रहेता पनि औपचारिक रोजगारीका क्षेत्रहरु न्युन रहेका छन् । विपन्न अवस्थामा रहेका बेरोजगार व्यक्तिहरु सीप तथा दक्षता हासिल गर्न सकेका छैनन्। सीप तथा रोजगारमुलक तालिम प्रदान गर्ने निकायहरु शहर केन्द्रित भएकोले सहज सेवा दिन सकेका छैनन्। गरिबी आर्थिक मात्र नभएर बहुआयामिक सवाल हो । गरिबीले आर्थिक विपन्नता, सामाजिक वहिष्करण, राजनीतिक असमानता र दुर्वलतालाई प्रतिविम्वित गरेको छ । स्थानीय सीप, पूँजी र प्रविधिमा पहुँच भएका स्वदेशी उद्यमीहरूको निमित्त स्वरोजगार प्रवर्द्धन गर्नु, सहकारितालाई गरिबी निवारणका कार्यक्रममा आबद्ध गर्नु, औपचारिक वा संगठित क्षेत्रमा संयुक्त लगानीमा आधारित उद्योगको माध्यमबाट दक्ष जनशक्तिलाई रोजगारीका अवसरहरू उपलब्ध गराउनु तथा प्रतिस्पर्धाको आधारमा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी प्रवर्द्धन गर्नु जस्त चुनौती रहेका छन् ।

भक्तिराम घरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०८१/८२ – २०८३/८४)

३.६.३ सोच "उत्पादन, रोजगारी र आयमा वृद्धि तथा गरिबी न्युनीकरण"

३.६.४ उद्देश्य

१ श्रम बजारका लागि आवश्यक, पेशा, सीप, दक्षताको विकास गर्नु.

२ वैदेशिक रोजगारी गएर फर्किएका व्यक्ति ज्ञान, सीप, अनुभव र विप्रेषणलाई उत्पादनशील काममा लगाउ

३ श्रम बजारलाई दिगो, समावेशी र मर्यादित बनाउँदै युवा जनशक्तिलाई बजार मागअनुरूपका जनशक्ति निर्मा

४. गरिबी निवारणलाइ प्रत्यक्ष सहयोग पुग्ने कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने।

५. गरिब तथा लक्षित वर्गको सीप विकास गरि रोजगारी सिर्जना गर्ने।

३.६.५ रणनीति

१. संघ प्रदेश र निजी क्षेत्रसँगको सहकार्यमा रोजगार वृद्धि र गरिबी निवारणलाई प्रभावकारी गराउने।

२. युवा तथा शैक्षिक बेरोजगारलाई प्राथमिकतामा राखी स्वरोजगार संलग्न स्थानीय युवा उद्यमीलाई प्रोत्साहन

३. संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यका स्थानीय श्रम बजारलाई मर्यादित र दीगो बनाउन नीतिगत र संस्था

४. विप्रेषण पूँजी परिचालनको लागि स्थानीय स्तरमा रोजगारी तथा व्यवसायमा लगानीको प्रोत्साहन गर्ने।

५. विपन्न तथा महिलाको रोजगारीलाई सुरक्षित र व्यवस्थित बनाउने।

६. उत्पादनमूलक रोजगारी तथा अवसरहरूको विकास गर्ने।

७. क्षमता विकास, उत्पादकत्व वृद्धि, न्यायोचित वितरण र समतामूलक विकासमा जोड दिने।

८. पहिचान भएका गरिब लक्षित गरिबी निवारण योजना, कार्यक्रम तथा परियोजना तर्जुमा एवम्कार्यान्वयन गर्ने।

३.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएकोछ :

सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन	
				२०८१/८२	२०८…
श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण					
सूचीकृत बेरोजगार	संख्या				
रोजगार आयोजना (१०० दिनको रोजगारी)	संख्या				
रोजगारी सिर्जना (१०० दिनको रोजगारी)	जना	६२६	६१०	५३५	६००
बैदेशिक रोजगारीमा खोज तथा उद्दार गरिएका व्यक्ती	जना				
सिप तथा क्षमता विकासबाट लाभान्वित व्यक्ती	जना				
पुनः श्रम स्वीकृती सहयोग प्राप्त गर्ने व्यक्ती	जना				

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०८१/८२ – २०८३/८४)

३.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा श्रम, रोजगार तथा गरिबी निवारण उप-क्षेत्रको खर्च र स्रोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			बजेटको स्रोत				
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
श्रम, रोजगारी र गरिबी निवारण	२०८१/८२	६५१३०००	३२५६५००	३२५६५००	०	०	६५१३०००	०	०
	२०८२/८३	६५४४८४८	३२७२४२४	३२७२४२४	०	०	६५४४८४८	०	०
	२०८३/८४	६७७१९१२	३३८५९५६	३३८५९५६	०	०	६७७१९१२	०	०

३.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधी, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
६	श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण				
	एकिकृत श्रम तथा रोजगार सेवा सञ्चालन र गरिबी निवारण कार्यक्रम	एकिकृत श्रम तथा रोजगार सेवा प्रदान गर्नु	सालबसाली	१२८३०	सूचिकृत बेरोजगार व्यक्तिले न्यूनतम रोजगार प्राप्त गरेका हुने

३.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

रोजगारी सम्बन्धी व्यवहारिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा भई कार्यान्वयन हुनेछ। नगरपालिकामा रोजगार सम्बन्धी अल्पकालीन, मध्यमकालीन र दीर्घकालीन योजना तर्जुमा हुनेछ। गरिबी निवारणमा अन्तरसरकार साझेदारीमा वृद्धि भएको हुनेछ। रोजगार प्रवर्द्धन नीति तथा कार्यक्रममा निरन्तरता नभएका यसबाट अपेक्षा गरिएको नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहेको छ। रोजगारको स्वरुप परिवर्तन हुदै जाने भएकोले तयार भएका दक्ष श्रमले बजार नपाउने जोखिम रहन सक्नेछ। गरिबी निवारण सम्बन्धी व्यवहारिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा भई कार्यान्वयन हुनेछ। नगरपालिकामा गरिबी निवारण सम्बन्धी अल्पकालीन, मध्यमकालीन र दीर्घकालीन योजना तर्जुमा हुनेछ। गरिबी निवारण नीति तथा कार्यक्रममा निरन्तरता नभएमा यसबाट अपेक्षा गरिएको नतिजा हासिल नहुने जोखिम रहेको छ।

परिच्छेद चार :

सामाजिक क्षेत्र

यस परिच्छेद अन्तर्गत स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी, सरसफाई, महिला, बालबालिका र सामाजिक समावेशीकरण, युवा तथा खेलकुद जस्ता उप-क्षेत्रहरुको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चूनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरु समावेश गरिएको छ।

४.१ शिक्षा, भाषा, कला तथा साहित्य

४.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरीकलाई शिक्षा सम्बन्धि हक प्रत्याभुत गरेको छ। उक्त मौलिक हक अनु... आधारभुत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निशुल्क पाउने व्य... विकासको लक्ष्य नम्बर ४ ले समावेशी र समान गुणस्तरीय शिक्षाका साथै सबैलाई जीवनभर अध्ययनको अ... राखेको छ। दिगो विकास लक्ष्य प्राप्तीका लागि विभेदरहित वालविकास देखि गुणस्तरीय प्राविधिक व्यव... उपलब्ध हुन आवश्यक छ। शिक्षाका माध्यमबाट विकासका सबै आयामका लागि आवश्यक पर्ने जनश... जरुरी छ र रोजगारीका अवसर प्राप्तीका लागि विश्व बजार खुल्ला रहेको पृष्ठभूमिमा स्थानीय स्तरमा प्रदान गरि... प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने गरी बलियो जगको रुपमा काम गर्न सक्ने तुल्याउन आवश्यक छ। देशको समग्र विका... क्षेत्रमा भएको विकासमा बाणगङ्गा नगरपालिका अग्रपङ्क्तिमा क्रमश अगाडी बढ्दै आएको छ। ... सूचकाङ्कहरुलाई विश्लेषण गर्दा यस नगरपालिकामा भएको शैक्षिक अवस्था प्रगति उन्मुख देखिन्छ। ... आ.व.२०७७/७८ सम्म सञ्चालन भईरहेका विभिन्न तहका शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण हेर्दा नगरपालिका... लागि सामुदायिक विद्यालय तर्फका आधारभूत विद्यालयको सङ्ख्या ३१, माध्यमिक विद्यालय १६, (जसमा ... १) र संस्थागत विद्यालयको संख्या २५ गरी जम्मा ७२ वटा शिक्षण संस्थाहरू रहेका छन्। वर्तमान सम... संलग्नता बढ्दै गई रहेको अवस्थामा ग्रामीण क्षेत्रमा भने निजी क्षेत्रको न्युन संलग्नता देखिन्छ यद्यपि सामुदा... निजी क्षेत्रले शिक्षाको क्षेत्रमा विभिन्न समस्याको बावजुत उल्लेख्य योगदान पुर्‍याउँदै आएको देखिन्छ।

नगरपालिकामा ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिको उमेर समूहका कुल ९५८१५ जनसंख्या मध्ये ८६६९८ अर्थात् १०... रहेका छन्। पढ्ने र लेख्न नजान्ने (दुवै सीप नभएका अर्थात निरक्षर) जनसंख्या ९११७ अर्थात १०.५१ प्र... वडागत रूपमा तुलना गर्दा सबैभन्दा बढी साक्षरता प्रतिशत वडा नं. २ रहेको छ जसको साक्षरता ९०.६६ प्रति... सबै भन्दा न्यून साक्षरता वडा नं १० साक्षरता ७३.४८ प्रतिशत रहेको छ।

युवाको विद्यमान अवस्था

नेपालको कूल जनसंख्यामा युवा उमेरको जनसंख्या २६.५ प्रतिशत रहेको छ। १८ वर्षदेखि ४० वर्षको जनस... राष्ट्र विकासको लागि राम्रो अवसरको रुपमा हेर्ने गरीन्छ। बाणगङ्गा नगरपालिकाको १८ वर्ष देखि ४० वर्षको... प्रतिशत रहेको छ। विकासका आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र राजनीतिक आयाममा युवाको परिचालनबाट म... सकिन्छ। योग्यता, दक्षता, सकारात्मक सोँच र मातृभूमिको मायाले सेवा गर्न अभिप्रेरित युवाले समृद्धको... स्वामित्वलाई आत्मसात गेरर विकासमा संलग्न हुँदा विकासको प्रतिफल दुर्तरुपमा हासिल हुन सक्छ। युवाल... सिर्जनशील र उद्यमशील बन्न प्रोत्साहित गर्दै युवाको सर्वाङ्गीण विकास र सशक्तीकरणका माध्यम... नगरपालिकाको विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ।

खेलकुद

नेपालमा विद्यालय तहदेखि नै खेलकुदलाई प्राथमिकता दिइएको छ। विभिन्न खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना ग... विकासमा नागरीक संलग्नतालाई बृद्धि गर्ने प्रयास भैरहेको पाईन्छ। खेलकुद प्रतियोगिताबाट आफ्नो देशलाई अन्त... चिनाउन सकन्छि।नेपालमा फुटबल, भलिवल, क्रिकेट, ब्याटमेन्टन, बास्केटबल लगायतका खेलकुदमा विद्यार्थी ... रुचि अत्यधिक छ। पर्याप्त भौतिक पूर्वाधार, खेलमैदान, कुशल प्रशिक्षक र खेलकुद सामग्रीका उपलब्धता स... नेपालीहरुको खेलकुद प्रविणता राम्रो स्तरको हुने सम्भावना छ

भाषा तथा संस्कृति

भक्तिराम गरा...
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

हाम्रो देश नेपाल भाषामा विविधता, साहित्यमा धनी, कलामा सम्पन्न र संस्कृतिमा समृद्ध छ। बहुभाषीय नेपाली समाजमा साहित्य, कला र संस्कृतिको विविधताले समाज सुशोभित छ। नेपाली समाजको यो विशेषतालाई जोगाउन र जीवन्त बनाई राख्न नेपालको संविधानले भाषा तथा संस्कृतिको हकको व्यवस्था गरेको छ। उक्त संवैधानिक व्यवस्था अनुसार प्रत्येक व्यक्ति र समुदायलाई आफ्नो भाषा प्रयोग गर्ने हक सुरक्षित छ। प्रत्येक व्यक्ति र समुदायलाई आफ्नो समुदायको सांस्कृतिक जीवनमा सहभागी हुन पाउने हक छ। नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई आफ्नो भाषा, लिपि, संस्कृति, सांस्कृतिक सभ्यता र सम्पदाको संवर्द्धन र संरक्षण गर्ने हक पनि संविधानले प्रत्याभूत गरेको छ। बाणगङ्गा नगरमा ब्राम्हण, क्षेत्री, थारु, मगर, गुरुङ्ग, नेवार, मुस्लिम, दलित र आदिवासी लगायत अन्य जनजातिको समेत बसोबास भएको बहुजातिय, बहुसांस्कृतिक नगरपालिका हो। यहाँ नेपाली भाषा सबै समुदायमा बोलिने भाषा हो। तथापि यस पालिकामा थारु भाषा र संस्कृतिको छुट्टै पहिचान रहेको छ। स्थानीय सरकारको अधिकार सूचिमा भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास गर्ने विषय समावेश भएकाले बाणगङ्गा नगरपालिकाले भाषा, साहित्य, कला र संस्कृतिका संरक्षण र विकासको कार्य योजनाबद्ध रुपले गर्दै जान आवश्यक देखिन्छ।

विद्यमान अवस्था

सांस्कृतिक अभ्यासका रुपमा रामदतिवन, राजापानि,रामदतिवन,कपिलधाम,मधुवनधाम, मधौलिया पार्क खरखानी धार्मिक क्षेत्र रहेको र धार्मिक संस्कृतिक पर्यटनको लागी गरुकुल शिक्षा संचालनमा रहेको ,स्थानीय थारु नाच बाजा संरक्षणका,माघि पर्व तथा विभिन्न मेलाहरु आयोजना हुने गरेको छ

४.१.२ समस्या तथा चूनौति

- सामुदायिक विद्यालयको विश्वास कमजोर
- शिक्षक दरबन्दी कमी
- अनुगमन तथा मूलांकन र सजाय र प्रोत्साहनको कमी
- सबै विद्यालयमा पुस्तकालय नभएको, सूचना प्रविधिको प्रयोग नभएको
- SIP कार्यान्वयन नभएको
- भर्नादर, उतिर्ण दर, टिकाउदर र शैक्षिक उपलब्धी दरमा कमी
- शिक्षमा सबै प्रकारका बालबालिकाको पहुँच सुनिश्चित गराउन नसक्नु
- बालबालिका मैत्रि पूर्वाधार निर्माण गर्न नसक्नु
- आधुनिक शिक्षा प्रणालि क्षक्त् को प्रयोग उपयोगमा बृद्वि गर्न नसक्नु
- सबै विद्यालयहरुमा पुस्तकालय विज्ञान प्रयोगशालाको पहुँच पु-याउन नसक्नु
- शिक्षा नियमावली अनुसार तहगत र विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु
- उच्च शिक्षामा पहुँचको कमी
- सबै वडास्तर सम्म खेलकुदको संरचना पुर्याउन नसक्नु
- विद्यालयहरुमा आवश्यकता अनुसार भवन,फर्निचर,शौचालय, खानेपानी तथा शौचालय,घेराबार,खेलकुद मैदान जस्ता भौतिक पूवाधारको कमी र सरसफाईको कमी
- अपाङ्ग विद्यार्थीहरुलाई अपाङ्खको प्रकृति अनुसार भौतिक संरचनाको निर्माण गर्न र व्यवस्थापन गर्न नसक्नु
- पछिल्ला दशकमा रोजगारीका लागि विदेश नै ताक्ने युवाहरुको रोजाईको क्रम बढदो
- युवा प्रतिभा पलायन र युवा दुर्व्यसनी चुनौतीको रुपमा रहेको
- खेलकुदको लागि आधुनिक पूर्वाधार सहितका खेलमैदान, सिपालु प्रशिक्षक र उपयुक्त खेल सामग्री स्थानीय स्तरमा उपलब्ध गराउने कार्य चुनौतीपूण रहेको
- अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेलाडी उत्पादन गर्न र खेलकुदको व्यवसायीकरण गर्ने कार्य अझ चुनौतीपूर्ण रहेको

भक्तिराम गरारिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- पश्चिमी संस्कृतिको प्रभाव तथा मौलिक संस्कृतिको संरक्षणमा कमीका कारण सांस्कृतिक सम्पदाको ह... मौलिक कला, भेषभुषा, भाषा तथा संस्कृतिको प्रर्याप्त संरक्षण हुन सकेको छैन। ऐतिहासिक तथा धार्मिक... संरक्षण तथा प्रयाप्त अध्ययन हुन सकेको छैन। स्थानीय कला, गीत, नाच तथा संस्कृतिको संरक्षणमा कमी... तथा चाडवाड मनाउने क्रममा विकृतिपूर्ण तथा अत्यधिक खर्चिलो हुँदै गएका छन्। अन्धविश्वास तथा... समाजमा विद्यमान रहेको छ। स्थानीय मौलिक ज्ञानको संरक्षणमा प्रयाप्त ध्यान पुगेको छैन।

४.१.३ सोच: "गुणस्तरीय र प्रविधिमैत्री शिक्षाको विकास, समृद्ध बाणगङ्गा को आधार"

४.१.४ उद्देश्य

१. उत्पादनमुखी, व्यावसायिक र प्रतिस्पर्धात्मक जनशक्ति उत्पादन गर्नु।

३. गुणस्तरीय, जिवनउपयोगी तथा प्रभावकारी शिक्षामा बालबालिकाको पहुँच विस्तार गर्नु।

४. स्थानीय स्तरमा उपलब्ध प्राकृतिक स्रोतसाधनको समुचित उपयोग, सांस्कृतिक र सामाजिक वि... विपद्व्यवस्थापन, पर्यटन प्रवर्द्धन र जलवायु अनुकूलनका विषय समेटी स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरी लागु...

५. कक्षा कोठामा आर्जन गरेको ज्ञान र सीपलाई नव उद्यम र श्रम बजारसँग जोड्न सूचना तथा सञ्चार प्रवि... सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अंगका रूपमा स्थापित गर्नु।

४.१.५ रणनीति

- विद्यालय उमेर समुह भित्र रहेका विद्यार्थीहरुको पहिचान गरी विद्यालयमा भित्रयाउन र विद्यालय छाड्ने... माध्यमिक तह सम्मको हिक्षा सम्पन्न गर्ने व्यवस्थ गर्ने
- पूर्ण साक्षरतालाई दिगो वनाउने
- सवै तहको शिक्षाको गुणस्तरमा सुधार ल्याउने
- आधारभुत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम लागु गर्ने
- नगरका प्राथमिक विद्यालयहरुमा कम्तीमा कक्षागत र सवै मा.वि.,नि.मा.वि.हरुमा विषयगत शिक्षा निय... अनुसारको दरवन्दी व्यवस्थ गर्ने
- विधार्थिमा राष्ट्रप्रेम, नैतिकता सकारात्मक सोच र सिर्जनशीलता जस्ता चरित्रप्रधान गुणहरु विकास गर्ने
- पूर्वाधार निर्माण गर्दा प्राकृतिक प्रकोपको जोखिम प्रतिरोधक संरचना निर्माणमा गर्ने
- सबै विद्यालयका शिक्षक तथा कर्मचारीहरुको सेवा अभिलेखलाई प्रविधिमा समाहित गरी प्रत्येक महिना तल... व्यवस्था मिलाउने।
- सबै विद्यालयहरुका गतिविधिहरुलाई तथ्याङ्गत अभिलेखिकरण गर्न एकिकृत सूचना प्रविधि प्रणालीमा व्य...
- युवाहरुको योग्यता, दक्षता र योजना प्रकृयामा संलग्नता बृद्धि गर्ने
- प्राविधिक दक्षता अभिबृद्धिका लागि सीप विकास तालीम सञ्चालन गर्ने
- स्थानीय तहको योजना प्रकृयामा युवा संलग्नता बृद्धि गर्ने।
- युवाहरुलाई सिर्जशील र उद्यमशील भै व्यवसायमा लाग्न प्रोत्साहन गर्ने।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- खेलकुद पूर्वाधार विकास गर्दै जाने
- विभिन्न प्रतियोगिता आयोजना गर्दै खेलाडीको क्षमता विकास गर्ने
- उत्कृष्ट खेलाडीहरुलाई सम्मान गर्ने।

४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१/८२	आ.व. २०८२/८३	आ.व. २०८३/८४
झ	शिक्षा, विज्ञान, भाषा तथा साहित्य						
१	५-१२ वर्ष उमेर समूहका विद्यालय वाहिर रहेका बालबालिका	संख्या	०	०	०	०	०
२	आधारभूत तालिम प्राप्त शिक्षक	संख्या	२०१	२१२	२१८	२२३	२२७
३	४-५ वर्ष उमेर समूहका बाल विकास केन्द्रमा भर्ना हुने बालबालिका	संख्या	१६७७	१७५०	१८००	१८२५	१८५०
४	कक्षा १ मा भर्ना हुने विद्यार्थी	संख्या	२१६०	२३००	२३२०	२३५०	२३७५
५	कक्षा १-५ मा भर्ना हुने विद्यार्थी	संख्या	१०३९३	१२०००	१२२५	१२५०	१२७५
६	कक्षा ६-८ मा भर्ना हुने विद्यार्थी	संख्या	६२८३	६३५०	६४००	६४५०	६४७५
७	कक्षा ९-१० मा भर्ना हुने विद्यार्थी	संख्या	३९८५	४०००	४०२५	४०५०	४०७५
८	कक्षा ११-१२ मा भर्ना हुने विद्यार्थी	संख्या	३०२७	३१००	३१५०	३१७५	३२००
९	कक्षा १-५ तह पुरा गर्ने विद्यार्थी	संख्या					
१०	कक्षा ६-८ तह पुरा गर्ने विद्यार्थी	संख्या					
११	कक्षा १० पुरा गर्ने विद्यार्थी	संख्या					
१२	कक्षा १२ पुरा गर्ने विद्यार्थी	संख्या					
१३	कक्षा १-५ दोहोर्याउने विद्यार्थी	संख्या	४२९	३५०	२००	१५०	१००
१४	कक्षा ६-८ दोहोर्याउने विद्यार्थी	संख्या	१०८	८०	५०	३०	१०
१५	कक्षा ९-१० दोहोर्याउने विद्यार्थी	संख्या	३६	२५	१८	१५	८
१६	कक्षा १-५ को विद्यालय छोड्ने विद्यार्थी	संख्या	६६८	५००	४००	३००	२००
१७	कक्षा ६-८ को विद्यालय छोड्ने विद्यार्थी	संख्या	३३२	२८०	२००	१५०	१००
१८	कक्षा ९-१० को विद्यालय छोड्ने विद्यार्थी	संख्या	१९१	१४०	१३०	१००	८०
१९	कक्षा १-५ मा भर्ना हुने छात्रा	संख्या	४७०१	४७८५	४८००	४८२०	४८३०
२०	कक्षा ६-८ मा भर्ना हुने छात्रा	संख्या	२८५३	२९००	२९२०	२९५०	२९७५
२१	सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ८)	प्रतिशत	५१	५३	५४	५५	५६
२२	गणित	प्रतिशत	५१	५२	५३	५४	५५
२३	विज्ञान	प्रतिशत	५१	५१	५२	५३	५४
२४	अंग्रेजी	प्रतिशत	५१	५२	५३	५४	५५
२५	पुस्तकालय भएका विद्यालय	संख्या	२५	२८	३०	३२	३४
२६	विज्ञान प्रयोगशाला	संख्या	१५	१७	१९	२१	२३

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	आ.व. २०८१/८२	आ.व. २०८२/८३
२७	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT) सुविधा भएको संख्या	संख्या	१६	१८	१९	
२८	आधारभुत तहको खुद भर्नादर	प्रतिशत	९५	९५	९६	
२९	माध्यमिक तहको खुद भर्नादर	प्रतिशत	६०	६१	६२	
३०	इन्टरनेटमा पहुँच भएका विद्यालय	संख्या	४७	४९	४९	

४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा शिक्षा, कला तथा साहित्य उप-क्षेत्रको खर्च र स्रोतको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत		
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	
शिक्षा, कला तथा साहित्य	२०८१।८२	३८७९९९१०९	२१७३३९४६५	१७०६५९६४४	०	०	३८३०६८७८९	
	२०८२।८३	३९१८३६१३३	३९१८३६१३३	०	०	०	३८२५३६१३३	
	२०८३।८४	३९३८४६६१९	३९३८४६६१९	०	०	०	३८१२४६६१९	

४.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित
८	शिक्षा, विज्ञान, कला, भाषा तथा साहित्य				
	विद्यालय पूर्वाधार निर्माण	विद्यालय पूर्वाधार निर्माण	सालबसाली	८०५६५	सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधार निर्माण
	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा शैक्षिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	स्थानीय पाठ्यक्रम मार्फत नगरको पहिचान, संस्कृत, सम्पदा र मौलिकताको संरक्षण तथा शैक्षिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	सालबसाली	३३४४	स्थानीय पाठ्यक्रम पहिचान, संस्कृति, मौलिकताको संरक्षण
	शिक्षा, विज्ञान र भाषा प्रवर्धन सालबसाली कार्यक्रम	शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु तथा प्रशासनिक निरीक्षण, अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्यलाई चुस्त, व्यवस्थित तथा नतिजामूलक बनाउनु	सालबसाली	१०८९७७२	सक्षम र पेशागत शिक्षक व्यवस्था योजना तथा प्रशासन तथा नतिजामूलक

४.१.९ अनुमान तथा जोखिम

संघीय शिक्षा ऐन तथा नियमावली जारी एवम् समयानुकूल परिमार्जन भएको हुनेछ। शैक्षिक क्षेत्रमा नविनतम विधि उपयोग भएको हुनेछ। शैक्षिक क्षेत्रमा पर्याप्त पूर्वाधार विकास, आवश्यक जनशक्ति व्यवस्था, क्षमता विकासका प्रविधिको उपयोग, अन्तर सरकार सहयोग र सहकार्य र सरोकारवाला बीचका समन्वय, सहकार्य र साझेदारी

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

पक्षमा ध्यान दिन सकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने देखिन्छ। उपरोक्त परिवेश तयार हुन नसकेमा लक्ष्य हासिल गर्नमा कठिन हुने जोखिम रहन सक्छ।

४.२ स्वास्थ्य तथा पोषण

४.२.१ पृष्ठभूमि

यस बाणगङ्गा नगरपालिका अन्तर्गतका सबै वार्डहरुमा भौतिक संरचना सहितका स्वास्थ्य संस्था स्थापना र संचालनमा रहेका छन् जस अनुसार १ अस्पताल, ६ स्वास्थ्य चौकी, ४ आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र १ शहरी स्वास्थ्य सेवा केन्द्र रहेका छन्। हाल साविकका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट र सो अन्तर्गतका ३५ वटा खोप क्लिनिक १८ वटा गाउँघर क्लिनिकबाट सेवा प्रवाह भईरहेको छ। पिपरा अस्पताल, कोपवा स्वास्थ्य चौकी र हर्दौना स्वास्थ्य चौकीमा Birthing Center संचालनमा रहेको छ भने सबै स्वास्थ्य चौकी र पिपरा अस्पतालमा प्रयोगशाला सुविधा संचालनमा रहेको छ। पिपरा अस्पतालमा एम्बुलेन्स सेवा संचालनमा रहेको छ। ११२ जना महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयं सेविका, ११२ स्वास्थ्य आमा समूहबाट समुदाय स्तरमा प्रवर्धनात्मक र स्वास्थ्य सचेतना मुलक कृयाकलापहरु संचालन भईरहेका छन्। नगरपालिका भित्र निजि तथा सामुदायिक गरी ३ वटा अस्पताल १ पोलिक्लिनिक, ६ वटा डेन्टल क्लिनिक नगरपालिकामा दर्ता भई संचालनमा रहेका छन्। आ.व. ०७९/०८० को अन्त्य सम्मको स्वास्थ्य सुचकांकलाई हेर्दा पूर्ण खोप ९२%, 4th ANC Visit –५९.३%, ३ वटा Birthing Center को संस्थागत प्रसुती दर २५.१%, प्रोटोकल अनुसार ३ पटक PNC Visit १२%, पोषण वृद्धि अनुगमन औसत पटक ६ रहेको छ भने परिवार नियोजन सेवा दर (CPR) ९.७%, हाल सम्म COVID–19 बिरुद्धको खोप ३८ % ले प्राप्त गरेको अवस्था छ।

हाल बाणगङ्गा नगरपालिकाको स्वास्थ्य संस्था स्थापना, सञ्चालन स्तरोन्नति तथा सरसफाई मापदण्ड सम्बन्धि कार्यविधी, २०७७ कार्यान्वयनमा छ। स्वास्थ्य सम्बन्धि अन्य आवश्यक नीति, कानून, नियमावली, रणनीति तथा योजनाहरु तर्जुमा भैरहेका छन्। प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक, पुनर्स्थापनात्मक तथा प्रशामक स्वास्थ्य सेवाको प्रभावकारी कार्यान्वयन र नियमन निरन्तर भैरहेको अवस्था छ। त्यसैगरी गैरसरकारी संघसंस्था, निजी स्वास्थ्य संस्थाको दर्ता सञ्चालन अनुमति, स्तरोन्नती, सेवाको गुणस्तर कायम राख्नका लागि अनुगमन र नियमन आदि क्रियाकलापहरु सञ्चालित छन्। सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत स्वास्थ्य विमा, लक्षित वर्गका लागि आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, अत्यावश्यक औषधी र सामग्रीको खरिद र आपूर्तीको व्यवस्थापन, स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली, स्वास्थ्य अनुसन्धान, सरुवा रोगहरुको निगरानी, नसर्ने रोगहरुको रोकथाम र नियन्त्रणका प्रयास, विपद र महामारी रोगको व्यवस्थापन र गुणस्तरीय सेवाका लागि स्वास्थ्यकर्मीको ज्ञान, सिप र दक्षता अभिवृद्धि सम्बन्धि कार्यहरु हुँदै आएका छन्।

सबै स्वास्थ्य संस्था सम्म पुने सहज मोटर बाटो रहेको छ। गजेहडा स्वास्थ्य चौकी बाहेक सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुको आफ्नै स्वामित्वका भवनबाट सेवा प्रवाह गरीहेता पनि स्वास्थ्य संस्थाहरुको सेवा विस्तार सँगै संरचना थप गर्न, मर्मत सम्भार गर्न र जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न आवश्यक देखिएको छ। स्वास्थ्य शाखामा व्यवस्थित शित भण्डार कक्ष र भण्डार कक्ष तत्काल निर्माण र व्यवस्थापन गर्न जरुरी रहेको छ।

४.२.२ समस्या तथा चूनौति

- नसर्ने रोगको भार उच्च रुपमा बढ्दै गई रहेको
- Junk Food को अत्याधिक प्रयोग गरीने गरीएको, मोटोपन बढ्दै गएको र जेष्ट नागरीकको स्वास्थ्य समस्याहरु बढ्दै गएको
- अनियन्त्रित औषधीहरुको प्रयोग, लागु औषध तथा मादक पदार्थ दुर्व्यसनी, सुर्तिजन्य पदार्थको अत्याधिक प्रयोग, अव्यवस्थित बसोबास र बसाई सराई तथा आप्रावासन, पोषिलो खानेकुरा उत्पादनमा आप्रावासनाले नकरात्मक असर परेको
- बढ्दो शहरीकरण व्यवस्थित हुन नसकेको, व्यवस्थित ढल निकास र फोहोर मैलाको सुरक्षित व्यवस्थापान जस्ता समस्याहरु समेत विद्यमान छन्।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- सामुदायिक स्वास्थ्य सेवाको सुदृढीकरण, गुणस्तरिय औषधीमा आम नागरीकको पहुँच एवम् अत्या… व्यवस्था गर्नु
- मौसम परिवर्तनका कारण सिर्जित स्वास्थ्य समस्याहरु जस्तै डेँगु, स्क्रब टाईफस जस्ता रोगहरुको रोक… सडक दुर्घटनाबाट घाईते हुनेहरुलाई उपचार सेवा प्रदान गर्नु, बढ्दो प्रदुषण, सुर्तिजन्य पदार्थ र मादक प… दुर्व्यसनीको प्रयोगबाट सृजित स्वास्थ्य समस्या र पानीजन्य रोगहरुको रोकथाम गर्नु
- गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवाको पहुँच विस्तार गर्न
- बढ्दो निजि स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमन गर्न
- शहरी गरीबहरुलाई स्वास्थ्य सेवाको दायरामा ल्याउन
- शहरमा बढ्दो बसाईसराई, स्वास्थ्य बिमालाई विपन्न, सिमान्तकृत वर्ग, स्वास्थ्य लागतमा कमी ल्याउ…
- व्यापक रुपमा रहेका मधुमेह, उच्च रक्तचाप दिर्घ श्वासप्रश्वास, क्यान्सर, मुटु रोग जस्ता नसर्ने रोग र मानसि… समस्या आदीको रोकथान गर्न कठिनाई
- जनतामा स्वास्थ्य चेतना र स्वास्थ्य व्यवहार बढाउनु, बढ्दो जेष्ठ नागरीकको स्वास्थ्य समस्याका व्यवस्था…
- सन्तुलित र समानुपातिक विकास मार्फत आन्तरिक बसाईसराई व्यवस्थित गर्नु आदी प्रमुख चुनौतीहरु रहे…

४.२.३ सोच

"गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा, स्वस्थ्य र निरोगी नगरबासी"

४.२.४ उद्देश्य

१. स्वास्थ्य सुविधा लाई गुणस्तरीय, प्रभावकारी तथा कम खर्चिलो बनाई गुणस्तरीय सुविधा युक्त स्वास्थ्य स… निर्माण गर्नु,

२. महामारीजन्य रोग एव सम्भावित विपद् जोखिमहरूको पहिचान, पूर्वतयारी, न्यूनीकरण एवम् व्यवस्थापन… आवश्यक संयन्त्र र पूर्वाधार तयार गर्नु,

३. स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्थापनका लागि निजी क्षेत्रका सरोकारवालासँगको साझेदारी र समुदायसँगको सहका… समन्वयलाई सुदृढीकरण गर्नु,

४. आरोग्यताको प्रवर्द्धन, स्वास्थ्य सेवा पोषणको अवस्थामा गुणात्मक सुधार गर्नु ।

४.२.५ रणनीति

- आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा सबै नगरवासीको पहुँच सुनिश्चित गर्ने
- स्वास्थ्य संस्था सुदृढीकरण तथा स्वास्थ्य सेवाको विस्तार गर्ने
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा जनमैत्री सुशासनको अभिवृद्धि गर्ने
- प्रवर्धनात्मक एवम् वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाको सुदृढीकरण एवम् विस्तार गर्ने
- प्रर्याप्त मात्रामा स्वास्थ्य पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने
- अस्पताल तथा विशेषज्ञ सेवाको व्यवस्था
- स्वास्थ्य क्षेत्रमा उपकरण तथा विद्युतीय हाजिरीको व्यवस्था
- एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने
- विशेषज्ञ सेवा सहितको अस्पताल निर्माण
- घुम्ती शिविर संचालन गर्ने
- सबै स्वास्थ्य संस्थामा पूर्ण खानेपानीको व्यवस्था गर्ने
- स्वास्थ्य संस्थाको नियमित अनुगमन गर्ने

४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार जनस्वास्थ्य तथा पोषण उपक्षेत्रको न… मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

गतिराम गराशिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१/८२	आ.व. २०८२/८३	आ.व. २०८३/८४
ज	स्वास्थ्य तथा पोषण						
१	बच्चालाई ६ महिलासम्म स्तनपान गराउने महिला	प्रतिशत	३४	८१	८५	९०	९५
२	२३ महिना सम्मका नियमित वृद्धि अनुगमन गरिएका बालबालिका संख्या	संख्या	२५८६	१४६४	१६००	१७००	१८००
३	बृद्धि अनुगमन ०-२३ महिनाका बालबालिको औषत भेट		१३	१०	१५	२०	२५
४	वृद्धि अनुगमन गरिएका मध्ये कुपोषित ५९ महिनाभन्दा कम उमेरका बालबालिका	प्रतिशत	१०	१८	२०	१५	१०
५	परिवार नियोजनका आधुनिक साधन प्रयोगकर्ता दर	प्रतिशत	५	४	२५	४०	५०
६	कम तौल भएका नवजात शिशु	प्रतिशत	१२	८	७	६	५
७	प्रोटोकल अनुसार ८ पटक गर्भवती जाँच गराउने महिला (जीवित जन्ममा)	प्रतिशत	४०	७०	७५	८०	८५
८	डि.पि.टि.-हेप वि. १ दादुरा रूबेला दोश्रो बीचको ड्रपआउट दर	प्रतिशत	२	-११	१०	५	२
९	२३ महिना भित्र पूर्णखोप प्राप्त गरेका बालबालिका	प्रतिशत	९९	९३	९५	९७	९९
१०	कुष्ठरोगको प्रकोप दर (प्रति १०,०००)	जना	२	२	१	१	०
११	निमोनियाका विरामी दर (२ देखि ५९ महिनाका बालबालिका)	जना	४	५	३	२	१
१२	झाडापखालाका बिरामी दर (प्रति हजार २ देखि ५९ महिना बालबालिका)	जना	१६१	१०८	१००	७५	५०
१३	गर्भावस्थाको अवधिभर १८० आइरन चक्की खाने गर्भवती महिला	प्रतिशत	८७	१०६	१००	१००	१००

४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा स्वास्थ्य तथा पोषण उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
		कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
जनस्वास्थ्य तथा पोषण	२०८१।८२	११६१९१०००	१११५९१०००	४६०००००	०	०	११४९५८४२०	१२३२५८०	०
	२०८२।८३	१२११९३६२०	२०२६७६००	१००९२६०२०	०	०	११८८६८६२०	२३२५०००	०
	२०८३।८४	१२३०००७२२	३२९८०००	११९७०२७२२	०	०	११९८५०७२२	३१५००००	०

४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
७	स्वास्थ्य तथा पोषण				

गतिराम गराशिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	पिप्ला अस्पताल पूर्वाधार निर्माण	आधुनिक गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा	२०८१।८२-२०८३।८४	१७१००	सुविधासम्पन्न अस्प... पूर्वाधार निर्माण
	आयुर्वेद औषाधालय निर्माण	आयुर्वेद गुम्तरिय सेवा	२०८०।८१-२०८२।८३	७०००	सुविधासम्पन्न औ... सेवा
	स्वास्थ्य, पोषण प्रवर्धन कार्यक्रम	पोषणमैत्री नगर, आधारभुत स्वास्थ्य सेवा सहज बनाउनु, शिशु मृत्यू दर र मातृ मृत्यू दरलाई न्यून, स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुर्याउने, खोप सेवा, रोग नियन्त्रण, गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवामा पहुँच, स्वास्थ्यकर जिवनशैली विकास	सालबसाली	३३६२८५	पोषणमैत्री नगर, ... नगरपालिका कायम, ... संचालन गराउने र शिशु ... कम क्षयरोगका बिरामीहरु... शुन्यमा झार्ने, प्रोटोकल ... जाँचको र उत्तर प्रसुती ... भन्दा माथी र संस्थागत ... प्रगती ९५% भन्दा ... सरुवा रोग तथा महामारी... रोगबाट हुने बिरामी दर ... शिशु तथा बालबालिका... घट्ने, सर्वसुलभ आधारभुत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध हुने

४.२.९ **जोखिमपक्ष तथा अनुमान**

एक वडा एक स्वास्थ्य चौकीको व्यवस्था, चौविस घन्टे प्रसुति सेवा सञ्चालन गर्ने सुविधाजनक स्वास्थ्य ... खोप कार्यक्रम, परिवार नियोजन कार्यक्रम, शिविरहरु नियमित तथा प्रभावकारी भएको हुनेछ। स्वास्थ्य ... प्रभावकारी बनाउने र दिर्घ रोगीलाई नि:शुल्क उपचारको व्यवस्था भएको हुनेछ। स्वास्थ्य पूर्वाधार, प्रयोगशाला ... व्यवस्थापनमा अन्तर निकाय तथा सरोकारवालाको सक्रिय सहभागिता, सहकार्य र साझेदारी हुन नसकेमा ... महामारीले जनस्वास्थ्य तथा नगरबासीको सामाजिक तथा आर्थिक स्थिति क्षय गर्न सक्ने जोखिम रहेको ... कार्यक्रमको लागि संस्थागत सुदृढीकरण, पर्याप्त स्रोत विनियोजन, स्वास्थ्य सामाग्रीको उपलब्धता, जनशक्ति ... सरकार र सरोकारवाला बीच समन्वय हुन नसकेकमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुन सक्छ।

४.३ **खानेपानी तथा सरसरफाई**

४.३.१ **पृष्ठभूमि**

यस नगरपालिकामा रहेका खानेपानी तर्फ १०१७१ घर परिवारले स्यालो ट्युवेल, ७२०४ नीजी धारा, १६... धारा, १२१४ ले डिप ट्युबेल र अन्यले मुहानको पानी पिउने गर्दछन्। खानेपानीका मूल पर्याप्त रहेको शिक्षा तथा ... हाल व्यक्तिगत सरसफाई आनिबानीमा सचेतना वृद्धि हुनुका साथै तुलनात्मक रुपमा सुधार हुँदै गएको छ।

४.३.२ **समस्या तथा चूनौति**

- खानेपानी, सरसफाई र फोहरमैला जस्ता आधारभुत शहरी पूर्वाधारहरुको पर्याप्त निर्माण गर्न नसकिएको
- स्वच्छ खानेपानीको सुविधा सबै घरपरिवारमा नहुनु
- सार्वजनिक सौचालय तथा सरसफाइ सम्बन्धी पूर्वाधार र चेतना कमी
- प्लाष्टिक र सिसाको कारण प्रदुषण

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.३.३ **सोच**

"सफा, सुरक्षित र स्वच्छ खानेपानी, सफा वातावरण, बाणगङ्गाको पहिचान"

४.३.४ **उद्देश्य**

१. सुद्ध, सफा र सुरक्षित खानेपानीको पहुँच शत प्रतिशत बनाई स्वस्थता सुनिश्चित गर्नु।
२. फोहोरमैला व्यवस्थापनको दिगो उपायको खोजी गरी समुदायमा जनचेतना फैलाउनु।
३. नगर क्षेत्रको ढल निर्माण तथा व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी गराउनु।

४.३.५ **रणनीति**

- सुरक्षित शौचालयको निर्माण
- शुद्ध खानेपानी एवं फोहर मैला व्यवस्थापन गरी नागरीकहरुको जीवन रक्षा गर्ने
- खुला दिशामुक्त क्षेत्रको कार्यान्वयन पूर्ण रुपमा हुनुपर्ने
- खानेपानीको मुहान र ट्यांकी सरसफाईलाई प्रभावकारी गराउनु पर्ने
- फोहोर व्यवस्थापन र प्लाष्टिक र शिसाको उचित व्यवस्थापन र नियन्त्रण गर्ने अभियान संचालन गर्ने

४.३.६ **नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य**

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१।८२	आ.व. २०८२।८३	आ.व. २०८३।८४
अ	खानेपानी तथा सरसफाई						
१	पाइपबाट वितरण गरिएको पानीमा पहुँच भएका परिवार	प्रतिशत	१०७२३	१२०२३	१५०२३	१७०२३	१९०२३
२	एक घर एक धारा हुने घरपरिवार	प्रतिशत	५०	५२	५५	५८	६०
३	नियमित गुणस्तर परीक्षण तथा उपचार भएका खानेपानी आयोजना	संख्या	४	६	८	१०	१२
४	सुरक्षित शौचालय सुविधा प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	९८	९९	१००	१००	१००
५	फोहोर विसर्जनको स्थल (खाडल) हुने घरधुरी	प्रतिशत	५०	७०	८०	८५	९०
६	शौचालय प्रयोग गर्ने जनसङ्ख्याको अनुपात	प्रतिशत	९८	९८५	९९	१००	१००
७	सार्वजनिक शौचालय	संख्या	३	५	७	९	१२

४.३.७ **विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान**

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा खानेपानी तथा सरसफाई उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता	२०८१।८२	८८६००००	८८६००००	०	०	२३१८५०००	१८४३३६...
	२०८२।८३	८८५९०२९	८८५९०२९	०	०	२५२७५०००	२४१५६...
	२०८३।८४	८७७३५३५	८७७३५३५	०	०	२७७७६२५०	२१५०...

४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्र...

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित ...
१	खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता				
	खानेपानी, पूर्ण सरसफाइ तथा स्वच्छता सालबसाली कार्यक्रम	पर्याप्त समयमै खानेपानी उपलब्ध गराउनु एक घर एक धाराको लक्ष्य प्राप्ति, प्रविधि र पारदर्शि कारोबार स्वच्छतामा वृद्धि, पूर्ण सरसफाई	सालबसाली	२६४९३	आयोजनाको सबै ... प्रविधिमा पहुँच वृद्धि भएको ... सबलीकरण, एक घर एक धा... सरसफाईयुक्त स्वच्छ वाताव... खानेपानीको पहुँच सुनिश्चित... क्षमता विकास, पारदर्शी लेखा...

४.३.९ जोखिमपक्ष तथा अनुमान

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा प्रस्ताव गरे अनुसार बजेट सुनिश्चितता भई आयोजना संचालन तथा मर्मतसंभार ... हुनेछ । जलवायु परिवर्तनबाट खानेपानीको स्रोत पर्ने नकारात्मक प्रभाव, आयोजनाको ढिला निर्माण र ... व्यवस्थित बसोबास, तरल तथा फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन, प्रदुषण आदिलाई खानेपानी तथा सरसफाई ... उपलब्धि हासिल गर्ने जोखिम पक्षको रुपमा आँकलन गरिएको छ ।

४.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

४.४.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको व्यवस्था लगायत सङ्घीय तथा प्रदेश स्तरका नीतिगत व्यवस्थाले महिला, बालबालिका, ... अपांग, दलित, आदिवासी जनजाति, द्वन्द पिडित तथा विपन्न वर्गको लागि सामाजिक न्याय तथा समानता ... व्यवस्था गरेको छ । नगर कार्यपालिका कार्यालयमा महिला तथा बालबालिका शाखा स्थापना भएको छ। ... संस्थाहरु सञ्चालनमा रहेका छन् । नगर तथा वडास्तरीय बाल सञ्जाल गठन भएको छ । समावेशी नीति तथा ... हुँदै गएको छ । लक्षित वर्ग स्वरोजगारीका लागि लोक सेवा आयोग परिक्षा तयारी, टेलरिङ्ग, ब्युटिपार्लर ... गरेको छ । अपांगता परिचय पत्र तथा बालवालिका सम्बन्धी कार्यविधि तयार भएको छ । विद्यालय तथा समुदा... गठन तथा क्रियाशिल भएका छन् । महिला हिंसा तथा मानव बेच विखन विरुद्धका कार्यक्रम सञ्चालनमा ... परेका बालबालिका तथा महिलाको उद्दार हुने गरेको छन् । वडास्तरीय तथा नगरस्तरीय बालअधिकार समिति ... आपतकालिन संरक्षण स्थल निर्माण कार्यको थालनी भएको छ । लक्षित वर्गको क्षेत्रमा क्रियाशिल गैससहरु रहेका ... तथा राजनीतिक क्षेत्रमा लक्षित वर्गको सहभागिता वृद्धि हुँदै गएको छ । लैगिंक हिंसा, बाल विवाह तथा बहु विवाह ... कमी हुँदै गएको छ । लक्षित वर्गका लागि रोजगारी, सीप विकास र सहभागिताका विशेष अवसरहरु रहेका छन्।

४.४.२ समस्या तथा चूनौति

लैगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका लागि नीतिगत तथा व्यवहारिक तहबाट प्रयत्नहरु भएका ... सामाजिक तथा राजनीतिक क्षेत्रमा लक्षित वर्गको अर्थपूर्ण सहभागितामा कमी रहेको छ भने प्रभावशाली उपस्थि...

भक्तिराम मरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

लक्षित वर्ग सञ्जाल गठन हुन सकेको छैन । अन्तर शाखा समन्वयको कमीले लक्षित वर्गसम्बन्धी सूचनामा कमी रहेको छ । महिला हिंसा, बाल हिंसा तथा घरेलु हिंसाका घटना घटने गरेको छ । लक्षित वर्गको स्वरोजगारीका अवसर तथा आत्म निर्भरतामा कमी रहेको छ । लक्षित वर्गसम्बन्धी महिला, जेष्ठ नागरीक, बालबालिका, हिंसा न्यूनिकरण जस्ता विषयमा कार्यविधि नीति, नियम तयारी हुन सकेको छैन । लक्षित वर्गको क्षमता विकास तथा जनचेतना अभिवृद्धिका कार्यक्रम प्रयाप्त हुन सकेका छैनन् । पिछडिएको वर्गमा कानून तथा अधिकार सम्बन्धमा जानकारीको कमी रहेको छ । लक्षित वर्गको आत्मनिर्भरताका लागि पर्याप्त अवसरमा कमी रहेको छ ।

४.४.३ सोच

"भेदभाव रहित समाजको विकास, सामाजिक समावेशीकरणको आवाज"

४.४.४ उद्देश्य

१. विभेद रहित अपाङ्गमैत्री तथा विपन्नमैत्री बाणगङ्गा बनाउनु.
२. सबै प्रकारका भौतिक पूर्वाधार संरचनाहरू तथा नीतिगत संरचनाहरूमा नगरपालिकालाई महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक एवम् अपांगतामैत्री प्रावधानहरू सुनिश्चित गर्नु.
३. महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक एवम् अपांगता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक तथा जीवनोपयोगी अधिकार सुनिश्चित गर्दै सम्मानित जीवनको अधारशिला तयार गर्नु.
४. विभेद, हिंसा तथा कुप्रथा अन्त्य गर्न नीतिगत सुधार र व्यावहारिक प्रयत्न प्रभावकारी गर्नु।

४.४.५ रणनीति

- लक्षित वर्गहरुको योग्यता, दक्षता र योजना प्रकृयामा संलग्नता बृद्धि गर्ने
- प्राविधिक दक्षता अभिबृद्धिका लागि सीप विकास तालीम सञ्चालन गर्ने
- स्थानीय तहको योजना प्रकृयामा महिला ,दलित,अपांगता भएका व्यक्तिहरुको संलग्नता बृद्धि गर्ने ।
- बालविवाह, बोक्सी, छुवाछुत, दाइजो प्रथा जस्ता अमानविय कुरीतिलाई निरुत्साहित गर्न नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरीनेछ ।
- महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, जेष्ठ नागरीक प्रति हुने दुर्व्यवहार र हिंसालाई सचेतना तथा न्यायीक उपचारको माध्यमबाट न्यूनीकरण गर्दै लगिनेछ ।
- लैगिक हिंसा अन्त्यका लागि महिला समूह, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका र निगरानी समूहको क्षमता अभिवृद्धि गरीनेछ ।
- यौनजन्य अपराधहरु रोक्न र किशोरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन गर्न किशोरी केन्द्रित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरीने छ ।
- सामाजिक विसंगति र बिकृति न्यूनीकरण गर्न टोल विकास संस्था, युवा क्लब र समूहहरु मार्फत सचेतना अभियान सञ्चालन गरीनेछ ।
- नगरपालिकालाई जातीय भेदभावमुक्त क्षेत्र बनाउन जागरण अभियान सञ्चालन गरीने छ ।
- लैगिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन पद्दतिलाई संस्थागत गरीनेछ ।
- अपाङ्गता भएकाहरुको लागि सीप, सहायक सामग्री

४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१।८२	आ.व. २०८२।८३	आ.व. २०८३।८४

भक्तिराम मरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

८	महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग					
१	लक्षित वर्गको कार्यक्रममा विनियोजन बजेट	प्रतिशत	८८	९०	९४	९६
२	सीपमूलक तालिम प्राप्त गरी व्यवसाय सञ्चालन गरेका अपाङ्गता भएका व्यक्ति	संख्या	७	५	१०	१३
३	नेतृत्वदायी पदमा महिला र अन्य लक्षित वर्गको प्रतिनिधित्व भएका स्थानीय समिति/ संरचना	प्रतिशत	११	९	२०	२७
४	वार्षिक लैंगिक हिंसा एवम घरेलु हिंसा सम्बन्धि घटना (वार्षिक)	संख्या	९	३	२	१
५	सिपमुलक तालिम प्राप्त महिला	संख्या	४३६	५००	५५०	६००
६	अनुदान प्राप्त गरी व्यवसाय संचालन गर्ने महिला, दलित र अपांगता भएका व्यक्ति	संख्या	१५	५	१०	१५

४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा महिला, बाल तथा समावेशीकरण उप–क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत		
		कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
महिला, बालबालिका, सामाजिक संरक्षण र समावेशीकरण	२०८१।८२	२३५६५६००	२३५६५६००	०	०	९२७४०००	१३८८०७४०	४१०८६[illegible]
	२०८२।८३	२७१९६७३०	२४९२७०५७	२२६९६७३	०	१०११००००	१६३११७३०	७७५०००
	२०८३।८४	२९८२५१५६	२७३२८१८८	२४९६९६८	०	११११०५००	१७६६४६५६	१०५००००

४.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१०	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग				
	महिला, बालबालिका, अपांगता, जेष्ठ नागरिक एवम पिछडिएको वर्ग लक्षित कार्यक्रम	लैंगिक, जातिय, सामाजिक,आर्थिक दृष्टिकोणले पछाडी परेका वर्गको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।	सालबसालि	६७९३४	कार्यक्रमबाट ५०० महिला, अपांगता भएका व्यक्ति, बालबालिका, १५०० जे... गरि जम्मा २२०० जना ला... हुने।
	सामाजिक सुरक्षा एवम पञ्जीकरण कार्यक्रम	सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध सम्पुर्ण लाभग्राहीहरुको जीवनयापनमा सहजता ल्याउनु।	सालबसालि	१२६५३	३५ दिन भित्र व्यक्तिगत घटना दर्ता गर्ने व्यक्तिहरुको संख्या १००प्रतिशत पुगेको हुने।

४.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

पिछडिएका वर्ग आत्मनिर्भर बनाउनको लागि सिपमुलक तालिमहरु संचालन, अपाङ्गमैत्री, महिलामैत्री, बालमैत्री संरचनाको निर्माण भएको हुनेछ । यससँग सम्बन्धित कार्यक्रममा प्राथमिकताका साथ बजेट विनियोजन, व्यवहारिक कार्यक्रम तथा नीतिगत परिवर्तन, यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित निकाय तथा संरचनाको क्षमता विकास तथा क्रियाशिल नभएमा अपेक्षित नतिजा प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्दछ ।

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद पाँच : पूर्वाधार क्षेत्र

५ पृष्ठभूमि:

भौतिक पूर्वाधार विकास योजनाले नगरपालिकाको विकास प्रकृयालाई योजनाबद्ध तरिकाले विकास गर्दै लैजान आवश्यक गर्दछ। नगरपालिकाको भौतिक योजनाको प्रस्ताव गर्दा विद्यमान बस्तुस्थितिको लेखाजोखा गरी निर्माणाधीन सडकहरू मोटेरबल पुल निर्माण गर्ने, वडाकेन्द्र देखि नगरपालिका केन्द्र जोड्ने सडक निर्माण तथा स्तरउन्नति गर्ने, नगरपालिका तथा तथा सेवा केन्द्रहरु को निर्माण तथा आधुनिकीकरण गर्ने कार्यक्रमहरु समावेश गरीएको छ। सुकुम्बासी समस्या समाधानका लागि बस्ती विकास गर्न आवश्यक छ। नगरपालिकामा भौतिक विकास गर्नको लागि प्रशस्त खुला ठाउँ भएकाले उपयुक्त ठाउँहरु छनौट आचारसंहिता, मापदण्डअनुसार विभिन्न प्रयोजनको लागि भवनहरु निर्माण गर्न जोड दिइएको छ। पूर्वाधार विकासको लागि नगरपालिका स्तरीय योजनाहरुमा बर्गीकरण गरी सोही आधारमा लगानी रणनीति तयार गर्नुपर्ने हुन्छ। यसै बास्तविकतालाई ध्यान नगरपालिकाको भौतिक विकास योजना तयार गर्दा वडास्तरीय तथा नगरपालिका स्तरीय योजनाहरु प्रस्ताव गरीए बमोजिम लागू गर्दै जानु पर्ने प्रस्ताव गरीएको छ।

५.१ आवास, भवन तथा बस्ती विकास

५.१.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाको आवास तथा बस्ती विकासको मौलिक र स्वचालित शैलीमा विस्तार भएको छ। ८ वटा वडा सुरक्षित पक्की भवनहरु निर्माण भएका छन् भने ३ वटा निर्माणको प्रक्रियामा रहेका छन्। नगरभित्र १४११८ आर.सि.सि ४११७ जस्ता पाता , १११५ टायल र ९७२ घर परिवार फुसको वा अन्यले छाएको घरमा बसोबास गर्दछन् भने ५४१ भवनहरु भूकम्प प्रतिरोधी छन्। शिक्षा तर्फ ३ वटा धार्मिक विद्यालय सहित ४७ बटा सामुदायिक विद्यालय, २६ वटा वटा क्याम्पस, २ वटा प्राविधिक शिक्षालय र १ वटा सामुदायिक अध्ययन केन्द्र संचालित छन् भने ३३ बटा खेल मै स्वास्थ्य तर्फ १ अस्पताल, ६ हेल्थपोष्ट, ४ आधारभुत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, १ शहरी स्वास्थ्य केन्द्र संचालित छन् भने ३ वटा अस्पताल संचालित छन्। नगरपालिका भित्र सुरक्षित आवास तथा बस्ती विकासको सुरुवात गरिएको छ।

५.१.२ समस्या तथा चूनौति

सडकको मापदण्ड तयार नभएका कारण नगरपालिकामा घरनक्शा पास तथा अभिलेखीकरण कार्य व्यवस्थित हुन सके व्यवस्थित बस्ती निर्माणमा वडाबासीहरुको सोचाईमा एकरुपता नहुनु, प्राविधिक तथा दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु आचासंहिताको पालना हुन नसक्नु, जमिनको अनियन्त्रित खण्डीकरण तथा प्लटिङ हुनु, अव्यवस्थित बस्ती विकास आवास तथा बस्ती विकासका प्रमुख समस्या हुन।

५.१.३ सोच

"वातावरण मैत्री शहर बाणगङ्गा को रहर"

५.१.४ उद्देश्य

१. नगर क्षेत्रभित्रका सार्वजनिक निर्माण, आवास तथा शहरी विकासलाई समावेशी, वातावरण अनुकुलित तथा सुरक्षित बनाउनु,

२. योजनावद्ध तथा सुरक्षित आवासको सुनिश्चितता प्रदान गर्नु।

५.१.५ रणनीति

१. सार्वजनिक निर्माण, व्यवसायिक क्षेत्रलाई बाल, महिला, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्ग मैत्री वनाउने।

२. बाणगङ्गा नगरक्षेत्रका शहरी क्षेत्रलाई हरित तथा स्मार्ट सिटीको रुपमा विकास गर्ने।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३. नगरपालिकाको आवास योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने।

४. जोखिम संवेदनशीलता समेतलाई दृष्टिगत गरी भू-उपयोग नीति तथा योजनाको कार्यान्वयन गर्ने।

५. व्यावसायिक तथा आवासीय भौतिक संरचना र शहरी पूर्वाधार निर्माणमा विपद् जोखिम प्रतिरोधात्मक उपाय अवलम्बन गर्न प्रोत्साहन गर्ने।

६. भवन, आवास तथा बस्ती विकास मापदण्डलाई कार्यान्वयन तहमा पुर्याई बस्ती विकासको सहज वातावरण तयार गर्ने।

५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
भवन, आवास तथा शहरी विकास						
भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण आवास घर	प्रतिशत	१८	२१	२५	३०	३५
भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका सार्वजनिक भवन र संरचना	संख्या	४०	५३	५७	६०	६५
चट्याङ रहित घर निर्माण	प्रतिशत	०	०	२	५	१५
लैङ्गिकमैत्री तथा अपांगमैत्री सार्वजनिक भवन	संख्या	२	८	१०	१५	१५

५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा आवास तथा भवन उप-क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
		कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
बस्ती विकास, आवास तथा भवन	२०८१।८२	११३८५५५८०	०	११३८५५५८०	०	४६३७००००	५७२१४०८०	१०२७१५००	०
	२०८२।८३	१२३६६३१३६	०	१२३६६३१३६	०	५०५५००००	५३७३८१३६	१९३७५०००	०
	२०८३।८४	१५२४४२६३३	०	१५२४४२६३३	०	५५५५२५००	७०६४०१३३	२६२५००००	०

५.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१२	आवास, भवन तथा बस्ती विकास				
१	प्रशासकीय भवन निर्माण	स्थानीय शासन, विकास निर्माण र सेवा प्रवाहलाई सहज र व्यवस्थित बनाउनु	२०७९/८०-२०८२/८३	६७५५०	प्रशासकीय भवन निर्माण सम्पन्न भई सम्पूर्ण सेवा एकै ठाँउबाट सुचारु हुने र कर्मचारीलाई आवासको सुविधा

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित [illegible]
३	भवन, आवास बस्ती विकास, स्तरोउन्नति र मर्मतसंभार सालबसाली कार्यक्रम	सार्वजनिक भवन, आवास तथा संरचनाको निर्माण सम्पनन, मर्मत संभार, स्तरवृद्धि र आयुमा वृद्धि गर्नु	सालबसाली	३२२४११	विभिन्न १५ वटा [illegible] सार्वजनिक भवन [illegible] मर्मतसंभार र स्तरो[illegible] प्रवाह सुधार [illegible]

५.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

सडक तथा भवनको मापदण्ड तयार हुनेछ। भूउपयोग, आवास, बस्ती विकास तथा भवन निर्माण सम्बन्धी मापद[illegible] परिपालनामा अभिवृद्धि हुनेछ। भूस्वरुपमा परिवर्तन हुने, शहरीकरणका कारण फोहोरमैलाको विसर्जन र यातायात[illegible] वृद्धि भई नगर क्षेत्रको सुन्दरता, हरियाली र स्वच्छतामा हास आउने जोखिम रहेकोछ।

५.२ सडक, पुल तथा यातायात

५.२.१ पृष्ठभूमि

बाणगङ्गा नगरपालिका भित्र हाल संचालनमा रहेका सडक यातायात पूर्वाधार तर्फ क वर्गका ३ वटा, ख वर्गका १२ वटा [illegible] वटा रहेका छन। जिल्ला स्तरीय सडक ५ वटा, फीडर सडक २ वटा र राजमार्ग गरी जम्मा ४१ वटा सडक संजालले जोडिएको [illegible] २०४ किलोमिटर सडक कालोपत्रे, २४४.६ किलो मिटर ग्राभेल र ७३ किलो मिटर कच्चि सडक निर्माणाधीन अवस्थामा [illegible] गाउँबस्तीहरुबाट सम्बन्धित वडा कार्यालयमा १५ मिनेटमै पुग्न सकिने यातायातका साधनको प्रर्याप्तता र भौगोलिक अवस्था [illegible] घरसम्म पुग्नको लागि मोटर बाटोको सुविधा १५,२८३ घर परिवारसम्म पुगेको र ५०३९ घर परिवारसम्म नपुगेको [illegible] सरकारबाट हालसम्म दुईवटा झोलुंगे पुल र १२ वटा पक्की पुल निर्माण भैसकेका छन्। यातायातको हिसाबले सबै वडाहरु [illegible] जोडिएका र नगरपालिकाको मध्यभागबाट पूर्व पश्चिम राजमार्गले जोडेको छ। अन्तराष्ट्रिय बिमान स्थलको रुपमा स्तर वृद्धि [illegible] बिमान स्थल नजिकै रहेकोले पर्यटन स्थलको रुपमा विकास गर्न सकिने प्रवल सम्भावना रहेको छ। जिल्लामा संचालित [illegible] भन्सारनाकाहरुसंग सिधै सडक संजाल जोडिएको एंव अन्य छिमेकी जिल्लाहरुमा जाने सडक संजालसंग जोडिएकोले व्यापा[illegible] रुपमा स्तरबृद्धि गर्न सकिने प्रवल सम्भावना रहेको छ। गौतमबुद्धसंग सम्वन्धित लुम्बिनी र तिलौराकोट नजिकै रहेकोले [illegible] भित्राउन सकिने पर्याप्त सम्भावना रहेको छ। खाली ठाउँ र सार्वजनिक स्थलहरु प्रशस्तमात्रमा भएकोले विकासका पूर्वाधार [illegible] सकिने पर्याप्त सम्भावना रहेको छ। बाणगङ्गा नदिलाई जलाशयको रुपमा प्रयोग गरी तिलौराकोट सम्म जलमार्गको रुपमा [illegible] सकिने सम्भावना रहेको छ।

५.२.२ समस्या तथा चुनौति

- जग्गाको मुल्य निरन्तर आकाशिदो छ जसका कारण पूर्वाधार विकासका लागि जग्गा प्राप्त गर्न झन जटिल हुँदै [illegible]
- खेतीयोग्य जमिनको ठूलो हिस्सामा सिचाई सुविधा उपलब्ध गराउन नसकिएको
- सिमित साधन स्रोतका बावजुद असिमित आवश्यकताहरु परिपूर्ति गर्नुपर्ने बाध्यता रहेको
- बातावरण जोगाउन र जोखिमहरुबाट बच्ने उचित उपायहरु अबलम्वन गर्ने बिपद उत्थानशिल प्रयासहरु सम्[illegible] भैसकेका छैनन्।
- योजना तर्जुमा, डिजाईन गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने कार्यमा नगरको संस्थागत क्षमता सिमित छ।
- तीन तहका सरकार बीचको योजना, तर्जुमा र कार्यान्वयनमा समन्वय र सहकार्य गर्ने अभ्यास बनिसकेको छैन।
- आधारभूत सार्वजनिक सेवाहरुको प्रवाहमा सुधार ल्याउन संस्थागत एंव पूर्वाधार संरचनाहरु सिमित मात्रमा [illegible] ल्याउन सकिएको छ।
- आवासीयघरहरु र सार्वजनिक भवन भुकम्प प्रतिरोधी नभएको

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- घरहरु छरिएर विस्तार हुँदै गएको
- घर निमार्णमा स्थानीय कला र प्रविधि लोप हुदै गएको
- योजना तर्जुमा, डिजाईन गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने कार्यमा नगरको संस्थागत क्षमता सिमित रहेको

५.२.३ सोच

"दिगो सुरक्षित, गुणस्तरीय, वातावरणमैत्री सडक एंव आवास पूर्वाधार"

५.२.४ उद्देश्य

१. पूर्वाधार र सुविधाको विकास, विस्तार र स्तरोन्नति गर्नु,
२. स्थानीय यातायातलाई सर्वसुलभ, भरपर्दो, सुरक्षित, समावेशी र व्यवस्थित बनाई आवागमनलाई सहज र व्यवस्थित गर्नु,
३. उपभोक्तामैत्री समावेशी गुणस्तरीय सडक पूर्वाधार निर्माण गर्नु।

५.२.५ रणनीति

- गुणस्तरीय यातायात संजालको बिस्तार गरी यातायात पूर्वाधारको विकास एव दिगोपना
- सबैको पहुचमा रहने गरी शिक्षा, स्वास्थ्य र खेलकूदका पूर्वाधारहरु निर्माण गर्ने
- कृषिको उत्पादकत्वमा बृद्धि गर्न सिंचाई सुविधा एंव कृषिका पूर्वाधारहरु निर्माण गरी कृषकहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने
- उद्योगतथा वाणिज्य क्षेत्रको विकास गरी आर्थिक दर बृद्धि गर्दै लैजाने
- धार्मिक, सांस्कृतिक क्षेत्रको संरक्षण गर्दै पर्यटन क्षेत्रको बिस्तार एव विकास गर्दै लैजाने
- सूचना प्रवीधिका पूर्वाधार
- सबैको पहुचमा रहने गरी बिधुत सेवा तथा सौर्य उर्जा एंव बायो ग्यास उत्पादनगर्ने
- उपयोग नीति बनाई सुकुम्बासी समस्या समाधान एंव अति बिपन्न परिबारको आबास व्यवस्थापन गर्ने
- अति जोखिम वस्तीहरुको संरक्षणद्वारा जोखिम न्यूनिकरण गर्ने
- आवास तथा एकिकृत वस्ती, मापदण्ड र ठेगाना प्रणाली को विकास गर्ने
- भवन निर्माण तथा मापदण्डले निर्धारण गेरबमोजिमका पूर्वाधारहरु निर्माण गर्ने
- अति जोखिममा रहेको वस्ती र परिवारलाई स्थानान्तरण गर्ने
- भुकम्प प्रतिरोधी घर वनाउन प्रोत्साहन गर्ने

५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र स	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१/८२	आ.व. २०८२/८३	आ.व. २०८३/८४
ढ	सडक पुल तथा यातायात						
१	नगरपालिका केन्द्रमा पुग्न लाग्ने औषत समय	मिनेट	६०	६०	६०	६०	६०
२	नियमित यातायात सञ्चालन हुने रुट	सङ्ख्या	६	६	७	८	१०
३	पक्की सडक	कि मि.	९७	१०८.८	१२०	१३५	१५०
४	ग्राभेल सडक	कि मि	१४.११	२१.४९	३०	५०	७५
५	पक्की पुल	सङ्ख्या	१	२	४	७	१०

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६	नियमित मर्मत संभार हुने सडकको लम्बाई	कि.मि.	२०१	२३२	३००	[illegible]
७	बायोइन्जिनियरिङ्ग प्रविधी प्रयोग पूर्वाधारको लम्बाई	कि.मि.	०	०	०	[illegible]
८	कुल सडक लम्बाई	कि.मि.	६३२	६३५	६४०	[illegible]

५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सडक, पुल तथा यातायात उप–क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत		
		कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
सडक, पुल तथा यातायात	२०८१/८२	२१५८३५९८४	०	२१५८३५९८४	०	१९०७४२९८०	७८३६८८४	[illegible]
	२०८२/८३	२७४०८९५२७	२७४०८९५२७	०	०	२२४१६५१४६	२७३७४३८१	[illegible]
	२०८३/८४	३१२८६८४१३	३१२८६८४१३	०	०	२४३३४८४८८	२५४१९९२५	[illegible]

५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरि...

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित...
१	सडक, पुल तथा यातायात				
१	बाणगंगा चक्रपथ निर्माण	वाणगंगाका लक्षित क्षेत्रका जनसमुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सेवा सुविधामा पहुँच बढाउनु	२०७५/७६ देखि २०८४/८५ सम्म	३०००००	१७ कि.मि. सडक... ब्याकक्टिङ गर्ने... सडक स्तरोन्नति... सहज हुने
२	बसपार्क निर्माण	सडक सुरक्षामा वृद्धि, सहरी सुन्दता वृद्धि, आवागमनमा सहजता	आ.ब. २०८१ देखि आ ब २०८४	१६००००	७.८ बिघा क्षेत्र... व्यवस्थित बसपार्क...
३	सडक निर्माण स्तरोन्नति र मर्मतसभार सालबसाली कार्यक्रम	गाँउपालिका जनसमुदायको आर्थिक तथा सामाजिक सेवा सुविधामा पहुँच बढाउनु	सालबसाली	६९९७९४	२४ कि.मि. सडक... भई यातायात... हुने

५.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

संघीय शासन प्रणाली अनुसार तीन तह बीच नीति, कार्यक्रम बीच सामाञ्जस्यता, समन्वय र सहकार्यमा आयो... छनौट र कार्यान्वयन हुनेछ । नगर गौरव, रुपान्तरणकारी, विस्तृत आयोजना प्रस्ताव तयार भएका, क्रमाग... कार्यान्वयनका लागि तयार भएका आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्तावित भए अनुसार बजेट विनियोजन भई खरिद प्र... आयोजना कार्यक्रम कार्यान्वयन हुनेछन् । संभाव्यता तथा वातावरणीय अध्ययन भएका आयोजना तथा कार्यक्रमहरु... उपभोक्ता तथा सरोकारवालाको सहभागितामा आयोजना व्यवस्थापन गर्न नसकिएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुने जो...

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

५.३ जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा

५.३.१ पृष्ठभूमि

बिधुत तथा बैकल्पिक उर्जा तर्फ १०६२१ घर परिवारले एल.पि.ग्यास प्रयोग गरिरहेका, ११२८ ले दाउरा, ५२० ले बायो ग्याम, ४४ ले मट्टितेल, २ ले गुईठा, ७ घर परिवारले अन्य प्रयोग गर्दै आएका छन् । ११११७ घर परिवारले बिजुली बत्ति प्रयोग गरेका । ३५५ घरधुरीले बिजुली बत्ति प्रयोग गरेका छैनन ।

५.३.२ समस्या तथा चूनौति

- काठ र सिमेन्टका पोलकरुको नियमित मर्मत संभार नभएको
- आयोजनामा समुदाय तथा उपभोक्ताको सहभागिता र योगदान कम भएको
- नयाँ प्रविधी र विजुलीको वहुउपयोग नभएको
- वायोग्यास जडान नभएको
- वाढीको जोखिममा रहेको

५.३.३ सोच

" गुणस्तरीय विद्युत तथा उर्जाको पहुँच, समृद्ध बाणगङ्गाको विकासको आधार ।"

५.३.४ उद्देश्य

१. स्वच्छ उर्जाको खपत बढाउनु तथा खनिज इन्धन माथिको निर्भरता कम गर्नु,
२. जलश्रोतको दिगो व्यवस्थापन गर्नु,
३. संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको सहकार्यमा विद्युत वितरण प्रणाली सुदृढीकरण गर्नु,
४. विपन्न, दलित तथा पिछडिएको वर्गको लागि वैकल्पिक उर्जाको पहुँच वृद्धि गर्नु ।

५.३.५ रणनीति

- सबैको पहुचमा रहने गरी बिधुत सेवा तथा सौर्य उर्जा एंव बायो ग्यास उत्पादन गर्ने
- विद्युत नपुगेका वस्तीहरुमा विद्युत सेवा विस्तार गर्ने ।
- हाल प्रयोगमा भएको काठका पोललाई स्टील/सिमेन्ट पोलले विस्थापन गर्ने
- धार्मिक, पर्यटकीय एंव बढी भिडभाड हुने सार्वजनिक स्थलहरुमा सोलर बत्तिहरु जडान गर्ने
- धुवाँ रहित चुलोहरु र बायो ग्यास जडानका लागि अनुदानमा आधारित प्रोत्साहान उपलब्ध गराउने

५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
जलश्रोत विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा						
विद्युतमा पहुँच भएका जनसङ्ख्याको अनुपात	प्रतिशत	९६	९८	९९	१००	१००
खाना पकाउनका निम्ति ऊर्जाको प्राथमिक स्रोतको रुपमा कोइला, दाउरा, गुईठा लगायतका ठोस इन्धन प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	१८	१७	१५	१३	१२

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

खाना पकाउन र कोठा तातो राख्नका लागि एलपी ग्याँस प्रयोग गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	७७	७८	८०
खाना पकाउन विद्युतको उपयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	५	५	७
सोलार उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	३	५	७

५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा तथा स्वच्छ उर्जा उप–क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान					बजेटको स्रोत	
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	[illegible]
जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा	२०८१।८२	६४४००००	१९३२०००	४५०८०००	०	०	६४४००००	
	२०८२।८३	६४५८६१२	१९३७५८४	४५२१०२८	०	०	६४५८६१२	
	२०८३।८४	६३८३५५५	६३८३५५५	०	०	०	६३८३५५५	

५.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधी, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित
१४	जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा				
	विद्युत सेवा, वैकल्पिक तथा स्वच्छ उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	स्वच्छ उर्जाको उपयोगमा बृद्धि गर्नु	सालबसाली	११२८२	१०० घरधुरी... हुने

६.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

जलवायु परिवर्तनको असर, वातावरणीय प्रभाव र जग्गा व्यवस्थापन लगायत स्थानीय सरोकारका विषयलाई सम्बोधन हुनेछ वैकल्पिक ऊर्जा लाई प्रोत्साहन अनुदानमा विस्तार, वायोग्यासको उत्पादनमा वृद्धि, शौर्य उर्जाकोउपयोग हुनेछ। सो हुन नसकेमा योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ।

५.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि प्रवर्द्धन कार्यक्रम

५.४.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिका भित्र सबै संचार टावर निर्माण भई ईन्टरनेट प्रविधिको पहुँच पुगेको छ। रेडियो/एफ.एम सेवा एंव टेलिभिजन (समुदायिक/निजी) का लागि पूर्वाधार तयार भएका छन। नगरपालिका भित्र रेडियो/एफ.एम सेवा सञ्चालन, टेलिभिजन ईन्टरनेट सेवा (समुदायीक/निजी) प्रसारण भई जनता सुसूचित भएका छन। सबै वडाहरुमा सूचना प्रविधिको उपलब्ध...

५.४.२ समस्या तथा चूनौती

– प्रत्येक वडास्तरमा ईन्टरनेट फाईवर सेवा उपलब्ध नभएको

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

– उपलब्ध सेवाहरुको गुणस्तरमा कमी
– नगरपालिकाको अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्रहरु, प्रत्येक वडा कार्यलय साथै अन्य सार्वजनिक कार्यलय मा सुचना प्रविधि तथा ईन्टरनेट सेवा उपलन्धतामा कमी
– कर्मचारीहरुमा पर्याप्त सूचना प्रविधिको ज्ञान नहुँदा सरल सेवा प्रवाह हुन नसक्नु।

५.४.३ सोच

"सूचना तथा सञ्चार, प्रविधिमैत्री बाणगङ्गा निर्माणको आधार"

५.४.४ उद्देश्य

१. नगरका कार्यलय तथा सामाजिक संस्थाहरुमा सूचना केन्द्रको स्थापना गर्नु।
२. नगरपालिका वासीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँचलाई सहज र सरल बनाउनु।
३. आमसञ्चार माध्यमलाई व्यावसायिक र जवाफदेही बनाउँदै नगरभर पहुँच वृद्धि गर्नु।
४. सूचना प्रविधिलाई सुरक्षित, भरपर्दो र आकर्षक क्षेत्रका रुपमा विकास गर्नु।

५.४.५ रणनीति

– संचार टावर निर्माण एंव प्रत्येक वडामा अप्टिकल फाइवर मार्फत ईन्टरनेट प्रविधिको पहुँच पुर्याउने
– इमेल तथा इन्टरनेट विस्तार र गुणस्तर अभिवृद्धी गर्न पैरवी गर्ने
– टेलिफोन, वाइफाई टावर विस्तार गर्ने र इन्टरनेट क्षमता अभिवृद्धी गर्ने
– जनप्रतिनिधि, कर्मचारी र नागरीक समाजका प्रतिनिधिहरुलाई सूचना प्रविधि प्रयोग बारे क्षमता विकास गर्ने
– नगरपालिकाका सबै गाँउ, विद्यालय, कार्यालय, संभावित पर्यटन एंव धार्मिक केन्द्रहरु मा इन्टरनेट सेवाको पँहुच भएको हुने

५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र स	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१।८२	आ.व. २०८२।८३	आ.व. २०८३।८४
त	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि						
१	कम्प्युटर, इन्टरनेट लगायत सूचना प्रविधिमा पहुँच भएका जनसंख्या	प्रतिशत	८६.५	९०	९२	९५	९९
२	सञ्चालित सफ्टवेयर र सुचना व्यवस्थापन प्रणाली	संख्या	७	१०	१५	२०	२५
३	इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था र विद्यालय	संख्या	९९	९९	९९	९९	९९
४	टेलिभिजन र कम्प्युटर उपलब्ध परिवार	प्रतिशत	६५.७% TV and १४.६% Computer	८०	८५	९०	९५

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

CamScanner

५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा सूचना उप-क्षेत्रको खर्च र स्रोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमानदेहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत		
		कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	२०८१।८२	५०७५०००	३०४५०००	२०३००००	०	०	५०७५०००	
	२०८२।८३	५०९९८१६	३०५९८८९	२०३९९२६	०	०	५०९९८१६	
	२०८३।८४	५०५०६०१	३०३०३६०	२०२०२४०	०	०	५०५०६०१	

५.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको

क्र. सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१५	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि				
	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार कार्यक्रम	स्थानीय शासन सञ्चालन, विकास व्यवस्थापन र सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको प्रयोग वृद्धि गर्नु	सालबसाली	१५२२५	विभिन्न प्रकार सेवाहरू सूचना प्रणालीबाट प्र

५.४.८ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

उपलब्ध प्रविधिको उपयोग, बजेटको सुनिश्चिता, दक्ष मानव संशाधन उपलब्ध भएमा र महामारी अन्त्य भएको हुनेछ। सो हुन योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्य प्राप्त नहुने जोखिम रहन सक्छ।

परिच्छेद छ : वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

यस परिच्छेद अन्तर्गत वन तथा भूसंरक्षण, वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन र विपद् जोखिम व्यवस्थापन लगायतका उप-क्षेत्रहरुको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चूनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्य पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरु समावेश गरिएको छ।

६.१ वन, भू-संरक्षण तथा जैविक विविधता

६.१.१ पृष्ठभूमि

मानव जीवनको वन तथा वातारवरणसँग अन्योन्याश्रित सम्बन्ध छ। नेपालको संविधानले स्वच्छ वातावरणको हक प्रदान गर्दै वातावरण बीच सन्तुलन गर्ने गरी कानून बनाउने कुरा उल्लेख गरेको छ। स्थानीय सरकार संचालन ऐनले वन, जंगल, वातावरण, जलाधार र जैविक विविधता जस्ता विषयको स्थानीय नीति, कानून, योजना, मापदण्ड बनाई कार्यान्वयन गर्ने अधिकार स्थानीय प्रदान गरेको छ। यस नगरपालिकामा वन जङ्गल, घाँस तथा झाडि सहित ढाकेको जमिन करिब ४९.९० प्रतिशत, बांझो जमिन र कृषि योग्य जमिन करिब ३२ प्रतिशत रहेको छ। यस नगरपालिकामा ३ वटा जलाधार क्षेत्र, ३२ वटा सामुदायिक वन, धार्मिक वन र साझेदारी वन २ वटा छन्। यो नगरपालिका जैविक विविधताले भरिपूर्ण रहेको छ। यहाँ विभिन्न प्रकारका जनावर जस्तै पोतो, बँदेल, चितुल, खरायो, चितुवा, निलगाइ, बादर, ढेडुवा पाइन्छन भने चराचुरुङ्गीहरु जस्तै सारस, मयूर, चिल, सुंगा, बाज, लाटोकोसेरा, ढुकुर, साहारी, कोइली, आदि तथा पुतलीका विभिन्न प्रजातिहरु सहित विविध प्रजातिका कोटविरुवाहरु जस्तै साल, सिसौ, खयर, आप, बाँझी, कुसुम, बहुमूल्य जडिवुट्टीहरु निम, सितलचिनी, पिप्ला, तुलसी, गुर्जो, तितेपाती, बकाइनो, हर्रो, बर्रो, अमला, सिउडी, रुद्रिलो, बेल, दुवो, लज्जावती आदि पाइन्छन। यस नगरपालिका इन्धनको रुपमा दाउराको प्रयोग गर्ने घर परिवार १८ प्रतिशत, एल.पि ग्याँस प्रयोग गर्ने ७७ प्रतिशत र गोबरग्यास तथा गुईठा प्रयोग गर्ने घर परिवार ५ प्रतिशत जति रहेका छन।

६.१.२ समस्या तथा चूनौति

- जनचेतनाको कमी,
- उचित व्यवस्थापनको अभाव,
- इन्धन आपूर्ति तथा विकास गतिविधि संचालन आदि कारणले वनक्षेत्र विनाश बढ्दै जानु,
- जलाधार व्यवस्थापन कमजोर हुनु,
- फोहोर मैलाको उचित व्यवस्थापन नहुँदा वातावरणीयह्रास बढ्दै जानु,
- जडिवुट्टी प्रशोधनको व्यवस्था नहुनु, वातावरण संरक्षण वारे जनचेतना नहुनु, जलवायु परिवर्तनको असर बढ्दै जानु आदि यस नगर क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन।
- वन र वातावरण संरक्षणलाई आर्थिक क्रियाकलाप संग आवद्ध गर्ने वनजन्य पैदावार तथा जडिवुट्टीहरूको उत्पादन र बजार निकासीको तथ्यांङ्क नहुनु
- जलाधार क्षेत्रमा बनजंगल हरियाली क्षेत्र कम भएको
- परम्परागत भूउपयोग प्रणाली हासोन्मुख रहेको
- वन, वातावरण र जैविक विविधताको अध्ययन विना सडक तथा अन्य पूर्वाधारहरुको निर्माण वृद्धि भएको
- जलाधारका स्रोतको संरक्षणमा कमी रहेको
- विकास र वातावरण वीच सन्तुलन कायम गर्नु, खाली एवम् वांझो जमिनमा वृक्षरोपण गर्नु, वनमा बढ्दो इन्धन निर्भरता घटाउनु, प्राविधिक अध्ययन विना जथाभावी सडक निर्माण रोक्नु, जलाधार-जैविक विविधता र पानीका मुहानहरूको संरक्षण गर्नु चुनौतीको रुपमा रहेका छन्।
- वन जडिवुट्टीहरूको अनुसन्धान गरी व्यवसायिक उत्पादन गर्नु, वन तथा वातावरण वारे जनचेतना बढाउनु तथा यस सम्बन्धी काम गर्ने संघ सस्थाहरू वीच समन्वय र सहकार्य गर्नु आदि यस क्षेत्रका चुनौती हुन।

६.१.३ सोच

"भू-संरक्षण,वन र वन्यजन्तुको संरक्षण तथा जलाधार, सुरक्षित बाणगङ्गा को आधार"

६.१.४ उद्देश्य

१. जल, जमीन र जलाधारका स्रोतको संरक्षण र दिगो उपयोग हासिल गर्नु।
२. वन, वातावरण, ताल तथा प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन नीति नियम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नु.
३. राष्ट्रिय भूमि नीतिअनुसार नगरपालिकाको भूमि नीति निर्माण गरी लागु गर्नु।

६.१.५ रणनीति

- वृक्षारोपण, वन संरक्षण, व्यवस्थापन, काठ तथा जडिबुटी प्रसोधन बन कार्य योजनाको पूर्ण कार्यन्वयन
- वहुउद्देशिय नर्सरी स्थापना गरी सीप, प्रविधि स्थानीय स्तरमा प्रसार
- वन, जैविक विविधता तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण एवम् विकास गर्ने,
- वातावरण संरक्षण गर्ने।
- वनजङ्गल जडिवुट्टी तथा वातावरण विकास एवम् संरक्षणलाई आय र रोजगारी सँग् आवद्ध गर्ने।
- विकासका संरचना निर्माण गर्दा वन,जलाधार क्षेत्र तथा जैविक विविधताको सकेसम्म कम क्षति हुने गरी सञ्चालन गरीने छ। यसरी विकास कार्यक्रम वाट भएको क्षति परिपूर्ण हुने हदसम्म सैसेकारवाला वाट परिपूर्णको व्यवस्था गरीने छ।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- सामुदायिक वनमा जन सहभागितार स्वामित्व वृद्धि गरीप्रभावकारी व्यवस्थापन र उपयोगबाट प्राप्त वन्य जन्य औधोगिक उत्पादन आदिमा उपभोक्ताहरूलाई प्रोत्साहित गरीने छ.
- कबुलियती वनको विकास गरी अति विपन्न परिवारको आयआर्जनको आधारको रुपमा विकासगर्ने
  वृक्षारोपण गरी हरियाली क्षेत्रको विकास गर्ने
- जलवायु परिवर्तन अनुकुलनलाई जलाधार संरक्षणमा एकिकृत गरी संरक्षण गर्ने
- चिस्यान कम हुने स्थानमा पोखरी सिंचाई, पाईप सिचाइ, थोपा सिचाइबाट रुख, बिरुवा र नर्सरी संरक्षण गर्ने
- परम्परागत भू—उपयोग प्रणाली संरक्षण र प्रवर्धन गर्ने
- स्थानीय पूर्वाधार निर्माणलाई वातावरणमैत्री बनाउने
- जल तथा जमिनको संरक्षणको स्थानीय नीति तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने
- मुहान संरक्षण गर्ने

६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र स	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य	
					आ.ब. २०८१/८२	आ.ब. २०८२/८३
थ	बन, हरियाली तथा भूसंरक्षण					
१	वनले ढाकेको वा हरियाली क्षेत्र	हेक्टर	११६६६	११६६६	११६७०	११६८[illegible]
२	जडीबुटी कर वा वन पैदावरको बिक्रीबाट प्राप्त आय	रू. हजारमा	-	-	-	-
३	नियमित रुपमा वन कार्ययोजना तयार गर्ने, पूर्णरुपमा कार्यान्वयन गर्ने र पालिकासँग नियमित समन्वयमा रहेका सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति	संख्या	४	९	१५	३०
४	पार्क तथा उद्यान	संख्या		१३	१४	१५
५	संरक्षित तालतलैया तथा पोखरी	संख्या	२	२	३	३
६	नदी नियन्त्रण बाँध तथा स्परको लम्बाई	रनिङ्ग मिटर	२३८	२३८	२५०	३००
७	वन, सडक किनारा संवेदनशील क्षेत्रमाम वृक्षरोपण	संख्या	१६६६	२५००	५०००	६०००
८	वन हरियाली, भुसंरक्षण तथा नदी नियन्त्रण क्षेत्रमा नगरपालिकाको वार्षिक बजेटको अंश	प्रतिशत	०.३	-	-	-

६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा भूसंरक्षणउप–क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत				
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार		
वन, हरियाली, भू तथा जैविक विविधता संरक्षण	२०८१/८२	११००००००	०	११००००००	०	०	११००००००	०	०	
	२०८२/८३	१११८१०४	०	१११८१०४	०	०	१११८१०४	०	०	
	२०८३/८४	१००५०२०३	१००५०२०३	०	०	०	१००५०२०३	०	०	

६.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१६	वन, हरियाली, भूसंरक्षण तथा नदि नियन्त्रण				
२	वन, भूसंरक्षण र नदी नियन्त्रण सालबसाली कार्यक्रम	वन, जलाधार व्यवस्थापन, भूसंरक्षण र नदी नियन्त्रणलाई प्रभावकारी गराउनु	सालबसाली	३३१४१	१० हेक्टर क्षेत्रमा वृक्षारोपण, १ कि मि लम्बाइमा बाँध तथा स्पर निर्माण भई नदी, ३ स्थानमा गल्छी र खहरे नियन्त्रण भइ जग्गा, बस्ती र विकासका पूर्वाधार संरक्षण हुने

६.१.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

संघीय संरचना अनुसारको नीतिगत, कानूनी र संरचनागत व्यवस्था, समुदाय तथा सरोकारवालाको सहभागिता, यस क्षेत्रमा श्रोत साधनको लगानीमा प्राथमिकता प्राप्त भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने अनुमान गरिएको छ। जलवायु परिवर्तनको असर, कोभिड १९ लगायतका महामारी र अन्य विपद् जोखिममा वृद्धि, स्रोतको अनियन्त्रित दोहन र उत्खनन् तथा अनियन्त्रित निर्माण जस्ता जोखिम पक्षहरु रहेका छन्। उल्लिखित जोखिम पक्षको सम्बोधन भएमा अपेक्षित नतिजा हासिल नहुन सक्छ।

६.२ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

६.२.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाले नगर क्षेत्रका प्रमुख बजार केन्द्रहरुबाट फोहोरमैला संकलन तथा व्यवस्थापन गर्ने काय संस्थागत रुपमा अगाडि बढेको छ। नगरपालिकाले प्राकृतिक स्रोत संरक्षण ऐन तर्जुमा, वातावरणीय अध्ययन कार्यविधि स्वीकृत गरी सो अनुसार नगर क्षेत्रका कार्यान्वयन हुने आयोजना तथा कार्यक्रममा वातावरणीय अध्ययन गरी सञ्चालन गर्दै आएको छ। यसैगरी प्राकृतिक स्रोत संरक्षण, प्लाष्टिक नियन्त्रण, फोहोर जलाउने कार्यलाई निरुत्साहन गरी प्रदूषण नियन्त्रण तथा वातावरण संरक्षणका प्रयास अगाडि बढाएको छ।

नगरपालिकामा रहेका कूल घरपरिवारहरू मध्ये करिव ४० प्रतिशतको घरमा नै फोहोर गाडीमार्फत संकलन गर्ने अभ्यास रहेको छ। फोहोर व्यवस्थापनको अन्य अभ्यास हेर्दा करिव ५० प्रतिशतले फोहलाई आफ्नै कम्पाउण्ड भित्र जलाउने, गाड्ने वा थुपार्ने गरेको, ५ प्रतिशतले फोहोर थुपार्ने ठाउँ वा क्यानमा राख्ने र ५ प्रतिशतले नदी वा खोल्सामा फाल्ने गरेको देखिन्छ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौति

नगर क्षेत्रमा फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि संकलन, ढुवानी र सुरक्षित विसर्जनको सुरुवात गरेतापनि त्यसको पूर्ण व्यवस्थापन भने भैसकेको छैन। नगर क्षेत्रमा जथाभावी फोहोर फ्याक्ने, प्लाष्टिकको अत्याधिक प्रयोग गर्ने, डल तथा प्रशोधन केन्द्रको व्यवस्था नहुँदा तरल फोहोरको उचित व्यवस्थापन नहुने, नगर क्षेत्रभित्र वायु, जल तथा ध्वनी प्रदूषण जस्ता वातावरणीय समस्याहरू वृद्धि भईरहेका छन्। वातावरण सम्बन्धी यस नगरको प्रमुख समस्यामा फोहोर व्यवस्थापन रहेका छ। वन तथा वातावरण क्षेत्रको सरक्षणमा समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गर्नु, मानव र वन्य जन्तु बीचको व्यवस्थापन गर्नु, जलवायु अनुकुलन कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु र बिभिन्न उद्योग एव स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट उत्पादित फोहोरको व्यवस्थित व्यवस्थापन गर्नु वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन क्षेत्रका चुनौती हुन्।

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६.२.३ सोच

"स्वच्छ एवम् सन्तुलित वातावरण, वातावरणमैत्री कार्यक्रमहरुलाई प्रोत्साहन "

६.२.४ लक्ष्य र उद्देश्य

१. स्वच्छ एवम् सन्तुलित वातावरणका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्नु,
२. पर्यावरणीय स्वच्छता, सुन्दरता र वातावरणीय सरसफाइमा अभिवृद्धि गर्नु,
३. वातावरण अनुकुलित विकास, स्वच्छ उर्जा, प्रविधि तथा हरियाली अभिवृद्धि गर्नु ।

६.२.५ रणनीति

- वातावरण मैत्री घर, बस्ती निर्माण, पूर्वाधार निर्माण वातावरणमैत्री कार्ययोजना बनाउनु पर्ने
- प्रमुख बजार केन्द्रमा फोहर मैला व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना भएको हुने, विभिन्न स्थानमा गार्डन सहितका रमणीय ... निर्माण भएको हुने छ
- एक घर, घरबारी बगैचा अभियानका रुपमा संचलान गर्नु पर्ने ।
- सार्वजानिक, खुल्ला क्षेत्रको पहिचान, संरक्षण, उपयोग नीति, व्यवस्थापन योजना बनाउनु पर्ने
- विपद जोखिम न्यूनिकरण जलवायु अनुकूलन योजना तयार गर्नुपर्ने
- फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि डम्पिंग साइट तथा ल्याण्डफिल्ड साईट निर्माण गर्नुपर्ने
- वातावरण शुद्धता तथा प्रदुशण मापन केन्द्रहरुको स्थापना गरीनु पर्ने
- सुधारिएको गोठ अभियान सञ्चालन गर्नुपर्ने

६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नतिजा सूचक ... मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र स	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१/८२	आ.व. २०८२/८३	आ...
द	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन						
१	पूर्ण स्वच्छता र सरसफाइ कार्यान्वयन गर्ने बस्ती/टोल	संख्या					
२	सफा चर्पीको प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	९७.३	९७.३	१००	१००	
३	फोहर वर्गीकरण र व्यवस्थापनको अभ्यास गर्ने परिवार	संख्या					
४	सार्वजनिक शौचालय	संख्या	२	२	३	४	
५	वातावरणमैत्री रूपमा व्यवस्थित फोहोरमैलाको परिमाण	मे.टन					
६	कानुन अनुसार वातावरणीय अध्ययन भई कार्यान्वयन हुने आयोजना (वार्षिक)	संख्या					

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्था क्षेत्रमा नगरपालिकाको वार्षिक बजेटको अंश	प्रतिशत					

६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा वन वातावरण तथा फोहरमैला व्यवस्थापन उप–क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	२०८१/८२	४५०००००	२०००००	४३०००००	०	१६९३१२०	२८०६८८०	०	०
	२०८२/८३	१०५९८८३८	२३९५३५	१०३५९३०३	०	३९८३४३०	६६१५४०८	०	०
	२०८३/८४	२०२९७४७७	११८९११	२०१७८४८६	०	३६६३८४४	१६६३३६३४	०	०

६.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१७	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन				
१	फोहोरमैला प्रशोधन केन्द्र निर्माण (डम्पिङ साइट निर्माण)	फोहोरमैलाको समुचित व्यवस्थापन	आ व २०८१/८२ देखि आ व २०८५/८६	३४०००	...पनमिटर फोहोर व्यवस्थापन
२	वातावरण, फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	स्रोतमै फोहोरको वर्गीकरण, पुनःप्रयोग, मल बनाउने कार्यद्वारा फोहोरमैलाको विसर्जन न्यूनीकरण गर्नु	सालबसाली	१३९६	४० प्रतिशत घरपरिवारले स्रोतमै फोहोरको वर्गीकरण, पुनःप्रयोग, मल बनाउने कार्य द्वारा फोहोरमैलाको विसर्जन न्यूनीकरणमा सहभागी हुने

६.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

संघीय संरचना अनुसारको नीतिगत, कानूनी र संरचनागत व्यवस्था, कर्मचारीको पदपूर्ती, समुदाय तथा सरोकारवालाको सहभागिता, उपकरण र श्रोत साधनको लगानी भएमा अपेक्षित उपलब्धी हासिल हुने अनुमान गरिएको छ। जलवायु परिवर्तनको असर, बिभिन्न महामारी, बिपद जोखिममा वृद्धि, स्रोतको अनियन्त्रित दोहन र उत्खनन तथा अनियन्त्रित निर्माण जस्ता जोखिम पक्षहरु रहेका छन्।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६.३ विपद् जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन

६.३.१ पृष्ठभूमि

उच्च प्राकृतिक जोखिमयुक्त भुगोलमा रहेको कारण नेपालले वर्षे पिछे ठुलो धन जनको क्षति व्यहोरी रहनु परेको तितो यथार्थ । यस नगरपालिका पनि वर्षेनी वाढी,डुवान, नदीकटान हावाहुरी सँक्रामक रोग सुखखा आगलागी चट्याङ आदि जस्ता प्रकोपबाट ठुलो धनजनको क्षति हुने गरेको छ । सविधानले विपद् व्यवस्थापनलाई तिनै तहका सरकारको अधिकार सूचीमा राखेको र स्थानीय सरकार संचालन ऐनले विपद् व्यवस्थापनको नीति, कानून, मापदण्ड, योजना वनाई कार्यान्वयन अनुगमन र नियमन गर्ने लगायत व्यवस्थापनका विविध अधिकार दिई स्थानीयतहलाई जिम्मेवार बनाएको छ ।

६.३.२ समस्या तथा चूनौति

- स्थानीय भवन संहिता कडाइका साथ कार्यन्वयन नहुनु,
- प्राविधिक अध्ययन विना जथाभावी विकासका संरचना निर्माणले विपद् जोखिम र विपद्का घटना वढ्दै जानु,
- जनचेतनाको कमी हुनु, प्राकृतिक र गैर प्राकृतिक प्रकोपमा वृद्धि हुँदै जानु,
- अन्तर निकाय समन्वय नहुनु
- भूकम्प प्रतिरोधी घर निमार्ण हुन नसकेको
- भू-जोखिम संवेदनशिलता, सुरक्षीत बस्ती विस्तार, जगाकोउपयोग, घर बनाउने परिपाटी, मापदण्ड निर्धारण नीति तय नभएको
- भूक्षय तथा नदि कटान हुने स्थानको मापन, लेखाजोखा हुन नसकेको
- वाढी डुवानजन्य प्रकोप व्यवस्थापन गर्नु, विपद् व्यवस्थापनमा संलग्न बिभिन्न संघसस्था वीच समन्वय गर्नु, जोखिमयुक्त वसोवास क्षेत्र पहिचान गरी सुरक्षित स्थानमा बस्ती स्थानान्तरण गर्नु, प्रकोप वारे जनचेतना विकास गर्नु आदि यस क्षेत्रका चुनौती हुन ।

६.३.३ सोच

"प्रकोप व्यवस्थापन हाम्रो रहर, सुरक्षित र उत्थानशील नगर"

६.३.४ उद्देश्य

१. प्राकृतिक एवम् गैर प्राकृतिक विपद् बाट हुनसक्ने मानवीय, आर्थिक र सामाजिक क्षति–नोक्सानीको न्यूनीकरण गर्नु
२. विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी बनाउनु,
३. पुनर्स्थापना, पुननिर्माण तथा पुनर्लाभको अवस्था हासिल गर्नु,
४. स्थानीय परिवेश सुहाउँदो जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका उपाय तथा अभ्यासको प्रवर्द्धन गर्नु ।

६.३.५ रणनीति

- विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय, नीति, कानून योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरीने छ,
- विपद् पूर्व तयारी, प्रतिकार्य योजना तथा पूर्वसूचना प्रणाली प्रभावकारी वनाइने छ,
- विपद् व्यवस्थापनमा संलग्न विभिन्न संघ संस्थाहरुसँग प्रभावकारी समन्वय र सहकार्य गरीने छ,
- विपद्को वेला उद्धार कार्यका लागि युवा स्वयंसेवी, सामाजिक संघ संस्थाहरू, सुरक्षा निकाय आदिलाई तयारी अवस्थामा राखिने छ
- विपद् व्यवस्थापन कोषमा वर्षे पिच्छे निश्चित रकम छुट्याइने छ र उक्त रकम विपद् व्यवस्थापनमा मात्र खर्च गरीने छ
- विपद् जोखिम नियन्त्रण राष्ट्रिय कार्य योजनालाई स्थानीयकरण गरी लागु गरीने छ,
- विपद वाट हुने क्षति घटाईने छ
- विपद् जोखिम नक्सांकन गरीने छ,
- विपद् जोखिम अध्ययन गरी विपद् प्रतिरोधी संरचनाहरूको निर्माण गरीने छ,

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- अति जोखिममा रहेका बस्तीहरूलाई स्थानान्तरण गरीनेछ.
- स्थानीय भवन निर्माण मापदण्ड वनाई प्रभावकारी रूपमा लागु गरीने छ।
- संक्रामक तथा महामारी जन्य रोगको नियन्त्रणको लागि प्रर्वद्धनात्मक उपचारात्म विधि अवलम्बन गरीने छ
- प्रदेश सरकार तथा सङ्घीय सरकारसंग समन्वयमा विभिन्न कार्यक्रमहरु गरिनेछ ।

६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स	सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
					आ.व. २०८१/८२	आ.व. २०८२/८३	आ.व. २०८३/८४
ध	विपद जोखिम तथा जलवायु अनुकुलन						
१	विपदबाट वार्षिक रूपमा हुने मानवीय क्षति	संख्या	३	५	३	०	०
२	वार्षिक विपदबाट प्रभावित हुने घरपरिवार	संख्या					
३	विपदबाट हुने वार्षिक क्षति	रू. हजारमा	५००	१५५०	१०००	५००	२००
४	विपद् व्यवस्थापन कोषको वार्षिक रकम	रू. हजारमा	२५००	२५००	२५००	३०००	३५००
५	विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकलन कार्यक्रम वार्षिक बजेटको अंश	प्रतिशत					
६	विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकलनसँग सम्बन्धित आयोजना र कार्य	संख्या					

६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा विपद् जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन उप–क्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान	बजेटको स्रोत

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	गैर सरकारी
विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन	२०८१/८२	२५७८३९६	७७३५१९	१८०४८७७	०	४६३७०००	-२४६९४६४	[illegible]
	२०८२/८३	३०९३७३६	९२८१२१	२१६५६१५	०	५०५५०००	-२७३६२६४	[illegible]
	२०८३/८४	३८१०७९६	११४३२३९	२६६७५५७	०	५५५५२५०	-२७९४४५४	[illegible]

६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१८	विपद जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन				
६५	विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन तथा जलवायु अनुकुलन कार्यक्रम	विपद् जोखिम न्यूनीकरण, अल्पीकरण, पूर्व तयारी र प्रतिकार्य र पूनर्लाभलाइ योजनाबद्ध र प्रभावकारी बनाउनु।	सालबसाली	९४८३	विपदबाट हुने क्षति प्रतिशतले कमी, प्रभावित समुदाय आउने।

६.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

संघीय संरचना अनुसारको नीतिगत, कानूनी र संरचनागत व्यवस्था, कर्मचारीको पदपूर्ती, समुदाय तथा सरोकारवालाको सहभागिता, उपकरण र श्रोत साधनको लगानी भएमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल हुने अनुमान गरिएको छ। जलवायु परिवर्तनको असर, महामारी, विपद् जोखिममा वृद्धि, स्रोतको अनियन्त्रित दोहन र उत्खनन तथा अनियन्त्रित निर्माण जस्ता जोखिम पक्षहरु रहेका छन्।

परिच्छेद सात : संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

यस परिच्छेद नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन, मानज संशाधन तथा क्षमता विकास, स्रोत सुदृढीकरण तथा परिचालन, तथ्याङ्क तथा योजना व्यवस्थापन जस्ता उप–क्षेत्रहरुको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चूनौति, लक्ष्य, रणनीति, नतिजा खाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रम र पूर्वानुमान तथा जोखिम पक्षहरु समावेश गरिएको छ।

७.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन

७.१.१ पृष्ठभूमि

बाणगङ्गा नगरपालिका साविक ७ वटा गाविसहरु मिलेर ११ वटा वडामा विभाजित भई स्थापना भएको नगरपालिका हो। यहाँ ... घरधुरी र १००९२५ जनसंख्या रहेको छ। देश सङ्घीय लोकतान्त्रीक गणतन्त्रात्मक शासन पद्दतीको अभ्याससँगै करीव ६ वर्ष गरीसकेको र यसको मूल मर्म बजोजिम संविधानले कल्पना गरेअनुसार स्थानीय तहको काम कर्तव्य र अधिकार र यसको प्रयोगको ... यस नगरपालिकाले पनि करीव ५ वर्षको अनुभव प्राप्त गरीसकेको छ। आगामी वर्षहरुमा सुशासन, पार्दर्षिता र जवाफदेहीताको क्षेत्रमा सुधार गर्दै नागरीकलाई दिनुपर्ने सेवाहरु सरल र सहज ढंगले प्रदान गरी जनता र नगरपालिकावीचको सम्बन्धलाई सुमधुर गराउन ... नगरपालिकाको संस्थागत विकास तथा मानव संसाधन समितिको तर्फबाट यो अँश तयार गरीएको छ।

७.१.२ समस्या तथा चूनौति

- सेवाग्राहीहरुको चाप वृद्धि भए अनुसारको जनशक्ति प्रयाप्त नहुनु
- सूचना प्रविधिको बढ्दो प्रयोगसँगै सबै सेवाहरुलाई सूचना प्रविधिमा जोड्न नसक्नु

भक्तिराम गराशिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- संविधानको अनुसूची –७ बमोजिम स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रभित्र रहेका महकारीहरु, सामुदायिक वन, विद्यालय लगाएतका क्षेत्रहरुलाई पूर्णत: नियमन गर्न नसक्नु
- संस्थागत विकास तथा मानव संसाधन व्यवस्थापनको क्षेत्रमा पर्याप्त बजेटको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु।
- सङ्घीय सरकारका विशेष कार्यक्रमबाट हस्तान्तरण हुने कर्मचारीहरुलाई अन्तत: नगरपालिकाले आफ्नो स्रोतबाट व्यवस्थापन गर्नुपर्ने हुँदा नगरपालिकालाई आवश्यक जनशक्ति र त्यस्ता कार्यक्रमहरुबाट रहने कर्मचारीहरुको कामसग तालमेल मिलाउन नसकिने हुँदा नगरको थप बजेट खर्च हुनु
- कति वा कुन कुन व्यवसायहरु नगरमा दर्ता वा नविकरण भए वा हुन बाँकी छन् भन्ने तथ्यगत सूचना अद्यावधीक हुने संयन्त्र नहुनु
- घरनक्सा दर्ता प्रकृया अभिलेखिकरण जस्ता कार्यमा प्रविधिको प्रयोग नहुदाले कति घरसरचनाहरु मापदण्डमा छन् वा कति छैनन् भन्ने अभिलेख व्यवस्थित हुन नसक्नु
- वडाहरुमा नागरीक वडापत्र व्यवस्थापन नहुनु
- वैकल्पिक ईन्टरनेटको सुविधा नहुँदा सेवा प्रदायक संस्थाको ईन्टरनेट विग्रिँदा अनलाईन माध्यमबाट राजस्व आम्दानी र अनलाईन घटनादर्ता कार्य प्रभावित हुनु।
- विद्युतको भोल्टेज व्यवस्थापन र विद्युतको वैकल्पिक व्यवस्थापन गर्न नसक्दा लाईन नभएको समयमा सेवाग्राहीहरु पर्खेर बस्नुपर्ने र विभिन्न शाखाका कामहरु समेत प्रभावित हुनु।
- जिन्सी व्यवस्थापनको लागि पर्याप्त भण्डारण स्थान नहुँदा जिन्सीहरुको समयमा उचित व्यवस्थापन नहुनु।
- नगर तथा वडामा बढीजसो प्रयोगमा आउने सिफारिसहरु व्यवस्थित प्रणालीमा लैजान नसक्दाले वडा तथा नगरका कामहरुमा बढी समय व्यतित हुनु।
- देशको विद्युतीय सेवा स्थिर हुन नसक्दा प्रविधिलाई पूर्णत: प्रयोगमा ल्याउन चुनौतिपूर्ण रहेको छ।
- सबै शाखा तथा वडामा कार्यरत कर्मचारीहरुको कम्प्युटर प्रविधिमा पर्याप्त ज्ञान वृद्धि गर्न नसक्दा सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र सरल रुपमा प्रदान गर्ने कार्य चुनौतिपूर्ण रहेको छ।
- पर्याप्त जनशक्ति नहुँदा कृषि, पशु, स्वास्थ्य, शिक्षा जस्ता शाखाहरुले गर्ने सेवा प्रवाहमा खरिदहुने सामानहरुको जिन्सी व्यवस्थापन एकद्वार प्रणालीबाट हुन नसक्दा पारदर्षिता कायमगर्न चुनौती रहेको छ।
- विभिन्न संघसंस्थाहरुबाट स्वास्थ्य संस्थालाई हस्तान्तरणहुने सहयोग सामाग्रीहरुको वितरण एकद्वार प्रणालीबाट हुन नसक्दा कुन संस्थामा कति सामान मौज्दात छ भन्ने अभिलेख व्यवस्थापन गर्न चुनौतीपूर्ण रहेको छ।

७.१.३ सोच

"सबल, सक्षम र पारदशी सार्वजनिक सेवा, स्वच्छ, निश्पक्ष र पारदर्शी विकासमा टेवा"

७.१.४ उद्देश्य

१. शहरी शासन, विकास नीति तथा कार्य प्रणालीलाई सरल, स्पष्ट र पारदर्शी बनाउनु,
२. नगरपालिकाको संगठन क्षमता, मानव संशाधन, कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु,
३. स्थानीय स्रोत परिचालन तथा राजस्व प्रणाली सुदृढ बनाउनु,
४. योजना तथा विकास प्रणालीलाई सूचना प्रविधिमा आधारित, समावेशी र नतिजामूलक बनाउनु।

७.१.५ रणनीति

- नागरीक बडापत्रको स्थापना भइ सेवा प्रवाहमा सहज हुनुपर्ने
- लैगिक मैत्रि बजेट तर्जुमा अनिवार्य गर्नुपर्ने,
- सामाजिक सदभाव कायम गर्न उन्मुख हुनुपर्ने
- निर्वाचित पदाधिकारी र कर्मचारीको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन अनुगमन सम्बन्धी क्षमता अभिबृद्धि गर्ने
- स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्रका विषयमा आवश्यकता अनुसार ऐन नियम, विनियम, निर्देशिका तथा कार्यविधि तर्जुमा गर्ने
- सूचना अधिकारी र गुनासो सुनुवाईको व्यवस्था गर्ने
- स्थानीय कानून (ऐन, नियम, विनियम, निर्देशिका, कार्यविधिको) तर्जुमा पूर्णरुपमा भै कार्यान्वयन गरीएको हुनु पर्नेछ

– सबै विद्यालयलाई दोहोरो लेखा स्रेस्ता व्यवस्थापन हुने गरी तालिम तथा क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन

७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना र कार्यक्रम तथा आयोजनाको आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार नीति, न्याय तथा सुशासन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहाय अनुसार रहेकोछ:

सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
स्थानीय नीति कानून						
नीति, कानून, निर्णय र सेवा प्रवाह सन्तुष्ट सेवाग्राही	प्रतिशत	८०	८५	८७	८८	[illegible]
स्वीकृत नीति, कानून र कार्यविधि तथा मापदण्ड	संख्या	८९	१०७	११०	११५	[illegible]
१. ऐन	विषय	२४	२९	३०	३१	[illegible]
२. नियमावली	विषय	५	६	७	८	[illegible]
३. कार्यविधि	विषय	४८	५५	५६	५७	[illegible]
४. निर्देशिका	विषय	८	१०	१०	११	[illegible]
५. मापदण्ड	विषय	३	६	६	६	[illegible]
६. आचारसंहिता	विषय	१	१	१	२	[illegible]
क्रियाशिल नीतिगत समिति र संयन्त्र	संख्या					
न्यायिक समिति बाट फस्यौट भएका						

७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा नीति, न्याय तथा सुशासन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत		
		कुल	चालु	पुंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	२०८१।८२	८५००००	८५००००	०	०	८५००००	०	[illegible]
	२०८२।८३	९९९८९०	९९९८९०	०	०	९९९८९०	०	[illegible]
	२०८३।८४	११८२३७७	११८२३७७	०	०	११८२३७७	०	[illegible]

७.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित ...
१९	स्थानीय नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन				
	नीति, कानून, सुशासन तथा न्याय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नीति, कानून, सुशासन तथा न्याय प्रवर्द्धन गर्नु	सालबसाली	३०३२	[illegible]

भक्तिराम मरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७.१.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

संविधान, संघीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम तिनै तहका सरकारका निकायहरू र गैसस, समुदाय, सहकारी र नीजि क्षेत्र बीचका समन्वय, स्रोत साधन, प्रविधि र दक्ष मानव संशाधन सहज उपलब्ध भएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुनेछ। उपरोक्त व्यवस्था हुन नसके अपेक्षित नतिजा हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहने छ।

७.२ संगठन, मानव संशाधन र सेवा प्रवाह

७.२.१ पृष्ठभूमि

समृद्ध बाणगङ्गा नगर निर्माणको गर्न र नगरको समृद्ध अर्थतन्त्रको विकासको लागि आवश्यक प्रमुख स्रोत साधन नै जनशक्ति हो। नयाँ संविधानले व्यवस्था गरेको रोजगारीको हकको कार्यान्वयन तथा दिगो विकास का लक्ष्य २०३० ले गरेको सम्मानजनक रोजगारीको लक्ष्य हासिल गर्न समेत शैक्षिक प्रणालीलाई सीपसँग, सिपलाई उत्पादनसँग, उत्पादनलाई बजार तथा बजारलाई रोजगारी, अवसर र आर्थिक विकाससँग जोड्न मानव संसाधन विकास योजनाको आवश्यकता पर्दछ। ४८.१३% (१५ देखि ४० वर्ष) लाई व्यवसायिक, प्राविधिक तथा सीपमूलक तालिमको माध्यमबाट दक्ष जनशक्तिमा परिणत गरी नगर तथा नगर बाहिर र अन्तराष्ट्रिय बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने तुल्याउन जरूरी देखिएको छ।

७.२.२ समस्या तथा चूनौति

- विद्यमान जनशक्ति उत्पादनको अवस्था र भविष्यमा आवश्यक पर्ने विविध क्षेत्रका जनशक्तिको आँकलन गर्ने प्रणाली हालसम्म पनि स्थापना हुन नसक्नु,
- उत्पादित जनशक्ति र श्रम बजारको मागबीच तालमेल नहुनु,
- आन्तरीक श्रमबजारमा आवश्यक दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु,
- ठूलो संख्यामा अदक्ष कामदार विदेशमा सस्तो ज्यालामा जोखिमपूर्ण काम गर्ने अवस्था सिर्जना हुनु
- नगरभित्रका शैक्षिक संस्थाहरुबाट उत्पादित दक्ष जनशक्ति समेत स्वदेशमा रहेका अवसरहरुमा प्रतिस्पर्धा न्यून सङ्ख्यामा हुनु,
- प्राविधिक, सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संसाधनहरुको सङ्ख्या १६.८५ मात्र हुनु।

७.२.३ सोच

"जवाफदेही र पारदर्शी जनप्रशासन, सूचना प्रविधिमा आधारित विधिको शासन"

७.२.४ उद्देश्य

१. स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन क्षमता, मानव संसाधन र कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु,
२. नागरिक सेवा प्रवाहमा सुधार गर्दै मितव्ययी, पारदर्शी एवं उत्तरदायी प्रशासन निर्माण गर्नु,
३. नगरपालिकाको आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली चुस्त र मजबुत पार्नु।

७.२.५ रणनीति

- नगरभित्र आवश्यक पर्ने दक्ष तथा अर्धदक्ष मानव संसाधनको विकास र उपयोगको निम्ति आवधिक प्रक्षेपणका आधारमा योजना तयार गरी लागु गर्ने।
- नगरको आर्थिक सम्वृद्धिको लागि विविध क्षेत्रमा आवश्यक पर्ने मानव संसाधनको विकास र उपयोगमा निजी क्षेत्र र सहकारीक्षेत्रबीच साझेदारी र सहकार्य गर्ने।
- प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक सीप विकासको अवसर सबैको पहुँचयोग्य र गुणस्तर बनाउने
- वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केर आएका सीपयुक्त जनशक्तीलाई ज्ञान र सीप प्राप्त गर्ने एक स्रोतको रुपमा उपयोग गर्ने।

भक्तिराम मरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार संगठन, मानव संशाधन र सेवा ... नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छ :

सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य २०८१/८२	२०८२/८३
संगठन मानव संसाधन					
नगरपालिकामा कार्यरत मानव संशाधन	संख्या		२२७	२२८	२३०
नगरपालिकामा कार्यरत प्राविधिक जनशक्ति	संख्या				
नियमित आम्दानी र खर्च सार्वजनिक गर्ने वडा/कार्यालय	प्रतिशत	८०	८५	९०	९५
संस्थागत स्वमूल्याङकनको प्राप्तांक प्रतिशत	प्रतिशत	८४.२५	८५	८७	९०
अनलाईन सूचना प्रविधि प्रणालीबाट प्रवाहित सेवा	प्रतिशत	६०	७०	८०	८५
कार्यपालिका र वडा कार्यालय भवन	संख्या	१२	१२	१२	१२
सेवा सुचारु सेवा तथा श्रोत केन्द्र (कृषि स्वास्थ्य, पशु सेवा, शिक्षा, सूचना)	संख्या	२५	२६	२५	२६
सेवा प्रवाहबाट सन्तुष्ट सेवाग्राही		८०	८५	८७	८८

७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा संगठन ... विकास र सेवा प्रवाह उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत		
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार
संगठन, मानव संशाधन तथा क्षमता विकास	२०८१/८२	१७२७२४०००	१६४०८७८००	८६३६२००	०	१७२७२४०००	०	.
	२०८२/८३	१७९६१३२६४	१७०६३२६०१	८९८०६६३	०	१७९६१३२६४	०	.
	२०८३/८४	१८५८४४६९७	१६७२६०२२७	१८५८४४७०	०	१८५८४४६९७	०	.

७.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
२०	संगठन, मानव संशाधन र सेवा प्रवाह				
	प्रशासनिक पुर्नसंरचना, संगठन, मानव संसाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम	संगठन, मानव संसाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण गर्नु, कानूनहरु निर्माण गर्नु	सालबसाली	५३८९८२	वास्तविक आवश्यक जनशक्तिको ... क्षमता विकास योजना अद्यावधिक ... कानून निर्माणको लागि सक्षमता, ... जनशक्तिको विकास, सार्वजनिक जग्गाहरुको अवस्थाको ... संस्थागत स्वमूल्याङकन स्कोर ८९ ... पुगेको हुनेछ।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७.२.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

संघीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम संगठन, दक्ष मानव संशाधन, सीप र दक्षतामा अभिवृद्धि भएमा अपेक्षित नतिजा हुनेछ। उपरोक्त व्यवस्था कायम हुन नसकेमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहन सक्छ।

७.३ राजस्व तथा स्रोत परिचालन

बाणगङ्गा नगरलाई सम्बृद्ध बाणगङ्गा बनाउन आन्तरिक रुपमा नगरपालिका सक्षम र स्वावलम्बी हुन जरुरी छ। बाणगङ्गा नगरको हाल सम्मको राजश्वको अवस्था लाई हेर्दा प्रदेश अनुदान र केन्द्रको अनुदानमा आश्रित छ। नगरको आन्तरिक राजश्व वृद्धि नभई नगरको विकासले गति लिन सक्दैन। नगरको समग्र विकासको निम्ति नै राजश्वको अभिबृद्धि नै यसको पूर्व सर्त हो। नेपालको संविधान २०७२ को अनुसूचि ८ मा स्थानीय तहको अधिकारको सूचि र अनुसूचि ९ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा सूचिको अधिकार व्यवस्था गरिएको छ। यि अनुसूचीमा उल्लेखित अधिकार प्रयोग गर्दा सबल अर्थतन्त्र विना यो सम्भव छैन। आर्थिक रुपमा जुन स्थानीय तह सबल सक्षम छ त्यो नै विकसित स्थानीय तह मान्न सकिन्छ।

यस नगरपालिकामा राजस्व प्रशासनको लागि बेग्लै राजस्व शाखा स्थापना गरिएको छ। नगरपालिकाले राजस्व असुली कार्यमा कम्प्युटरीकृत प्रणाली (कम्प्युटर, प्रिन्टर, विलिङ सफ्टवेयर सहितका) प्रयोग गरिएको छ। यस शाखामा, कम्प्युटर, २ वटा प्रिन्टर, टेबुल कुर्ची, दराज तथा अन्य भौतिक सुबिधा उपलब्ध गराइएको छ। राजश्व सम्बन्धी डाटा अनलाइनबाट प्रविष्ट गर्ने गरिएको छ। राजश्व असुलीको लागि SuTRA सफ्टवेयरको प्रयोग गरिएको छ। निवेदन दस्तुर, सिफारिस, पञ्जीकरण दस्तुर, मालपोत भूमि कर लगायतका शिर्षकमा असुल हुने राजस्व वडा कार्यालयबाटै संकलन गर्ने गरी कर्मचारीको व्यवस्था गरिएको छ। दर्ता अनुमति नवीकरण दस्तुर, नक्सापास नगरपालिका कार्यालयबाटै हुने गरेको छ। वडा कार्यालय तथा नगरपालिकामा संकलन गर्ने राजस्व नगदी रसिद मार्फत संकलन गरी बैङ्क दाखिला गरी सो को बैङ्क भौचर नगरपालिकामा पेश गरेपश्चात् राजस्व शाखाका कर्मचारी मार्फत् SuTRA सफ्टवेयरमा प्रविष्ट गर्ने गरिएको छ।

७.३.२ समस्या तथा चूनौति

- संविधानको अनुसूचि ९ साझा अधिकारको सुचि बमोजिमका कानुन र कार्यविधि बनाउन चुनौतिपुर्ण रहेको छ।
- बाणगङ्गा नगरको राजश्व अभिबृद्धि गरी सोहि अनुसार समन्यायिक वितरण गर्न चुनौति पुर्ण रहेको छ।
- कर प्रणालीमा समय समयमा सुधार गरी सबैलाई करको दायरामा ल्याउने काम चुनौतिपुर्ण रहेको छ।
- कर प्रणालीलाई Information Communication Technology भित्र समेट्न र यसलाई व्यवस्थापन गर्ने काम पनि चुनौतिपुर्ण रहेको छ।
- आन्तरिक श्रोतको आधारहरु आय ज्यादै न्यून रहेको
- उत्पादनमूलक लगानीमा कमी
- कर योग्य उद्योग कलकारखाना नभएको
- वित्तिय कारोबारको अवसरमा कमी
- विकास साझेदारको लगानीमा कमी
- निजी क्षेत्रको लगानी न्यून रहेको
- समुदायको लगानी गर्ने विश्वासिलो वातावरण सिर्जना नभएको

७.३.३ सोच

"सुदृढ र प्रगतिशिल राजस्व प्रणाली तथा व्यवस्थित स्रोत परिचालन"

७.३.४ उद्देश्य

१. राजस्वको दायरा, दर र प्रशासनलाई सूचना प्रविधिमा आधारित र व्यवस्थित गरी आन्तरिक आय तथा बाह्य स्रोत परिचालन गर्नु।
२. राजस्वका नयाँ क्षेत्रहरुको पहिचान र विद्यमान राजस्व प्रशासनलाई करदातामैत्री बनाउनु।
३. आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु र राजस्व प्रणाली सुदृढ बनाउनु।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७.३.५ रणनीति

- बाणगङ्गा नगरका अधिकांस जनतालाई करको दायरामा समाहित गर्ने
- करका नयाँ क्षेत्र पहिचान गर्ने
- सहज तरिका मार्फत कर संकलन गर्ने पद्दतिको विकास गर्ने
- कर चुहावत नियन्त्रण गर्ने
- स्वंयम कर प्राणीको विकास गर्ने
- सम्पति करलाई समसामायिक सुधार गरी असुली गर्ने
- एकीकृत सम्पत्ती कर, व्यवसाय कर, वहाल विटोरी शुल्क र दस्तुर संकलन ब्यबस्थित गर्ने।
- कृषि उत्पादन, पशुपालन र स्थानीय उद्योग तथा व्यवायलाइ, ब्यबसायिक बनाउने
- उद्योग तथा कलकारखाना संचालन गर्ने
- विकास साझेदारबाट ठुला तथा मझौला उद्योगमा लगानी वातावरण सिर्जना गर्ने
- नागरीकलाई उत्प्रेरणा जगाई स्थानीय परियोजनामा लगानी गर्न विश्वस्त गर्ने
- स्थानीय राजस्व ऐन तर्जुमा गर्ने
- करको दायरालाई फराकिलो गराउने

७.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार राजस्व तथा स्रोत परिचालन उपक्षेत्रको सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छ :

सूचक	एकाइ	गत आ.व. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व.सम्म को अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०/८१	२०८२/८३	२०८३/८४
वार्षिक आन्तरिक आय	प्रतिशत	१२६३	१३५५	१५७५	१८५०	२०५०
संघीय राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम	रु. हजारमा					
प्रदेश राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त रकम	रु. हजारमा					
वार्षिक योजनामा आर्थिक विकास तथा आयमुलक क्षेत्रमा लगानी	प्रतिशत					
स्थानीय विकासमा निजी क्षेत्र, गैसस तथा समुदायको लगानी	प्रतिशत					
औसत वार्षिक बेरुजु रकम (हजारमा)	रु.हजारमा					
प्रति व्यक्ति वार्षिक बजेट लगानी	रु.हजारमा					

७.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा तयार राजस्व तथा स्रोत परिचालन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान देहायअनुसार रहेको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
		बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
राजस्व तथा स्रोत परिचालन	२०८१/८२	५०००००	५०००००	०	०	५०००००	०	०	०
	२०८२/८३	५९९९३४	५९९९३४	०	०	५९९९३४	०	०	०
	२०८३/८४	७८८२५२	७८८२५२	०	०	७८८२५२	०	०	०

भक्तिराम गराँसिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको राजस्व तथा स्रोत परिचालन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

क्र.स.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
२१	राजस्व तथा स्रोत परिचालन				
	राजस्व सुचना व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	आन्तरिक तथा बाह्य स्रोत परिचालनमा वृद्धि गर्नु र	सालबसाली	१८८८	इन्टिग्रेटेड सिस्टम लागु भई आन्तरिक आय तथा राजस्वमा वार्षिक रुपमा २० प्रतिशतले वृद्धि हुनेछ।

७.३.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले नगरपालिकालाई उपलब्ध गराएको वित्तीय अधिकार अनुकुल राजस्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि करको दरमा हेरफेर गरी तत्काल थप तथा योजनाबद्ध प्रयास थाल्नुपर्दछ। मालपोत कार्यालयसँग समन्वय गरी नगरपालिका भित्रका जग्गाधनी र जग्गाको तथ्यांक अभिलेखीकरण गर्ने, साविकको दरमा मुख्य बजार क्षेत्र तथा सडक पहुँच पुगेको स्थानको जग्गा लगायत जग्गाको मूल्याङ्कनको मालपोतको दर निर्धारण गर्ने, मालपोतको दर परिमार्जन गरी प्रगतिशील कर प्रणाली अवलम्बन गर्ने र बक्यौता मालपोत रकमलाई यथासिघ्र संकलन गरी सबैलाई दायरामा ल्याउने गर्न सकेमा नगरपालिकाको करको दायरा बढ्ने देखिन्छ।

७.४ तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन

७.४.१ पृष्ठभूमि

बाणगङ्गा नगरपालिकाको समष्टिगत विकासलाई मार्गदर्शन गर्न आवधिक योजना तर्जुमा गरी सोको आधारमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयारीको अभ्यास भएको छ। आयोजना बैंक तयार गर्ने, मध्यमकालीन खर्च संरचना मार्फत प्राथमिकता क्षेत्र तथा आयोजना र कार्यक्रममा स्रोत सुनिश्चित गर्ने र मध्यमकालीन खर्च संरचना अनुसार वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापन र नतिजामूखी विकास पद्धति कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ।

नगर सभाबाट न्यायिक समिति, विधान समिति, लेखा समिति र कार्यपालिकाबाट योजना तर्जुमा, शिक्षा, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन लगायत विषयगत समिति गठन भई तत्सम्बन्धी विषयमा क्रियाशील उन्मुख छन्। साथै सेवाग्राही तथा लक्षित समुदाय र नागरिक समाजको समेत सहभागितामा सहभागितामूलक योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी नगरसभाबाट स्वीकृत नीति तथा बजेट र कार्यक्रमलाई बजेट पुस्तिका, वेवसाइट र सूचना पाटीमार्फत् सार्वजनिक गर्ने अभ्यास भइरहेको छ।

७.४.२ समस्या तथा चूनौति

योजना तथा बजेट तर्जुमा, वित्तीय व्यवस्थापन, लेखा परीक्षण र निर्णय प्रक्रियामा समावेशीता, सहभागिता र पारदर्शितामा सुधार गर्नुपर्ने प्रर्याप्त स्थान रहेका छन्। शासन सञ्चालन, योजनाबद्ध विकास तथा मापदण्ड अनुसार सेवा तथा सुविधा प्रवाह गर्न आवश्यक स्रोत परिचालन र दक्षतामा कमी रहेको छ। नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोँच, लक्ष्य, उद्देश्य, प्राथमिकता तथा रणनीति सहित आवधिक योजना, नगरपालिकाको विकासको अग्रणी क्षेत्रहरूको गुरुयोजना तर्जुमा हुन सकेको छैन। सेवा प्रवाह र कार्यसम्पादनमा अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र, गैसस र समुदायमा आधारित संस्थासँग संयन्त्रको विकास गरी प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र साझेदारी हुन सकेको छैन। प्रचुर सम्भावनाका बाबजुद निजी क्षेत्र र गैरसरकारी क्षेत्रसँगको साझेदारीलाई अपेक्षाकृत परिचालन गर्न सकिएको छैन।

भक्तिराम गराँसिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७.४.३ सोच

"नगरवासी सबैको ध्यान, सक्षम र नतिजामुखी विकास प्रशासन"

७.४.४ उद्देश्य

१. शहरी योजना तथा विकास प्रक्रियालाई तथ्यमा आधारित, समावेशी, सहभागितामूलक तथा नतिजामूलक बनाउनु।
२. नगरपालिकाको संगठन क्षमता, मानव संशाधन, कार्य दक्षतामा अभिवृद्धि गर्नु,

७.४.५ रणनीति

१. योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमनलाई सूचनामा आधारित, सहभागितामूलक र नतिजामूलक बनाउने।
२. योजना व्यवस्थापन प्रक्रियालाई सरल, नागरिकमैत्री र पारदर्शी बनाउने,
३. गैसस, निजी क्षेत्र, समुदायमा आधारित संस्थासँग समन्वय र साझेदारीमा अभिवृद्धि गर्ने।

७.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

आवधिक योजना तथा कार्यक्रम तथा आयोजनाको अपेक्षित नतिजाको आधारमा तयार योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य देहायअनुसार रहेको छ :

सूचक	एकाई	आ.व. २०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धी	आ.व. २०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन						
नगरपालिकामा क्रियाशिल र साझेदार गैसस, सहयोगी र नागरिक समाज संस्था	संख्या	३	३	४	५	६
सबै तहमा जवाफदेही, सहभागितामूलक र प्रतिनिधिमूलक निर्णयको अभ्यास	प्रतिशत	८६	९२	९४	९६	९८
समयमा सम्पन्न आयोजना तथा कार्यक्रम	प्रतिशत	९६	९७	९८	९९	९९

७.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन, कार्यक्रम तथा आयोजनाको संक्षिप्त विवरण र मध्यमकालीन बजेट खाकाको आधारमा योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको खर्च र सोको स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमानदेहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

विषय क्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	[illegible]
तथ्याङ्क, योजना तथा विकास परिचालन	२०८१/८२	१२०००००	१२०००००	०	०	१२०००००	०	०	[illegible]
	२०८२/८३	१४९९८३६	१४९९८३६	०	०	१४९९८३६	०	०	[illegible]
	२०८३/८४	१६९९६६७	१६९९६६७	०	०	१६९९६६७	०	०	[illegible]

७.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको उद्देश्य, अवधि, लागत तथा तथा अपेक्षित उपलब्धि सहितको योजना तथा विकास व्यवस्थापन उपक्षेत्रको संक्षिप्त विवरण देहायअुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन				
तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	गाउँपालिकाको योजना तथा विकास प्रक्रियालाई तथ्यमा आधारित, समावेशी, सहभागितामूलक तथा नतिजामूलक बनाउनु,	सालवसाली	४४००	आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत गुरुयोजना, आयोजना बैंक, मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा तथा अद्यावधिक हुने र सो बमोजिम मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा हुनेछ।

७.४.९ जोखिमपक्ष तथा पूर्वानुमान

संविधान, संघीय, प्रदेश र स्थानीय नीति र कानून बमोजिम तिनै तहका सरकारका निकायहरु र गैसस, समुदाय, सहकारी र नीजि क्षेत्र बीचको समन्वय, स्रोत साधन, प्रविधि र दक्ष मानव संशाधन सहज उपलब्ध भएमा अपेक्षित नतिजा हासिल हुनेछ। उपरोक्त व्यवस्था हुन अपेक्षित नतिजा हासिल हुन नसक्ने जोखिम रहने छ।

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

अनुसूची १ : मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन

पृष्ठभूमि

नेपालमा संघीय शासन व्यवस्था कार्यान्वयनको यात्रामा **अन्तर सरकार, नीजि क्षेत्र, सहकारी र समुदाय तथा नागरिक** ... **समन्वय, साझेदारी र सहकार्यको** लहरले अवसरका ढोकाहरू खुल्दै गएको छ । यसबाट शासन सञ्चालन, सेवा ... गुणस्तरीय विकास उपलब्धि हासिल गर्ने गति तिव्र बनाउँदै नागरिकका परिवर्तनको फराकिलो चाहाना सम्बोधन गर्ने ... सिर्जना भएको छ। नागरिकको जीवनस्तरमा गुणस्तरीय परिवर्तन ल्याउन उनीहरूको घरदैलोमा विकासको मार्ग कोर्न आवश्यक ... **संघीय संरचनामा आधारित संवैधानिक, नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था अनुसार नागरिकको घरदैलोको सरकार रुपमा स्थानीय सरकारहरूले स्थानीय धरातलिय विशिष्टता तथा नागरिकको वास्तविक आवश्यकता र ... प्रतिबिम्बित हुने गरी आ'ना प्रयासहरू अगाडी बढाउनु पर्दछ । यसका लागि स्थानीय सरकारले हालको राजनीति ... सामाजिक तथा सांस्कृतिक र प्राविधिक परिस्थितिले सिर्जना गरेको अवसरहरूको पूर्ण सदुपयोग हुने गरी योजना ... बजेट तर्जुमालाई योजनाबद्ध, व्यवस्थित र नतिजामूलक बनाउन आवश्यक देखिन्छ।**

उपरोक्त सन्दर्भमा सरोकारवाला पक्षसमेतको सहभागितामा सहभागितामूलक तथा समावेशी विकासको अवधारणा बमोजिम योजना तथा बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अबलम्बन गर्नु पर्दछ। यस प्रकार योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा आवधिक ... विषयगत रणनीतिक/गुरुयोजनाले दिशानिर्देश गरे बमोजिमको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्राथमिकताको आधारमा गर्नुपर्ने ... । स्थानीय सरकारको योजना स्थानीय समस्याको सम्बोधन गर्ने, जनताको मनोभावना बुझ्न सक्ने र चाहाना सम्बोधन गर्ने खालको हुनुपर्छ। योजनाले उपलब्ध हुनसक्ने संभाव्य श्रोत साधन परिचालन गरी अनुमानित र विनियोजन बजेटको विचमा रहने खाडल पूर्तिलाई सुनिश्चित गर्न सक्नु पर्दछ । यस अवस्थामा आम नागरिकले संघीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्थाले सिर्जना गरे... परिवर्तनको प्रत्यक्ष अनुभुति गर्ने तथा कार्यान्वयनयोग्य आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट तथा सोको लागि बजेट विनियोजन गर्न जरुरी देखिन्छ।

यसका साथै अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा (२१) को उपदफा (३) बमोजिम नगर कार्यपालिकाले प्रत्येक वर्ष असार १० गते भित्र आगामी आर्थिक वर्षको राजस्व र व्ययको अनुमान नगर सभामा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ। यसै गरी उपदफा (५) ले राजस्व र व्ययको अनुमान नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड अनुसार हुनपर्ने व्यवस्था गरेको छ। तसर्थ नेपाल सरकारद्वारा स्वीकृत आय र व्ययका शीर्षकहरूको वर्गीकरण र एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ अनुसार बजेट तर्जुमा ... गर्न अधिकतम प्रयास गर्ने समेत यस मार्गदर्शनको उद्देश्य रहेको छ । बजेट तर्जुमा गर्दा प्रचलित आय र व्ययका शीर्षकहरू ... वर्गीकरणको सिद्धान्तको राम्रोसँग जानकारी हुनु आवश्यक पर्दछ। यस प्रकार खर्च वर्गीकरणका सिद्धान्त बमोजिम बजेट तर्जुमा ... सकिएमा बजेट कार्यान्वयन गर्दा रकमान्तर गर्नुपर्ने वा कार्यक्रम संशोधन गर्नु पर्ने अवस्था आउँदैन।

यस प्रकार व्यवस्थित, प्रभावकारी र नतिजामूलक रुपमा आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम ... मध्यमकालीन खर्च खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रियामा स्थानीय कार्यपालिकाका पदाधिकारी, विषयगत महाशाखा शाखा ... वडा समिति र स्थानीय सरोकारवालाई उपलब्ध गराउन यो मार्गदर्शन तयार गरिएको छ । कार्यपालिकाबाट संबन्धित ... शाखा/उपशाखा/एकाइ वा वडाको लागि उपलब्ध बजेट सीमा तथा प्राथमिकता निर्धारणको आधार तथा प्रक्रियाको आधारमा यस मार्गदर्शन अनुसार आगामी आर्थिक वर्षको लागि आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट तथा बजेट प्रस्ताव गर्नुपर्नेछ। आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम समेत मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रस्ताव तयार गर्दा आवधिक ...

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

... विषय क्षेत्रगत गुरु/रणनीतिक योजना, चालु मध्यमकालीन खर्च संरचना आ.व.को स्वीकृत नीति तथा कार्यक्रमको आधारमा गर्नुपर्नेछ।

... तथा उपलब्धिको संक्षिप्त समीक्षा

... नगरपालिकाको चालु आर्थिक बर्ष २०८०।८१ को बार्षिक नीति, बजेट तथा कार्यक्रम नगरपालिका, संघ, प्रदेश, नीजि ... नागरिक समाजसँग समन्वय, सहकार्य र साझेदारीमा लक्ष्यतर्फ उन्मुख छन्। बार्षिक विकास कार्यक्रमका अधिकांश आयोजना ... कार्यक्रम सम्पनन्न भएका छन् त केरी क्रियाकलाप सम्पन्न हुन बाँकि रहेको अवस्था छ। बजेट तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ... विषयगत समिति, विषयगत शाखा, वडा कार्यालय, स्वास्थ्य संस्था लगायतका आन्तरिक संयन्त्रको चुस्त विकास र सेवा ... का लागि परिचालित छन् । तथापि कार्ययोजना अनुरुप क्रियाकलाप सञ्चालन, प्रकृयाको पालना, नतिजासँग कार्यको ... बद्धता जस्ता विषय कार्यानुभव, सिप, क्षमता तथा जिम्मेवारीअनुरुपको स्रोतको उपलब्धता नहुदा केही सुधारका विषय छन्। ... पालिकाका सम्पूर्ण गतिविधि कार्ययोजना तथा कार्यतालिका बमोजिम सञ्चालन गर्ने, संस्थागत क्षमता र स्मरणलाई सुदृढ ... गर्दै अन्तर निकाय समन्वयलाई कामयावी तुल्याउने, शिघ्र समस्या समाधानका लागि संयन्त्र विकास गर्ने, अनुगमनलाई प्रामिको ... औजारको रुपमा व्यवस्थित गर्ने सिकाइ रहेको छ। आवधिक योजनाको लक्ष्य तथा प्रगति र चालु आर्थिक वर्षको प्रमुख कार्यक्रम, ... हालसम्मका उपलब्धिसमेत मध्यनजर गरी आगामि तिन वर्षो संभव भएसम्म आयोजना तथा कार्यक्रमगत रुपमा नभएमा उपक्षेत्रगत ... रुपमा मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नुपर्नेछ।

... योजना तथा बजेट तर्जुमाका आधारहरू

... संवैधानिक, नीतिगत र कानूनी व्यवस्था अनुसार आर्थिक सामाजिक विकासका लागि सरकारले एक आर्थिक वर्ष भित्र गर्ने खर्च र ... स्रोतको व्यवस्थापनका लागि उपयोग गरिने आयका श्रोत उल्लेख भएको महत्वपूर्ण दस्तावेज नै बजेट हो। बजेट मार्फत स्थानीय सरकारले खर्चको प्राथमिकता निर्धारण गर्नुका साथै स्थानीय वित्त नीतिको घोषणा र कार्यान्वयनको खाका प्रस्तुत गर्दछ। बजेटलाई आर्थिक स्थायित्व कायम गर्दै आर्थिक विकास र समृद्धी हासिल गर्ने प्रमुख औजारको रुपमा लिइन्छ। यसका साथै संविधान व्यवस्था ... गरेका मौलिक हक, राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा स्थानीय तहको अधिकारका विषयहरूको कार्यान्वयन गर्नका निमित्त बजेटको उपयोग गरिन्छ। नेपालको संविधानले तिनै तहका सरकारले सरकारी कोषबाट वार्षिक बजेट अनुरुप बजेटको उपयोग गर्ने व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकारको सन्दर्भमा बजेट राजनीतिक, कानूनी र प्राविधिक विषय पनि हो। संघीय शासन व्यवस्था संचालन र उपरोक्त सन्दर्भमा बजेट तर्जुमाको अभ्यास अत्यन्त गहन र महत्वपूर्ण विषय हो। तसर्थ बजेट तर्जुमाको अभ्यासमा संलग्न महानगरपालिका निर्वाचित पदाधिकारी, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमासँग सम्बन्धित समिति तथा विषयगत निकाय शाखा, कर्मचारी, संलग्न सरोकार पक्ष र व्यक्ति बजेट तर्जुमाको नीतिगत र कानूनी व्यवस्थाको बारेमा जानकार हुन जरुरी छ। मध्यमकालीन खर्च संरचनमा समेत आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा गर्दा देहायअनुसारका सान्दर्भिक नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थालाई आधार लिइनेछ:

१. नेपालको संवधानका सान्दर्भिक धाराहरू (भाग ३: मौलिक हक र कर्तव्य, भाग ४: राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति र दायित्व, भाग ५: राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड, भाग १७: धारा २१४ देखी २३०)

२. महानगरपालिका को कार्य सम्पादन तथा कार्य विभाजन नियमावली

३. प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद ४: प्राकृतिक श्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँट र अनुदान)

भक्तिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४. स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद ६: दफा २४ र २५, परिच्छेद ९: दफा ५४ देखी ६१, परिच्छे◌ेद १०: दफा ६९ देखी ८०)

५. अन्तर–सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद २: राजस्वको अधिकार, परिच्छेद ३: राजस्वको बाँडफाँड, परिच्छेद ४: अनुदानको अवस्था, परिच्छेद: वैदेशिक सहायता र आन्तरिक ऋण, परिच्छेद ६: सार्वजनिक खर्च व्यवस्था, परिच्छेद ७: राजस्व र व्ययको अनुमान, परिच्छेद ८: वित्तिय अनुशासन)

६. आर्थिक कार्यविधि वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७ का सान्दर्भिक दफा तथा नियमहरू (बजेट निर्माण, निकासा, खर्च, रकमान्तर र नियन्त्रण, बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यक्रम स्वीकृती र संशोधन, प्रगति समीक्षा)

७. सावर्जनक खरिद ऐन, २०६३ र नियमावलीका सान्दर्भिक दफाहरू (ऐनको परिच्छेद २: खरिद कार्यको जिम्मेवारी र खरिद विधीसम्बन्धी व्यवस्था, नियमको परिच्छेद २: खरिद कारवाहीको तयारी, खरिद योजना र लागत अनुमान)

८. दिगो विकास लक्ष्य (लक्ष्य १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १५, १६ तथा १७)

९. दीर्घकालीन सोच तथा सोहीं योजनाको सान्दर्भिक बुँदाहरू

१०. नगरको आवधिक योजना

बजेट सीमा

आगामी आ.व. २०८०/८१ समेत ३ आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको लागि आयोजना तथा कार्यक्रम र विषयगत उप-क्षेत्रगत रुपमा बजेट सीमा निर्धारण गरिएको छ । बजेट सीमा आयोजना तथा कार्यक्रम एवम् उप–क्षेत्रको कुल खर्च, चालु खर्च, पुँजीगत खर्च र वित्तिय व्यवस्था तथा सोको स्रोत समेत समावेश गरिएको गरिएको छ, जुन देहायअनुसार रहेको छ :

क्र. सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	बजेट सीमा (रू.)				बजेटको स्रोत (रू.)			
			कुल	चालु	पूंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व बाँडफाँट	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
१	आर्थिक विकास	२०८१/८२	१३४०६४७३१	६४३२६४६५	६९७३८२६६	०	१०२०१४००	१२१८०९०३१	२०५४३००	०
		२०८२/८३	१५३३००४६१	६०३९२६४९	९२९०७८११	०	१११२१०००	१३८३०४४६१	३८७५०००	०
		२०८३/८४	१८६१६६५८९	७१७००१७६	११४४६६४१२	०	१२२२१५५०	१६८६९५०३९	५२५००००	०
क	कृषि, खाद्य सुरक्षा तथा सिंचाइ	२०८१/८२	७८६२२६२१	२९७०१०३२	४८९२१५८९	०	४६३७०००	७३१६३९०१	८२१७२०	०
		२०८२/८३	८४५५१३४२	३०१४४७४३	५४४०६५९९	०	५०५५०००	७७९४६३४२	१५५००००	०
		२०८३/८४	१०४१४८४९२	३७३७९७४६	६६७६८७४७	०	५५५५२५०	९६४९३२४२	२१०००००	०
ग.	पशुपंक्षी सेवा	२०८१/८२	१५८८८०००	१११२१६००	४७६६४००	०	०	१५०६६२८०	८२१७२०	०
		२०८२/८३	१६८९८१४७	९७२८७०३	७१६९४४४	०	०	१५३४८१४७	१५५००००	०
		२०८३/८४	२०६९१६०३	६२०७४८१	१४४८४१२२	०	०	१८५९१६०३	२१०००००	०

क्र. सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक वर्ष	कुल	चालु	पूंजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व बाँडफाँट	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
घ	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा	२०८१/८२	१०९९१११०	३२९७३३३	७६९३७७७	०	२३१८५००	८२६१७५०	४१०८६०	०
		२०८२/८३	१२५०९७२०	०	१२५०९७२०	०	२५२७५००	९२०७२२०	७७५०००	०
		२०८३/८४	१४८३०१०२	५९३२०४१	८८९८०६१	०	२७७७६२५	११००२४७७	१०५००००	०
ङ	उद्योग, व्यापार र व्यवसाय	२०८१/८२	६५५००००	१४५००००	५१०००००	०	२३१८५००	४२३१५००	०	०
		२०८२/८३	१७१४३१२०	१५९३४९६	१५५४९६२४	०	२५२७५००	१४६१५६२०	०	०
		२०८३/८४	२४१४५१३०	३२१५६०४	२०९२९५२६	०	२७७७६२५	२१३६७५०५	०	०
च	भूमि व्यवस्था, सहकारी र वित्तीय सेवा	२०८१/८२	१५५०००००	१५५०००००	०	०	९२७४००	१४५७२६००	०	०
		२०८२/८३	१५६५३२८४	१५६५३२८४	०	०	१०११०००	१४६४२२८४	०	०
		२०८३/८४	१५५७९३४९	१५५७९३४९	०	०	१११९०५०	१४४६८२९९	०	०
छ	श्रम, रोजगारी र गरिबी निवारण	२०८१/८२	६५१३०००	३२५६५००	३२५६५००	०	०	६५१३०००	०	०
		२०८२/८३	६५४४८४७	३२७२४२४	३२७२४२४	०	०	६५४४८४७	०	०
		२०८३/८४	६७७१९१२	३३८५९५६	३३८५९५६	०	०	६७७१९१२	०	०
२	सामाजिक विकास	२०८१/८२	४६२०००३०९	३६८९७४४५	११३०२८८६४	०	३४७७७५००	४१६१२९५८९	११०९३२२०	०
		२०८२/८३	५७५९८४०४७	४५३९५९३७९	१२२०२४६६८	०	३७९१२५००	५१७४६५४७	२०९२५०००	०
		२०८३/८४	५८३९३९७३६	४४१७९४४५३	१४२१४५२८३	०	४१६६४३७५	५१३९२५३६१	२८३५००००	०
क	जनस्वास्थ्य तथा पोषण	२०८१/८२	११६१९१०००	१११५९१००	४६०००००	०	०	११४९५८४२०	१२३२५८०	०
		२०८२/८३	१२११९३६२०	२०२६७६००	१००९२६०२०	०	०	११८८६८६२०	२३२५०००	०
		२०८३/८४	१२३०००७२२	३२९८०००	११९७०२७२	०	०	११९८५०७२२	३१५००००	०
ख	शिक्षा, कला तथा साहित्य	२०८१/८२	३८७९९११०९	२१७३३९४६५	१७०६५९६४४	०	०	३८३०६८७८९	४९३०३२०	०
		२०८२/८३	३९१८३६१३३	३९१८३६१३३	०	०	०	३८२५३६१३३	९३०००००	०
		२०८३/८४	३९३८४६६१९	३९३८४६६१९	०	०	०	३८१२४६६१९	१२६०००००	०
ग	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता	२०८१/८२	८८६००००	८८६००००	०	०	२३१८५००	-१८४३३६००	४१०८६००	०
		२०८२/८३	८८५९०२९	८८५९०२९	०	०	२५२७५००	-२४१६५९७१	७७५००००	०
		२०८३/८४	८७७३५३५	८७७३५३५	०	०	२७७७६२५०	-२९५०२७१५	१०५०००००	०
घ		२०८१/८२	२३५६५६००	२३५६५६००	०	०	९२७४०००	१३८८०७४०	४१०८६०	०

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०८१/८२ – २०८३/८४)

	महिला, बालबालिका, सामाजिक संरक्षण र समावेशीकरण	२०८२/८३	२७१९६७३०	२४९२७०५७	२२६९६७३	०	१०११००००	१६३११७३०	७७५०००	०
		२०८३/८४	२९८२५१५६	२७३२८१८८	२४९६९६८	०	१११९०५००	१७६६४६५६	१०५००००	०
ङ	युवा, खेलकुद तथा नवप्रवर्तन	२०८१/८२	२५३८४६००	७६१५३८०	१७७६९२२०	०	२३१८५००	२२६५५२४०	४१०८६०	०
		२०८२/८३	२६८९८५३५	८०६९५६१	१८८२८९७५	०	२५२७५००	२३५९६०३५	७७५०००	०
		२०८३/८४	२८४९३७०३	८५४८१११	१९९४५५९२	०	२७७७६२५	२४६६६०७८	१०५००००	०
३	पूर्वाधार विकास क्षेत्र	२०८१/८२	३४१२०६५६४	४९७७०००	३३६२२९५६४	०	२३७११२९८०	७६५६५९६४	२७५२७६२०	०
		२०८२/८३	४०९३११०९०	२७९०८७००	१३०२२४०९०	०	२६४७१५१४६	९२६७०९४४	५१९२५०००	०
		२०८३/८४	४७६७४५२०१	३२२२८२३२८	१५४४६२८७३	०	२९८९००९८८	१०७४९४२१३	७०३५००००	०
क	बस्ती विकास, आवास तथा भवन	२०८१/८२	११३८५५५८०	०	११३८५५५८०	०	४६३७००००	५७२१४०८०	१०२७५०००	०
		२०८२/८३	१२३६६३१३६	०	१२३६६३१३६	०	५०५५००००	५३७३८१३६	१९३७५०००	०
		२०८३/८४	१५२४४२६३३	०	१५२४४२६३३	०	५५५५२५००	७०६४०१३३	२६२५००००	०
ख	सडक, पुल तथा यातायात	२०८१/८२	२१५८३५९८४	०	२१५८३५९८४	०	१९०७४२९८०	७८३६८८४	१७२५६१२०	०
		२०८२/८३	२७४०८९५२७	२७४०८९५२७	०	०	२१४१६५१४६	२७३७४३८१	३२५५००००	०
		२०८३/८४	३१२८६८४१३	३१२८६८४१३	०	०	२४३३४८४८८	२५४१९९२५	४४१०००००	०
ग	जलश्रोत, विद्युत् तथा वैकल्पिक ऊर्जा	२०८१/८२	६४४००००	१९३२०००	४५०८०००	०	०	६४४००००	०	०
		२०८२/८३	६४५८६१२	१९३७५८४	४५२१०२८	०	०	६४५८६१२	०	०
		२०८३/८४	६३८३५५५	६३८३५५५	०	०	०	६३८३५५५	०	०
ङ	सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	२०८१/८२	५०७५०००	३०४५०००	२०३००००	०	०	५०७५०००	०	०
		२०८२/८३	५०९९८१६	३०५९८८९	२०३९९२६	०	०	५०९९८१६	०	०
		२०८३/८४	५०५०६०१	३०३०३६०	२०२०२४०	०	०	५०५०६०१	०	०
४	वन तथा वातावरण क्षेत्र	२०८१/८२	१६९७८३९६	९७३५१९	१६००४८७७	०	६३३४१२०	१०२३३४१६	४१०८६०	०
		२०८२/८३	२३६९१४७७	११६७६५६	२२५२३८२१	०	९०३८४२९	१३८७८०४८	७७५०००	०
		२०८३/८४	३४१५८४८१	११३१२४३७	२२८४६०४४	०	१३२२३०९४	१९८८५३८७	१०५००००	०
क		२०८१/८२	९९०००००	०	९९०००००	०	०	९९०००००	०	०

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०८१/८२ – २०८३/८४)

	वन, हरियाली, भू तथा जैविक विविधता संरक्षण	२०८२/८३	९९९८९०४	०	९९९८९०४	०	०	९९९८९०४	०	०
		२०८३/८४	१००५०२०७	१००५०२०७	०	०	०	१००५०२०७	०	०
ख	वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	२०८१/८२	४५०००००	२०००००	४३०००००	०	१६९७१२०	२८०२८८०	०	०
		२०८२/८३	१०५९८८३८	२३९५३५	१०३५९३०३	०	३९८३४२९	६६१५४०८	०	०
		२०८३/८४	२०२९७४७७	११८९९१	२०१७८४८६	०	७६६७८४४	१२६२९६३४	०	०
ग.	विपद जोखिम व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	२०८१/८२	२५७८३९६	७७३५१९	१८०४८७७	०	४६३७०००	-२४६९४६४	४१०८६०	०
		२०८२/८३	३०९३०३६	९२८१२१	२१६५९१५	०	५०५५०००	-२०३६२६४	७७५०००	०
		२०८३/८४	३८१०७९६	११४३२३९	२६६७५५७	०	५५५५२५०	-२७९४४५४	१०५००००	०
५	संस्थागत विकास क्षेत्र	२०८१/८२	१७५२७४०००	१६६६३७८००	८६३६२००	०	१७५२७४०००	०	०	०
		२०८२/८३	१८२७१२९२५	१७३७३२२६१	८९८०६६३	०	१८२७१२९२५	०	०	०
		२०८३/८४	१८९५१४९९३	१७०९३०५२४	१८५८४४७०	०	१८९५१४९९३	०	०	०
क.	नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन	२०८१/८२	८५००००	८५००००	०	०	८५००००	०	०	०
		२०८२/८३	९९९८९०	९९९८९०	०	०	९९९८९०	०	०	०
		२०८३/८४	११८२३७७	११८२३७७	०	०	११८२३७७	०	०	०
ख.	संगठन, मानव संशाधन तथा क्षमता विकास	२०८१/८२	१७२७२४०००	१६४०८७८००	८६३६२००	०	१७२७२४०००	०	०	०
		२०८२/८३	१७९६१३२६४	१७०६३२६०१	८९८०६६३	०	१७९६१३२६४	०	०	०
		२०८३/८४	१८५८४४६९७	१६७२६०२२७	१८५८४४७०	०	१८५८४४६९७	०	०	०
ग.	राजस्व तथा श्रोत परिचालन	२०८१/८२	५०००००	५०००००	०	०	५०००००	०	०	०
		२०८२/८३	५९९९३४	५९९९३४	०	०	५९९९३४	०	०	०
		२०८३/८४	७८८२५२	७८८२५२	०	०	७८८२५२	०	०	०
घ.	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास परिचालन	२०८१/८२	१२०००००	१२०००००	०	०	१२०००००	०	०	०
		२०८२/८३	१४९९८३६	१४९९८३६	०	०	१४९९८३६	०	०	०
		२०८३/८४	१६९९६६७	१६९९६६७	०	०	१६९९६६७	०	०	०

	जम्मा	२०८१/८२	१२२९५२४००००	६०५८८६२२९	६२३६३७७७१	०	४६३७०००००	७२४७३८०००	४१०८६००००	०
		२०८२/८३	१३४५०००००००	९६८३३८९४६	३७६६६१०५४	०	५०५५०००००	७६२००००००	७७५०००००	०
		२०८३/८४	१४७०५२५००००	१०१८०१९९१८	४५२५०५०८२	०	५५५५२५०००	८१००००००	१०५००००००	०

बजेट तर्जुमा मार्गदर्शन

आगामी आर्थिक वर्ष र त्यपछिका दुई आर्थिक वर्षको लागि उपलब्ध बजेट सीमा भित्र रही प्रथम आवधिक नगर विकास योजना एकीकृत विकास योजना, विषयगत क्षेत्र रणनीतिक तथा गुरुयोजना, आगामी वर्षको लागि प्रस्तुत नीति तथा कार्यक्रमको आधारमा देहायमा उल्लिखित विषयहरूलाई मध्यनजर गरी आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट, प्राथमिकता निर्धारण, बजेट अनुमान तथा सांकेतीकरण र आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण समेत तयार गरी यथासमयमा पेश गर्नु हुन अनुरोध छ:

१. नेपालको संविधानको मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व र अनुसुची ८ र ९ मा उल्लेखित अधिकारहरूसँग तालमेल हुने आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गनर्' पर्नेछ।

२. मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा सार्वजनिक खर्च विवरणमा उल्लिखित खर्चलाई ध्यान दिई आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण र छनौट गर्नुपर्नेछ।

३. आवधिक तथा विषयक्षेत्र रणनीतिक/ गुरुयोजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, विषयगत लक्ष्य तथा उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति तथा प्रमुख कार्यक्रम अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्नेछ।

४. चालु आर्थिक वर्षमा संचालित स्थानीय गौरव, रुपान्तरणकारी, क्रमागत, बहुवर्षीय र अधुरा आयोजना तथा कार्यक्रमलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी बजेट अनुमान गर्नुपर्नेछ।

५. आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्दा साना, टुक्रे र संख्यात्मक रुपमा धेरै आयोजना छनौट नगरी ठोस, उपलब्धिमूलक र कार्यान्वयन योग्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट गनर्' पर्नेछ।

६. महानगरस्तरीय योजना छनौट गर्दा आयोजना बैंक तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना समावेश भएका वा कानून अनुसार वातावरण प्रभाव अध्ययन लगायत सम्भाव्यता अध्ययन भई डिजाईन, लागत अनुमान तथा विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई छनौट गर्नुपर्नेछ।

७. आम नागरिकको आधारभूत स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ, सशक्तीकरण, रोजगारी र उद्यमशिलता विकास हुने कार्यक्रमलाई समावेश गर्नु पर्नेछ।

८. स्थानीय तहमा राजस्व अभिवृद्धि गर्ने र आयमूलक आयोजना तथा कार्यक्रमलाई अनिवार्य रुपमा समावेश गर्नु पर्नेछ।

९. कृषि, खाद्यान्न, पशुपंक्षी तथा पर्यटन उपजको उत्पादन, व्यवसायीकरण, विविधिकरण र औद्योगीकरणलाई सहयोग पुर्याउने कार्यक्रमहरू छनौट गर्नु पर्नेछ।

१०. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा स्थानीय तहको नीति तथा कानूनले निर्धारण गरेका दायित्वलाई अनिवार्य रुपमा समावेश गर्नु पर्नेछ।

११. विज्ञान, प्रविधि तथा खेलकुद लगायत युवाको सिर्जनशिलता, नवप्रर्वतनशिलता र उद्यमशिलता विकासमा सघाउ पुग्ने आयोजना तथा कार्यक्रमहरू छनौट गर्नु पर्नेछ।

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१२. योग, ज्ञान तथा सीप विकास, अध्ययन, खोज, अनुसन्धान र नवप्रर्वतनसँग सम्बन्धित आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी समावेश गर्नु पर्नेछ।

१२. भूउपयोग योजना र क्षेत्र, बस्ती विकास तथा भौतिक विकास योजना तर्जुमा लगायत यस्ता योजनामा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रममा कार्यान्वयन गर्ने योजना छनौट गर्नु पर्नेछ।

१३. बालबालिकालाई केन्द्रविन्दुमा राखी उनीहरूको बचाउ, संरक्षण, विकास र सहभागिता सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ।

१४. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकुल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणजस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनु पर्नेछ।

१५. विकास निर्माण आयोजनाको हकमा ठोस तथा उपलब्धिमूलक आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गनर्'पर्नेछ । महिला, विपडिएको वर्ग, विस्थापित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति लक्षित कार्यक्रम महत्व र प्राथमिकता साथ छनौट गर्नुपर्नेछ।

१६. आयोजना तथ कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन र सम्भाव्यता अध्ययन, सर्वेक्षण, ड्इङ्ग तथा डिजाइन समेत लागत अनुमान तयार भएका प्राविधिक, वातावरणीय, सामाजिक र सांस्कृतिक रुपमा संभाव्य देखिएका आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ। आयोजना तथा कार्यक्रमको छनौट गर्दा बजेटको स्रोत समेत खुलाइ प्रस्ताव गर्नु पर्नेछ। यसबाट आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा समयमा संचालन गर्न र बजेट अपुग हुन पाउँदैन।

१७. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा चालु आर्थिक वर्षको खरिद गुरुयोजनालाई समेत ध्यान दिनु पर्नेछ।

....

आज्ञाले,

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०८१/८२ – २०८३/८४)

अनुसूची २ : तीन आर्थिक वर्षको खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतीकरण

क्र. सं.	आयोजना तथा कार्यक्रम विवरण	आ.व. २०८१/८२ को अनुमान				आ.व. २०८२/८३ को प्रक्षेपण				आ.व. २०८३/८४ को प्रक्षेपण				सांकेतीकरण					
		कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकता	रणनीति	दिगो विकास लक्ष्य	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
क.	**आर्थिक विकास**	१३४०६४७३१	६४३२६४६५	६९७३८२६६	•	१५३३००४६१	६४१४५९६५	८९१५४८९५	•	१८६१६६५८९	७२७१३८०७	११३३७२७८१						
१	**कृषि, खाद्य सुरक्षा र सिंचाइ**	७८६२२६२१	२९७०१०३२	४८९२१५८९	०	८४५५१३४२	३०१४४७४३	५४४०६५९१	०	१०४१४८४९२	३७३७९७४६	६६७६८७४७	०					
१	कृषि उपज केन्द्र निर्माण (कोल्ड स्टोर निर्माण)	३६०००००		३६०००००	०	४०००००००		४०००००००	०	५००००००		५००००००	०	P१	१	१२	२	३
२	कृषि विकास, पकेट क्षेत्र विस्तार तथा साझेदारी कार्यक्रम	३५२९४१८०	२८२३५३४४	७०५८८३६	०	३५३९०७११	२८३१२६३३	७०७८१५८	०	४४२५००७८	३५४०००६३	८८५००१६	०	P१	१	२	१	२
३	सिंचाई सुविधा विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	७३२८४४१	१४६५६८८	५८६२७५३	०	९१६०५५१	१८३२११०	७३२८४४१	०	९८९८४१४	१९७९६८३	७९१८७३१	०	P१	१	९	३	२
२	**पशुंक्षी सेवा**	१५८८८०००	११११२१६००	४७६६४००	०	१६८९८१४७	९७२८७०३	७१६९४४	०	२०६११६०३	१०२८४१२२	१०४०७४८१	०					
४	गौशाला निर्माण तथा एनिमल रेस्कु सेन्टर	२०००००००	१४०००००	६०००००	०	३०००००००		३०००००००	०	६०००००००		६०००००००		P२	२	८	३	३
५	पशुपंक्षी विकास, साझेदारी तथा सालबसाली कार्यक्रम	१३८८८०००	९७२१६००	४१६६४००	०	१३८९८१४७	९७२८७०३	४१६९४४	०	१४६११६०३	१०२८४१२२	४४०७४८१	०	P१	२	१	१	३
३	**पर्यटन तथा संस्कृति**	१०९९११९०	३२९७३३३	७६९३७७७	०	१२५०९७२०	३७५२९१६	८७५६८०४	०	१४८३०१०२	२९४९०३१	११८८१०७२	०	०	६		५	६
६	पर्यटन सर्किट निर्माण	१०००००००	३००००००	७००००००	०	२५०००००	७५००००	१७५००००	०	५०००००		५००००००	०	P१	३	८	३	३
७	एकीकृत पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा संरक्षण र प्रबर्द्धन कार्यक्रम	९९९११०	२९९७३३३	६९९३७७७	०	१०००९७२०	३००२९१६	७००६८०४	०	९८३०१०२	२९४९०३१	६८८१०७२	०	P१	३	८	२	३

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

क्र. सं.	आयोजना तथा कार्यक्रम विवरण	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	प्राथमिकता	रणनीति	दिगो विकास लक्ष्य	लैङ्गिक संकेत	जलवायु संकेत
४	**उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय**	६५५००००	१४५००००	५१०००००	०	१७१४३१२०	१५१३४१६	१५५४९६२४	०	२४१६५१३०	३२१५६०४	२०९२१५२६	०					
८	औद्योगिक ग्राम निर्माण	४६००००	०	४६००००	०	१५०००००	०	१५०००००	०	२०००००००	०	२०००००००	०	P१	५	९	३	३
९	उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा बजार प्रवर्द्धन कार्यक्रम	११००००	७७००००	३३००००	०	१२१००००	८४७०००	३६३००	०	१००५००	७०३५००	३०१५०	०	P१	५	९	२	३
१०	गरिबि निबारणको लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम	८५००००	६८००००	१७००००	०	९३३१२०	७४६४९६	१८६६२४	०	३१४०१३०	२५१२१०४	६२८०२६	०	P१	५	१०	१	३
५	**भूमि व्यवस्था, बैंक, वित्तीय तथा सहकारी**	१५५०००००	१५५०००००	०	०	१५६५३२८४	१५६५३२८४	०	०	१५५७९३४९	१५५७९३४९	०	०					
११	सहकारी प्रबर्द्धन कार्यक्रम	९०००००	९०००००	०	०	९०८८२८४	९०८८२८४	०	०	९१८०९००	९१८०९०	०	०	P१	५	८	१	२
१२	भूमी व्यवस्थापन कार्यक्रम	६५०००००	६५०००००	०	०	६५६५००	६५६५००	०	०	६३९८४४९	६३९८४४९	०	०	P१	५	११	३	२
६	**श्रम, रोजगारी तथा गरिबी निवारण**	६५१३०००	३२५६५००	३२५६५००	०	६५४४८४७	३२७२४२४	३२७२४२४	०	६७७१९१२	३३८५९५६	३३८५९५६	०					
१३	एकिकृत श्रम तथा रोजगार सेवा सञ्चालन र गरिबी निवारण कार्यक्रम	६५१३०००	३२५६५००	३२५६५००	०	६५४४८४७	३२७२४२४	३२७२४२४	०	६७७१९१२	३३८५९५६	३३८५९५६	०	P१	५	१	१	२
ख.	**सामाजिक विकास**	५६२०००३०९	३६८९७१४७५	११३०२८८६४	•	५७५१८४०४७	५१६०७६७८८	५९१०७२५९	•	५८३९३९७३६	३६९१३५५५४	२१४८०४२८२	•					
७	**स्वास्थ्य तथा पोषण**	११६१९१०००	१११५९१०००	४६०००००	०	१२११९३६२०	११२६९३६२०	८५०००००	०	१२३०००७२२	११२०००७२२	११०००००	०					
१४	पिपरा अस्पताल पुर्वाधार निर्माण	४६०००००	०	४६०००००	०	६५०००००	०	६५०००००	०	६०००००	०	६०००००	०	P१	५	३	३	३
१५	आयुर्वेद औषाधालय निर्माण	०	०	०	०	२०००००	०	२०००००		५०००००	०	५०००००		P१	५	३	३	३
१६	स्वास्थ्य, पोषण प्रबर्धन कार्यक्रम	१११५९१०००	१११५९१०००	०	०	११२६९३६२०	११२६९३६२०	०	०	११२००७२२	११२०००७२२	०	०	P१	५	३	१	१
८	**शिक्षा, विज्ञान, कला, भाषा तथा साहित्य**	३८७९९९१०९	२१७३३९४६५	१७०६५९६४४	०	३९१८३६१३३	३६५०७११३३	२६७६५०००	०	३९३८४६६११	२२०३८१०८०	१७३४६५५४०	०					

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०८१/८२ – २०८३/८४)

१७	विद्यालय पूर्वाधार निर्माण	२६५०००००	०	२६५०००००	०	२६७६५०००	०	२६७६५०००	०	२७३००३००	०	२७३००३००	०	P१	५	४	३	३
१८	स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण तथा शैक्षिक व्यवस्थापन कार्यक्रम	११०००००	११०००००	०	०	११११०००	११११०००	०	०	११३३२२०	११३३२२०	०	०	P१	५	४	३	३
१९	शिक्षा, विज्ञान र भाषा प्रवर्धन सालवसाली कार्यक्रम	३६०३९९१०९	२१६२३९४६५	१४४१५९६४४	०	३६३९६०१३३	३६३९६०१३३	०	०	३६५४१३०९९	२१२२४७८६०	१४५१६५२४०	०	P१	५	४	३	३
९	**खानेपानी, सरसरफाई तथा स्वच्छता**	८८६००००	८८६००००		०	८८५९०२९	५३१५४१७	३५४३६११	०	८७७३५३५	८७७३५४८	७८९६१८२	०					
२०	खानेपानी, पूर्ण सरसफाइ तथा स्वच्छता सालबसाली कार्यक्रम	८८६००००	८८६००००		०	८८५९०२९	५३१५४१७	३५४३६११	०	८७७३५३५	८७७३५४८	७८९६१८२	०	P१	५	६	२	१
१०	**महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग**	२३५६५६००	२३५६५६००	०	०	२७११९६७३०	२४९२७०५७	२२६९६७३	०	२९८२५१५६	२७३३८१८८	२४९६९६८	०					
२१	महिला, बालबालिका, अपांगता, जेष्ठ नागरिक एवम पिछडिएको वर्ग लक्षित कार्यक्रम	२०२६७६००	२०२६७६००		०	२२६९६७३०	२०४२७०५७	२२६९६७३	०	२४९६९६८३	२२४७२७१५	२४९६९६८	०	P१	५	५	१	२
२२	सामाजिक सुरक्षा एवम पञ्जीकरण कार्यक्रम	३२९८०००	३२९८०००	०	०	४५०००००	४५०००००	०	०	४८५५४७३	४८५५४७३	०	०	P१	५	१०	१	२
११	**युवा तथा खेलकुद**	२५३८४६००	७६१५३८०	१७७६९२२०	०	२६८९८५३५	८०६९५६१	१८८२८९७५	०	२८४९३७०३	८५४८१११	१९९४५५९२	०					
२३	बुद्ध रंगशाला, मायादेबी रंगशाला निर्माण	८५०००००	२५५००००	५९५००००	०	१०००००००	३००००००	७००००००	०	१२००००००	३६०००००	८४०००००	०	P२	५	१	३	३
२४	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण, स्तरोन्नति तथा खेलकुद विकास कार्यक्रम	१६८८४६००	५०६५३८०	११८१९२२०	०	१६८९८५३५	५०६९५६१	११८२८९७५	०	१६४९३७०३	४९४८१११	११५४५५९२	०	P२	५	१	३	३
ग.	**पूर्वाधार विकास**	३४१२०६५६४	४९७७०००	३३६२२९५६४	०	४०९३११०९०	४९९७४७३	४०४३१३६१७	०	४७६७४५२०१	४९४५४२७	४७१७९१७७४	०					
१२	**आवास, भवन तथा बस्ती विकास**	११३८५५५८०	०	११३८५५५८०	०	१२३६६३१३६	०	१२३६६३१३६	०	१५२४४२६३३	०	१५२४४२६३३	०					
२५	प्रशासकीय भवन निर्माण	२७५०००००	०	२७५०००००	०	२००५००००	०	२००५००००	०	२०००००००	०	२०००००००	०	P२	४	१६	३	३
२६	भवन, आवास बस्ती विकास, स्तरोउन्नति र मर्मतसंभार सालबसाली कार्यक्रम	८६३५५५८०	०	८६३५५५८०	०	१०३६१३१३६	०	१०३६१३१३६	०	१३२४४२६३३	०	१३२४४२६३३	०	P२	४	११	३	३
१३	**सडक, पुल तथा यातायात**	२४२८३५९८४	०	२४२८३५९८४	०	२७४०८९५२७	०	२७४०८९५२७	०	३१४२८६४१३	०	३१४२८६४१३	०					
२७	बाणगंगा चक्रपथ निर्माण	१५००००००	०	१५००००००	०	२०००००००	०	२०००००००	०	३०००००००	०	३०००००००	०	P१	४	१	३	३
२८	बसपार्क निर्माण	१५००००००	०	१५००००००		२०००००००		२०००००००		३०००००००		३०००००००	०	P२	४	१	३	३
२९	सडक निर्माण स्तरोन्नति र मर्मतसभार सालबसाली कार्यक्रम	२१२८३५९८४	०	२१२८३५९८४	०	२३४०८९५२७	०	२३४०८९५२७	०	२५४२८६४१३	०	२५४२८६४१३	०	P२	४	१	३	३
१४	**जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा**	६४४००००	१९३२०००	४५०८०००	०	६४५८६१२	१९३७५८४	४५२१०२८	०	६३८३५५५	१९१५०६६	४४६८४८८	०					
३०	विद्युत सेवा, वैकल्पिक तथा स्वच्छ उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६४४००००	१९३२०००	४५०८०००	०	६४५८६१२	१९३७५८३.५३४	४५२१०२८	०	६३८३५५५	१९१५०६६.३९८	४४६८४८८	०	P१	४	७	२	१
१५	**सूचना तथा सञ्चार प्रविधि**	५०७५०००	३०४५०००	२०३००००	०	५०९९८१६	३०५९८८९	२०३९९२६	०	५०५०६०१	३०३०३६०	२०२०२४०	०					
३१	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार कार्यक्रम	५०७५०००	३०४५०००	२०३००००	०	५०९९८१६	३०५९८८९	२०३९९२६	०	५०५०६०१	३०३०३६०	२०२०२४०	०	P२	४	१	३	३
घ.	**वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन**	१६९७८३९६	९७३५१९	१६००४८७७	०	२३६९१४७७	११६७६५६	२२५२३८२१	०	३४१५८४८१	१२६२२३०	३२८९६२५१	०					
१६	**वन, हरियाली, भूसंरक्षण तथा नदि नियन्त्रण**	९९०००००	०	९९०००००	०	९९९८९०४	०	९९९८९०४	०	१००५०२०७	०	१००५०२०७	०					
३२	वन, भूसंरक्षण र नदी नियन्त्रण सालबसाली कार्यक्रम	९९०००००	०	९९०००००	०	९९९८९०४	०	९९९८९०४	०	१००५०२०७	०	१००५०२०७	०	P१	७	१५	३	१
१७	**वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन**	४५०००००	२०००००	४३०००००	०	१०५९८८३८	२३९५३५	१०३५९३०३	०	२०२९७४७७	११८९९९	२०१७८४८६	०					
३३	फोहोरमैला प्रशोधन केन्द्र निर्माण (डम्पिङ साइट निर्माण)	४००००००	०	४००००००	०	१०००००००	०	१०००००००	०	२०००००००	०	२०००००००	०	P१	७	११	३	१
३४	वातावरण, फोहोरमैला व्यवस्थापन कार्यक्रम	५०००००	२०००००	३०००००	०	५९८८३८	२३९५३५	३५९३०३	०	२९७४७७	११८९९९	१७८४८६	०	P१	७	१२	२	१
१८	**विपद जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन**	२५७८३९६	७७३५१९	१८०४८७७	०	३०९३७३६	९२८१२१	२१६५६१५	०	३८१०७९६	११४३२३९	२६६७५५७	०					

गतिराम गरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आर्थिक वर्ष २०८१/८२ – २०८३/८४)

३५	विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन तथा जलवायु अनुकुलन कार्यक्रम	२५७८३९६	७७३५१९	१८०४८७७	०	३०९३७३६	९२८१२१	२१६५६१५	०	३८१०७९६	११४३२३९	२६६७५५७	०	P१	७	१३	२	१
ङ.	**संस्थागत विकास तथा सुशासन**	१७५२७४०००	१६६६३७८००	८६३६२००	०	१८२७१२९२५	१७३७३२२६१	८९८०६६३	०	१८३५१४९९३	१७०९३०५२४	१८५८४४७०	०					
१९	**स्थानीय नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन**	८५००००	८५००००	०	०	९९९८९०	९९९८९०	०	०	११८२३७७	११८२३७७	०	०					
३६	नीति, कानुन, सुशासन तथा न्याय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	८५००००	८५००००	०	०	९९९८९०	९९९८९०	०	०	११८२३७७	११८२३७७	०	०	P२	६	१६	२	३
२०	**संगठन, मानव संशाधन र सेवा प्रवाह**	१७२७२४०००	१६४०८७८००	८६३६२००	०	१७९६१३२६४	१७०६३२६०१	८९८०६६३	०	१८५८४४६९७	१६७२६०२२७	१८५८४४७०	०					
३७	प्रशासनिक पुर्नसंरचना, संगठन, मानव संसाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम	१७२७२४०००	१६४०८७८००	८६३६२००	०	१७९६१३२६४	१७०६३२६०१	८९८०६६३	०	१८५८४४६९७	१७६५५२४६२	९२२२२३५	०	P२	६	१६	३	३
२१	**राजस्व तथा स्रोत परिचालन**	५०००००	५०००००	०	०	५९९९३४	५९९९३४	०	०	७८८२५२	७८८२५२	०	०					
३८	राजस्व सुचना व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	५०००००	५०००००	०	०	५९९९३४	५९९९३४	०	०	७८८२५२	७८८२५२	०	०	P२	६	१७	३	३
२२	**तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन**	१२०००००	१२०००००	०	०	१४९९८३६	१४९९८३६	०	०	१६९९६६७	१६९९६६७	०	०					
३९	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	१२०००००	१२०००००	०	०	१४९९८३६	१४९९८३६	०	०	१६९९६६७	१६९९६६७	०	०	P२	६	१७	२	३
	कुल जम्मा	१२२९५२४०००	६०५८८६२२९	६२३६३७७७१	०	१३४५००००००	७६०११९७४४	५८४८८०२५६	०	१४७०५२५०००	६११०६७४४२	८५१४५७५५८	०					

गतिराम मरासिनी
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत